

**КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КІРОВОГРАДСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СУХОМЛИНСЬКОГО»**

**М.Г. Коробов
С.І. Савенко**

**Формування в учнівській молоді життєво
необхідних компетентностей
щодо захисту України**

(з досвіду роботи вчителів Кіровоградської області)

*Рекомендовано до друку вченою радою
комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної
педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»
(протокол від 08.06.2021 р., № 2)*

м. Кропивницький
2021

Формування в учнівської молоді життєво необхідних компетентностей щодо захисту України (з досвіду роботи вчителів Кіровоградської області) / автори-упорядники: Микола КОРОБОВ, Сергій САВЕНКО. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського, 2021. – 100 с.

У збірнику матеріалів подаються витяги з нормативно-правових документів щодо викладання предмета «Захист України» та військово-патріотичного виховання учнівської молоді, підготовки до військової служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях України, методичні поради для викладання.

На основі досвіду педагогів розкривається система організації та проведення уроків предмета, позакласних заходів з військово-патріотичного виховання в закладах загальної середньої освіти.

Рекомендується для вчителів предмета «Захист України», а також усіх, хто причетний до військово-патріотичного виховання та підготовки учнівської молоді до захисту України.

Рецензенти:

Петро ШОЛУДЬКО – викладач предмета «Захист України» Регіонального центру професійної освіти ім. О.С. Єгорова, майор;

Олександр ЖОСАН – завідувач кафедри педагогіки, психології та корекційної освіти КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», кандидат педагогічних наук.

Відповідальний за випуск – Віталій ДМИТРУК

ЗМІСТ

Передмова.....	4
Розділ І. Нормативно-правові документи з викладання предмета «Захист України» (витяги)	8
Розділ ІІ. З досвіду організації та проведення уроків з предмета «Захист України»	27
Додатки	87
Список використаних джерел.....	98

ПЕРЕДМОВА

Конституція України визначає захист України обов'язком її громадян, найважливішою функцією держави. Безпека людини, її життя і здоров'я визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Цілеспрямована робота з організації допризовної підготовки дозволяє повніше задовольняти різноманітні потреби учнів школи, готувати юнаків до захисту України та служби у Збройних Силах України. Головним напрямом діяльності вчителя предмета «Захист України» є формування позитивного ставлення учнівської молоді до військової служби через формування моральної, психологічної і фізичної умотивованої готовності до військової служби та захисту своєї держави.

Сформувати в учнів розуміння важливості захисту України у разі виникнення загрози її територіальній цілісності чи суверенітету, допомогти їм усвідомити свій обов'язок перед батьківщиною, ознайомити з нормативно-правовим забезпеченням не лише захисту України, а й охорони життя та цивільного захисту, домедичної допомоги.

Учням потрібно розповісти про Збройні Сили України, інші військові формування, їх особливості й функції, а також познайомити з поняттям медіаграмотності: навчити відрізняти неправдиву інформацію від достовірних фактів, обирати джерела інформації та формувати критичне мислення, підготувати школярів до захисту вітчизни, життя, здоров'я, безпеки – як власних, так і інших людей у разі виникнення потреби.

Питання забезпечення національної безпеки й територіальної цілісності є дуже актуальним у сучасних умовах. Тому викладати в школі таку важливу дисципліну потрібно не лише тому, що Збройні Сили України потребують кваліфікованого резерву, а й для того, щоб зі школи сформувати в українців громадянську позицію та національну свідомість.

Метою навчального предмета «Захист України» є формування в учнівської молоді життєво необхідних знань, умінь і навичок щодо захисту України та дій в умовах надзвичайних ситуацій, а також системного уявлення про військово-патріотичне виховання як складову частину національно-патріотичного виховання. Провідним методологічним підходом реалізації визначеної мети є запровадження компетентнісного підходу в освітній процес закладів середньої освіти з урахуванням ключових компетентностей як результату навчання. Мета реалізовується комплексом таких навчальних і виховних завдань:

- ознайомлення учнівської молоді з основами нормативно-правового забезпечення захисту України, цивільного захисту населення та особистої безпеки людини;
- усвідомлення учнівською молоддю свого обов'язку щодо захисту України в разі виникнення загрози незалежності та територіальній цілісності держави;
- набуття знань про функції Збройних Сил України та інших військових формувань, їхні характерні особливості;
- засвоєння основ захисту України, цивільного захисту населення, домедичної допомоги, здійснення психологічної підготовки учнівської молоді до захисту України;

- підготовка учнів до захисту України, професійної орієнтації молоді до служби у Збройних Силах України та інших військових формуваннях, визначених чинним законодавством, до захисту життя і здоров'я, забезпечення власної безпеки і безпеки інших людей у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного часу.

Навчальна програма складається з двох тематичних планів, які вивчаються у закладах системи загальної середньої освіти впродовж 10 і 11 класів та під час навчально-польових зборів/занять (тематичний план № 1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план № 2). У кожному періоді предмет вивчається за тематичними планами № 1, № 2 окремо. Навчальний предмет при цьому в обох випадках називається «Захист України» з уточненням «Основи медичних знань» для тематичного плану № 2. Тематичний план № 1 – вивчення предмета «Захист України» юнаками та тематичний план № 2 – вивчення предмета «Захист України» («Основи медичних знань») дівчатами. Тематичний план № 1 можуть опановувати й дівчата, які виявили вмотивоване бажання, та за згодою їхніх батьків (опікунів). Тематичний план № 2 можуть вивчати юнаки, які за станом здоров'я чи релігійними переконаннями не можуть опановувати тематичний план № 1 за умови подання відповідних медичних довідок, довідок релігійних громад. Навчальна програма передбачає вивчення предмета обсягом не менше 1,5 години на тиждень (або 2 години за умови виділення 0,5 години з додаткових годин на окремі базові предмети). У другому семестрі 11 (10) класу 18 годин відводиться на проведення навчально-польових зборів/занять (тематичний план № 1) і навчально-тренувальних занять (тематичний план № 2). Поділ класів на групи юнаків та дівчат здійснюється незалежно від кількості учнів у класі. Проте, якщо у групі менше 5 осіб, то учні цієї групи навчаються за індивідуальними навчальними планами. Навчально-польові збори/заняття і навчально-тренувальні заняття проводяться з метою практичного закріплення рівня знань, умінь та навичок учнів у 11 (10) класі наприкінці навчального року. Триденні (18 годин) навчально-польові збори/заняття та навчально-тренувальні заняття проводяться на базах військових частин, військових комісаріатів, лікувально-оздоровчих установ, базових навчальних закладів та навчальних закладів. До їхньої організації та проведення залучаються обласні, міські/районні військові комісаріати та органи місцевого самоврядування.

Програма для проведення навчально-польових (тренувальних) зборів/занять не залежить від потижневого навантаження і розрахована на 18 навчальних годин. Оцінка за навчально-польові збори/заняття (НПЗ) і навчально-тренувальні заняття (НТЗ) виставляється окремо від семестрових та визначає підсумкову (річну) на рівні з семестровими. Проведення навчально-польових зборів/занять, навчально-тренувальних занять записуються на окремій сторінці журналу, підсумкова оцінка за НПЗ виставляється перед річною оцінкою з предмета «Захист України» за другий рік навчання.

Основною організаційною формою вивчення предмета «Захист України» в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів є урок, що проводиться вчителем згідно з календарно-тематичним плануванням та навчальним планом, складеними відповідно до навчальної програми. Урок за обома тематичними планами

починається з шикування, виконання гімну України, перевірки готовності класу до уроку. За тематичним планом № 1 стройова підготовка проходить під час уроку, а також у вигляді стройових тренажів на початку уроку тривалістю 3–5 хвилин. Уроки предмета «Захист України» повинні мати практичну спрямованість. Психологічна підготовка учнівської молоді до захисту України здійснюється протягом усього викладання предмета. Морально-психологічна підготовка здійснюється в ході навчання з метою формування морально-психологічної готовності та спроможності учнів виконувати покладені на них завдання, переборювати труднощі та небезпеку у надзвичайних ситуаціях, витримувати навантаження. Для цього на заняттях та тренуваннях учителями створюються відповідні умови. Вивчення цивільного захисту проводиться окремо у групах юнаків і дівчат.

Стрільба з автомата проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини, начальником вищого військового навчального закладу), органом управління освітою і керівником навчального закладу та дотримання заходів безпеки. Обов'язкова форма одягу для вчителя та рекомендована для учнів під час проведення занять з предмета «Захист України» (тематичний план № 1) – військова (форма військових формувань України без знаків розрізнення військовослужбовців Збройних Сил України або інших військових формувань, утворених відповідно до законів України особами, які не мають на це права).

Тематичний план № 1 предмета «Захист України» передбачає вивчення учнями таких розділів:

Розділ I. Основи національної безпеки України.

Розділ II. Збройні Сили України на захисті України.

Розділ III. Статути Збройних Сил України.

Розділ IV. Стройова підготовка.

Розділ V. Вогнева підготовка.

Розділ VI. Тактична підготовка.

Розділ VII. Прикладна фізична підготовка.

Розділ VIII. Основи цивільного захисту.

Розділ IX. Домедична допомога.

Тематичний план № 2 предмета «Захист України» передбачає вивчення учнями таких розділів:

Розділ I. Основи медичних знань і домедичної допомоги.

Розділ II. Основи цивільного захисту.

Розділ III. Міжнародне гуманітарне право (МГП) про захист цивільного населення.

Розділ IV. Домедична допомога в бойових умовах.

Викладання вчителем теоретичного матеріалу навчальної дисципліни «Захист України» на належному рівні без застосування сучасних технологій неможливе.

Вважаємо, що реальну допомогу в цьому аспекті може надати впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) та запровадження

методів активного навчання. Такий підхід підвищить зацікавленість учнів у вивченні теоретичного матеріалу, а також стимулюватиме навчально-пізнавальну активність юнаків на уроці.

Запропонований збірник допоможе викладачам предмета «Захист України», особливо призначеним вперше, в організації і проведенні допризовної підготовки і військово-патріотичного виховання учнівської молоді.

У збірнику подаються вимоги керівних документів, що стосуються допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання молоді, підготовки юнаків до захисту України, служби у Збройних Силах України, а також рекомендації щодо їх виконання.

Також розміщено інформацію про творчо працюючих учителів предмета «Захист України», які брали участь у другому (обласному) турі всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2016» та «Учитель року – 2019» у номінації «Захист України», посилання на ресурси цих вчителів та деякі методичні розробки.

РОЗДІЛ І. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ДОКУМЕНТИ З ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ» (ВИТЯГИ)

Конституція України

Стаття 17. Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладаються на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Збройні Сили України та інші військові формування ніким не можуть бути використані для обмеження прав і свобод громадян або з метою повалення конституційного ладу, усунення органів влади чи перешкоджання їх діяльності.

Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей.

На території України забороняється створення і функціонування будь-яких збройних формувань, не передбачених законом.

На території України не допускається розташування іноземних військових баз.

Стаття 65. Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України.

Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону.

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу»

Стаття 33. Загальні правила військового обліку.

1. Військовий облік поділяється на облік призовників і облік військовозобов'язаних.

2. Загальне керівництво роботою, пов'язаною з організацією та веденням військового обліку призовників і військовозобов'язаних, контроль за станом цієї роботи в органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях незалежно від підпорядкування і форм власності здійснює Генеральний штаб Збройних Сил України. Функціонування системи військового обліку забезпечується органами Міністерства оборони України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Служби зовнішньої розвідки України, Національної поліції, центральними органами виконавчої влади, які відповідно до закону здійснюють керівництво військовими формуваннями, правоохоронними органами спеціального призначення, місцевими державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування.

3. Військовий облік усіх призовників і військовозобов'язаних ведеться за місцем їх проживання і відповідно до обсягу та деталізації поділяється на персонально-якісний, персонально-первинний та персональний.

4. Військовий облік військовозобов'язаних за призначенням поділяється на загальний і спеціальний.

5. Військовий облік призовників і військовозобов'язаних ведеться в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Стаття 38. Обов'язки органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій, посадових осіб, призовників і військовозобов'язаних щодо виконання правил військового обліку.

1. В адміністративно-територіальних одиницях, де немає військових комісаріатів, відповідні органи місцевого самоврядування, керівники підприємств, установ та організацій, у тому числі навчальних закладів, незалежно від підпорядкування і форм власності зобов'язані на вимогу військових комісаріатів сповіщати призовників і військовозобов'язаних про їх виклик до військових комісаріатів, забезпечувати своєчасне прибуття за цим викликом, у семиденний строк повідомляти районні (міські) військові комісаріати про прийняття на роботу (навчання) та звільнення з роботи (навчання) призовників і військовозобов'язаних.

2. Органи виконавчої влади, що здійснюють реєстрацію місця проживання чи перебування осіб, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад зобов'язані:

- здійснювати реєстрацію за місцем проживання або перебування чи зняття з реєстрації призовників, військовозобов'язаних та резервістів лише в разі наявності в їхніх військово-облікових документах позначок військових комісаріатів відповідно про зняття з військового обліку або про перебування на військовому обліку за місцем проживання або перебування;

- надавати районним (міським) військовим комісаріатам допомогу у прийнятті допризовників на військовий облік, проведенні призову громадян на військову службу (збори), контролі за виконанням ними правил військового обліку та виявленні громадян із числа призовників і військовозобов'язаних, які порушують ці правила;

- надсилати у двотижневий строк до військових комісаріатів або органів місцевого самоврядування, що ведуть військовий облік, відомості про осіб, які отримали громадянство України і повинні бути взяті на військовий облік.

3. Органи Національної поліції у встановленому законом порядку зобов'язані за зверненнями військових комісаріатів або органів місцевого самоврядування, що ведуть військовий облік, проводити розшук, затримання і доставку до військових комісаріатів громадян, які ухиляються від виконання військового обов'язку, а також надсилати у двотижневий строк до військових комісаріатів або органів місцевого самоврядування, що ведуть військовий облік, відомості про випадки виявлення громадян, які не перебувають, проте повинні перебувати на військовому обліку.

4. Органи реєстрації актів громадянського стану зобов'язані в семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про зміну призовниками і військовозобов'язаними прізвища, імені та по батькові, одруження (розлучення),

випадки реєстрації смерті призовників або військовозобов'язаних та вилучення військово-облікових документів, пільгових посвідчень, а також інші дані.

5. Органи досудового розслідування зобов'язані в семиденний строк повідомити районні (міські) військові комісаріати про призовників, яким повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, а суди – про призовників, кримінальні справи стосовно яких розглядаються судом, а також про вирoki щодо призовників і військовозобов'язаних, які набрали законної сили.

6. Посвідчення про приписку призовників, військові квитки військовозобов'язаних, засуджених до позбавлення волі, обмеження волі або арешту, надсилаються судами до відповідних районних (міських) військових комісаріатів.

7. Медико-соціальні експертні комісії зобов'язані в семиденний строк повідомити відповідні районні (міські) військові комісаріати про призовників і військовозобов'язаних, яких визнано інвалідами.

8. Керівники лікувальних закладів під час проведення призову зобов'язані у триденний строк повідомити відповідні районні (міські) військові комісаріати про громадян призовного віку, які перебувають на стаціонарному лікуванні.

9. Житлово-експлуатаційні організації, інші організації або підприємства та установи, що здійснюють експлуатацію будинків, а також власники будинків повинні своєчасно подавати необхідні відомості про призовників і військовозобов'язаних відповідним районним (міським) військовим комісаріатам, виконавчим комітетам сільських, селищних і міських рад, на які покладено ведення обліку призовників і військовозобов'язаних, стежити за виконанням призовниками і військовозобов'язаними правил військового обліку, а також сповіщати їх про виклик до військових комісаріатів.

10. Призовники та військовозобов'язані в разі зміни їх сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади зобов'язані особисто в семиденний строк повідомити про це орган, де вони перебувають на військовому обліку.

Стаття 42. Відповідальність посадових осіб і громадян України.

1. Керівники, інші посадові особи органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, а також підприємств, установ та організацій незалежно від підпорядкування і форм власності та громадяни України, винні у порушенні порядку військового обліку, допризовної підготовки, приписки до призовних дільниць, призову на строкову військову службу, проходження служби у військовому резерві, проходження зборів, мобілізаційної підготовки та мобілізаційної готовності, прибуття за викликом до військового комісаріату, а також у вчиненні інших порушень законодавства про військовий обов'язок і військову службу, несуть відповідальність згідно із законом.

2. Районні (міські) військові комісаріати зобов'язані під час проведення приписки до призовних дільниць, призову на строкову військову службу та проходження зборів ознайомити громадян України з їх правами та обов'язками згідно з вимогами цього Закону.

Закон України «Про оборону України»

Стаття 16. Завдання підприємств, установ та організацій і обов'язки їх посадових осіб у сфері оборони.

Підприємства, установи та організації усіх форм власності:

- виконують державні оборонні замовлення, в тому числі проводять наукові дослідження та виконують розробки у сфері оборони, створюють і підтримують у готовності мобілізаційні потужності, зберігають матеріальні цінності мобілізаційного резерву;

- здійснюють на договірних засадах виробництво і поставки Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, утвореним відповідно до законів України, та правоохоронним органам продукції, виконують інші роботи, надають комунально-побутові та інші послуги, що не входять у державне оборонне замовлення;

- здійснюють згідно із законодавством заходи щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації;

- забезпечують та беруть участь у здійсненні заходів цивільного захисту.

Посадові особи підприємств, установ та організацій усіх форм власності:

- виконують передбачені законодавством обов'язки у сфері оборони;

- сприяють забезпеченню ведення персонального військового обліку військовозобов'язаних і призовників, їх підготовці до військової служби, призову на строкову військову службу, навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори і під час мобілізації, створенню працівникам належних умов для виконання ними військового обов'язку згідно із законодавством, забезпечують здійснення заходів з їх військово-патріотичного виховання;

- несуть відповідальність за підготовку підприємств, установ та організацій до виконання мобілізаційних завдань, збереження матеріальних цінностей мобілізаційного резерву;

- забезпечують виробництво оборонної продукції та постачання її за призначенням у встановлені строки та за визначеною номенклатурою, а також виконання робіт, надання послуг.

Стаття 17. Права та обов'язки громадян України у сфері оборони.

Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України є конституційним обов'язком громадян України.

Громадяни України чоловічої статі, придатні до проходження військової служби за станом здоров'я і віком, а жіночої статі – також за відповідною фаховою підготовкою, повинні виконувати військовий обов'язок згідно із законодавством.

Громадяни проходять військову службу, службу у військовому резерві та виконують військовий обов'язок у запасі відповідно до законодавства.

Закон України «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію»

Стаття 21. Обов'язки підприємств, установ і організацій щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації.

1. Підприємства, установи і організації зобов'язані:

- планувати і здійснювати заходи щодо розробки мобілізаційних планів та підготовки до виконання покладених на них мобілізаційних завдань (замовлень) і забезпечувати поставку продукції згідно з укладеними договорами (контрактами) та надавати звіти з цих питань відповідним органам виконавчої влади, іншим державним органам та органам місцевого самоврядування, які є замовниками мобілізаційних завдань (замовлень);

- у разі їх ліквідації (реорганізації) своєчасно сповіщати про це відповідні органи державної влади, інші державні органи та органи місцевого самоврядування, з якими укладено договори (контракти) на виконання мобілізаційних завдань (замовлень);

- здійснювати під час мобілізації заходи щодо переведення виробництва (діяльності) на функціонування в умовах особливого періоду;

- утримувати в належному стані техніку, будівлі, споруди та об'єкти інфраструктури, що належать для передачі в разі мобілізації Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту або призначені для спільного з ними використання у воєнний час;

- сприяти військовим комісаріатам у їх роботі в мирний час та під час мобілізації;

- забезпечувати своєчасне прибуття працівників, які залучаються до виконання обов'язку щодо мобілізації у порядку, визначеному частинами третьою – п'ятою статті 22 цього Закону, на збірні пункти та до військових частин;

- забезпечувати в разі мобілізації доставку техніки на збірні пункти та у військові частини згідно з мобілізаційними завданнями (замовленнями);

- здійснювати заходи щодо підготовки до розгортання спеціальних формувань, призначених для передачі в разі мобілізації до Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, розгортання та передачі їх в особливий період згідно з мобілізаційними планами;

- надавати під час мобілізації будівлі, споруди, транспортні та інші матеріально-технічні засоби Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, оперативно-рятувальній службі цивільного захисту згідно з мобілізаційними планами з наступним відшкодуванням їх вартості в порядку, встановленому законом;

- створювати та утримувати мобілізаційні потужності, створювати і зберігати мобілізаційний резерв матеріально-технічних і сировинних ресурсів згідно з мобілізаційними завданнями (замовленнями);

Стаття 22. Обов'язки громадян щодо мобілізаційної підготовки та мобілізації.

1. Громадяни зобов'язані:

- з'являтися за викликом до військових комісаріатів (військовозобов'язані Служби безпеки України – за викликом Центрального управління або регіонального органу Служби безпеки України, військовозобов'язані Служби

зовнішньої розвідки України – за викликом Служби зовнішньої розвідки України) для постановки на військовий облік та визначення призначення на воєнний час;

- надавати в установленому порядку під час мобілізації будівлі, споруди, транспортні засоби та інше майно, власниками яких вони є, Збройним Силам України, іншим військовим формуванням, Оперативно-рятувальній службі цивільного захисту з наступним відшкодуванням державою їх вартості в порядку, встановленому законом.

2. Громадяни, які перебувають у запасі і не призвані на військову службу або не залучені до виконання обов'язків щодо мобілізації за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, під час мобілізації можуть бути відповідно до закону залучені до виконання робіт, які мають оборонний характер.

Громадяни, які здійснюють підприємницьку діяльність, виконують мобілізаційні завдання (замовлення) згідно з укладеними договорами (контрактами).

3. Під час мобілізації та переведення Збройних Сил України, інших військових формувань, Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту на штати воєнного часу громадяни (крім тих, які проходять службу у військовому резерві) зобов'язані з'явитися до військових частин або на збірні пункти військових комісаріатів у строки, зазначені в отриманих ними документах (мобілізаційних розпорядженнях, повістках або розпорядженнях військових комісарів (військовозобов'язані Служби безпеки України – керівників органів, де вони перебувають на військовому обліку, військовозобов'язані Служби зовнішньої розвідки України – за викликом Служби зовнішньої розвідки України, військовозобов'язані Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – керівників відповідних органів управління центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту). Резервісти зобов'язані з'явитися до військових частин у строки, визначені командирами військових частин, в яких вони проходять службу у військовому резерві.

4. Громадяни, які перебувають у запасі, завчасно приписуються до військових частин для проходження військової служби у воєнний час або до інших підрозділів чи формувань для виконання обов'язків за посадами, передбаченими штатами воєнного часу.

5. Призов громадян на військову службу (крім тих, що проходять службу у військовому резерві) під час мобілізації або залучення їх до виконання обов'язків за посадами, передбаченими штатами воєнного часу, здійснюють місцеві органи виконавчої влади через військові комісаріати (військовозобов'язаних Служби безпеки України – Центральне управління або регіональні органи Служби безпеки України, військовозобов'язаних Служби зовнішньої розвідки України – Служба зовнішньої розвідки України, військовозобов'язаних Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту – відповідні органи управління центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері цивільного захисту). Резервістів на військову службу під час оголошення мобілізації призивають командири військових частин, в яких вони проходять службу у військовому резерві.

Військовозобов'язані та резервісти, які перебувають на зборах, у разі оголошення мобілізації продовжують перебувати на зборах. За необхідності зазначені особи призиваються на військову службу командирами відповідних військових частин за розпорядженням Генерального штабу Збройних Сил України.

Особливості проходження медичного обстеження військовозобов'язаними та резервістами під час мобілізації, на особливий період визначаються Міністерством оборони України спільно з Міністерством охорони здоров'я України.

6. Громадянам, які перебувають на військовому обліку, з моменту оголошення мобілізації забороняється зміна місця проживання без дозволу посадової особи, визначеної у частині третій цієї статті.

Громадяни, які проходять державну військову службу та службу у військовому резерві у Збройних Силах України, при виконанні обов'язків служби носять військову форму одягу, їм довічно встановлюються законом військові звання. Порядок позбавлення військового звання визначається законом.

В умовах воєнного стану відповідно до закону допускається примусове вилучення приватного майна та відчуження об'єктів права приватної власності громадян з наступним повним відшкодуванням їх вартості у порядку та терміни, встановлені Кабінетом Міністрів України.

Громадяни України в установленому законом порядку можуть створювати громадські організації для сприяння зміцненню оборони держави.

Кодекс України про адміністративні правопорушення

Стаття 210. Порушення військовозобов'язаними чи призовниками законодавства про військовий обов'язок і військову службу.

Порушення військовозобов'язаними чи призовниками правил військового обліку, неявка їх на виклик до військового комісаріату без поважних причин або несвоєчасне подання в обліковий орган, де вони перебувають на військовому обліку, відомостей про зміну місця проживання, освіти, місця роботи, посади, а також порушення порядку проходження навчальних зборів (занять) у навчальних закладах Товариства сприяння обороні України та професійно-технічних навчальних закладах:

- тягнуть за собою накладення штрафу від п'яти до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян;
- повторне протягом року вчинення порушення, що передбачене частиною першою цієї статті або частиною першою статті 211 цього Кодексу, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню;
- тягне за собою накладення штрафу від десяти до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 210-1. Порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію.

Порушення законодавства про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію тягне за собою накладення штрафу на громадян від десяти до

тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, що передбачене частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, тягне за собою накладення штрафу на громадян від тридцяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян і на посадових осіб – від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 211. Умисне зіпсуття обліково-військових документів чи втрата їх з необережності.

Умисне зіпсуття або недбале зберігання військовозобов'язаними і призовниками обліково-військових документів (військових квитків і посвідчень про приписку до призовних дільниць), яке спричинило їх втрату, – тягне за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті або частиною першою статті 210 цього Кодексу, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню, – тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 211-1. Неявка на виклик у військовий комісаріат.

Неявка громадян на виклик у військовий комісаріат без поважних причин для приписки до призовної дільниці – тягне за собою накладення штрафу до одного неоподатковуваного мінімуму доходів громадян.

Стаття 211-2. Неподання у військові комісаріати списків юнаків, які підлягають приписці до призовних дільниць.

Неподання керівниками або іншими відповідальними за військово-облікову роботу посадовими особами житлово-експлуатаційних організацій, підприємств, установ та організацій, які здійснюють експлуатацію будинків, власниками будинків, органами місцевого самоврядування, яким делеговано ведення первинного обліку військовозобов'язаних і призовників, підрозділами по роботі з кадрами підприємств, установ, організацій, навчальних закладів незалежно від підпорядкування і форм власності щорічно у строки, встановлені Міністерством оборони України, до відповідних районних (міських) військових комісаріатів списків громадян, які підлягають приписці до призовних дільниць тягне за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, що передбачене частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 211-3. Прийняття на роботу військовозобов'язаних і призовників, які не перебувають на військовому обліку.

Прийняття керівниками або іншими посадовими особами підприємств, установ, організацій, колективних сільськогосподарських підприємств і навчальних закладів на роботу (навчання) військовозобов'язаних і призовників,

які не перебувають на військовому обліку за місцем проживання тягне за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення, що передбачене частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Стаття 211-4. Незабезпечення сповіщення військовозобов'язаних призовників про їх виклик у військові комісаріати, перешкода їх своєчасній явці на збірні пункти чи призовні дільниці.

Незабезпечення керівниками або іншими відповідальними за військово-облікову роботу посадовими особами підприємств, установ, організацій, колективних сільськогосподарських підприємств і навчальних закладів на вимогу військових комісаріатів сповіщення військовозобов'язаних і призовників про їх виклик у військові комісаріати або перешкода зазначених посадових осіб своєчасній явці громадян на збірні пункти чи призовні дільниці тягне за собою накладення штрафу від одного до трьох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Повторне протягом року вчинення порушення з числа передбачених частиною першою цієї статті, за яке особу вже було піддано адміністративному стягненню тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Кримінальний кодекс України

Стаття 335. Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу.

Ухилення від призову на строкову військову службу, військову службу за призовом осіб офіцерського складу карається обмеженням волі на строк до трьох років.

Стаття 336. Ухилення від призову за мобілізацією.

Ухилення від призову за мобілізацією карається позбавленням волі на строк від двох до п'яти років.

Стаття 337. Ухилення від військового обліку або спеціальних зборів.

1. Ухилення військовозобов'язаного від військового обліку після попередження, зробленого відповідним військовим комісаріатом, карається штрафом до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправними роботами на строк до двох років, або арештом на строк до шести місяців.

2. Ухилення військовозобов'язаного від навчальних (чи перевірних) або спеціальних зборів карається штрафом до сімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк до шести місяців.

Правила військового обліку призовників і військовозобов'язаних

1. Призовники і військовозобов'язані повинні:

1) перебувати на військовому обліку за місцем проживання у районних (міських) військових комісаріатах, за місцем роботи (навчання) на підприємствах, в установах, організаціях, виконавчих комітетах сільських, селищних та міських рад, а також у разі тимчасового вибуття за межі України за місцем консульського обліку в дипломатичних установах України;

2) прибувати за викликом районних (міських) військових комісаріатів на збірні пункти, призовні дільниці у строки, зазначені в отриманих ними документах (мобілізаційних розпорядженнях, повістках або розпорядженнях районних (міських) військових комісаріатів), для взяття на військовий облік та визначення призначення на воєнний час, оформлення військово-облікових документів, приписки, проходження медичного огляду, направлення на підготовку з метою здобуття або вдосконалення військово-облікової спеціальності, призову на військову службу або на збори військовозобов'язаних;

3) не змінювати місце фактичного проживання (перебування) з моменту оголошення мобілізації, а у воєнний час не виїжджати з місця проживання без дозволу військового комісара районного (міського) військового комісаріату, відповідних керівників СБУ або Служби зовнішньої розвідки;

4) проходити медичний огляд та лікування в лікувально-профілактичних закладах згідно з рішеннями комісії з питань приписки, призовної комісії або військово-лікарської комісії районних (міських) військових комісаріатів;

5) проходити підготовку до військової служби, військову службу і виконувати військовий обов'язок у запасі;

6) особисто у семиденний строк прибувати до районних (міських) військових комісаріатів з паспортом громадянина України і військово-обліковими документами для зняття з військового обліку в разі вибуття в іншу місцевість до нового місця проживання, у службові відрядження, на навчання, у відпустку чи на лікування (строком понад три місяці за межі України), у разі зміни місця проживання в межах міста з переїздом на територію іншого адміністративного району;

7) особисто повідомляти у семиденний строк органам, у яких вони перебувають на військовому обліку, про зміну їх сімейного стану, стану здоров'я, адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади;

8) негайно повідомляти районним (міським) військовим комісаріатам за місцем військового обліку про втрату військово-облікового документа;

9) подавати щороку до 1 жовтня до районних (міських) військових комісаріатів документи, що підтверджують право призовників на відстрочку від призову на строкову військову службу.

2. У разі, коли за будь-яких обставин повістка не надійшла, громадяни призовного віку прибувають до призовної дільниці в десятиденний строк з дня початку відповідного чергового призову на строкову військову службу, визначеного указом Президента України.

3. Призовники і військовозобов'язані за порушення встановлених пунктами 1 і 2 Правил, а також за порушення законодавства про військовий обов'язок і військову службу, про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, умисне псування військово-облікових документів чи втрату їх з необережності, неявку за

викликом до районних (міських) військових комісаріатів без поважних причин, за несвоєчасне повідомлення обліковому органу, де перебувають на військовому обліку, даних про зміну їх сімейного стану, стану здоров'я (після тривалого лікування хвороби та (або) хвороби, яка спричинила часткову (повну) втрату працездатності), адреси місця проживання (перебування), освіти, місця роботи і посади притягуються до адміністративної відповідальності у порядку, визначеному Кодексом України про адміністративні правопорушення.

4. Керівники та посадові особи органів виконавчої влади та місцевого самоврядування, військових частин, підприємств, установ, організацій та навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування та форми власності, а також власники будинків за порушення законодавства про військовий обов'язок і військову службу, про оборону, мобілізаційну підготовку та мобілізацію, за неподання до районних (міських) військових комісаріатів списків громадян, які підлягають приписці до призовних дільниць, за прийняття на роботу призовників і військовозобов'язаних, які не перебувають на військовому обліку, незабезпечення сповіщення призовників і військовозобов'язаних про їх виклик до районного (міського) військового комісаріату, перешкоду їх своєчасній явці на збірні пункти чи призовні дільниці, несвоєчасне подання документів, необхідних для ведення військового обліку призовників і військовозобов'язаних, та неподання відомостей про призовників і військовозобов'язаних несуть відповідальність згідно із законом.

5. Громадяни, які ухиляються від призову на строкову військову службу, призову за мобілізацією, військового обліку або спеціальних (перевірочних) зборів, несуть адміністративну та кримінальну відповідальність згідно із законодавством.

Концепція

Державної цільової соціальної програми національно-патріотичного виховання на період до 2025 року

*(витяг; схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України
від 9 жовтня 2020 р. № 1233-р)*

Визначення проблеми, на розв'язання якої спрямована Програма

▪ Державна цільова соціальна програма національно-патріотичного виховання на період до 2025 року (далі – Програма) базується на основі принципів національної самобутності українського народу, його консолідації навколо спільного майбутнього, національної державності українського народу, захисту незалежності, територіальної цілісності України та формування спільних ціннісних орієнтирів через дієву участь у процесі розбудови держави.

▪ Програма ґрунтується на аналізі стану національно-патріотичного виховання, враховує індикатори ефективності і ціннісні орієнтири, визначені Стратегією національно-патріотичного виховання, затвердженою Указом Президента України від 18 травня 2019 р. № 286, постановою Верховної Ради України від 12 травня 2015 р. № 373-VIII «Про вшанування героїв АТО та вдосконалення національно-патріотичного виховання дітей та молоді».

Мета Програми

Метою Програми є удосконалення та розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання шляхом формування та утвердження української громадянської ідентичності на основі єдиних суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність) і загальнолюдських цінностей, принципів любові і гордості за власну державу, її історію, мову, здобутки та досягнення у сфері культури, економіки, науки, спорту, дієве сприяння органам державної влади та органам місцевого самоврядування в захисті й охороні національної державності Українського народу, готовність до захисту державної незалежності і територіальної цілісності України, усвідомлення громадянського обов'язку із розвитку успішної країни та забезпечення власного благополуччя в ній.

Шляхи і способи розв'язання проблеми, строк виконання Програми

Цілісна загальнодержавна політика національно-патріотичного виховання повинна набути характеру системної і цілеспрямованої діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, закладів освіти, інститутів громадянського суспільства для формування у населення України української громадянської ідентичності, високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй Українській державі.

В основу системи національно-патріотичного виховання покладено ідеї зміцнення української державності як консолідуючого чинника розвитку суспільства, формування патріотизму та утвердження національних цінностей.

З метою раціонального використання ресурсів Програма передбачає концентрацію зусиль за такими пріоритетами.

Пріоритет 1. Формування української громадянської ідентичності – здійснення заходів, спрямованих на впровадження та утвердження суспільно-державних (національних) цінностей, розвитку громадянської ідентичності населення України.

Пріоритет 2. Військово-патріотичне виховання – здійснення заходів, спрямованих на формування у громадян готовності до захисту України, громадського сприяння безпеці та обороні України та підвищення престижу військової і спеціальної державної служби.

Пріоритет 3. Формування науково-методологічних і методичних засад національно-патріотичного виховання – здійснення заходів, спрямованих на розвиток цілісної загальнодержавної політики національно-патріотичного виховання.

Пріоритет 4. Підтримка та співпраця органів державної влади та органів місцевого самоврядування з інститутами громадянського суспільства щодо національно-патріотичного виховання.

Процес виконання Програми передбачає здійснення комплексу експертно-аналітичних, організаційних, впроваджувальних і підсумкових оціночних заходів із застосуванням принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Строк виконання Програми: з 2020 до 2025 року.

Очікувані результати виконання Програми, визначення її ефективності

Виконання Програми дасть змогу:

- створити цілісну загальнодержавну політику національно-патріотичного виховання в Україні;
- збільшувати щороку рівень охоплення населення України заходами (проєктами), які формують українську громадянську ідентичність на основі суспільно-державних (національних) цінностей (самобутність, воля, соборність, гідність);
- збільшувати щороку рівень охоплення молоді заходами (проєктами), що спрямовані на збільшення чисельності, готової до виконання обов'язку із захисту незалежності та територіальної цілісності України;
- збільшити кількість населення України, залученого до проєктів (заходів) національно-патріотичного виховання, розроблених інститутами громадянського суспільства, для реалізації яких надається фінансова підтримка;
- провадити активну діяльність українських молодіжних громадських об'єднань, що заборонялись і переслідувались окупаційними та радянським режимами, в тому числі українського пластового руху (Пласт) та скаутського руху, Спілки української молоді, що збереглися в закордонних українців та відновили свою діяльність в Україні зі здобуттям незалежності;
- збільшити кількість осіб, що пройшли навчання з підготовки активістів, які займаються питаннями національно-патріотичного виховання дітей та молоді;
- забезпечити функціонування центрів національно-патріотичного виховання;
- створити моніторингову систему, що використовуватиметься для визначення соціальної ефективності національно-патріотичного виховання.

Положення про допризовну підготовку *(Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2000 р. N 1770)*

Загальні питання

1. Допризовна підготовка є складовою частиною підготовки юнаків допризовного і призовного віку до військової служби.

У ході допризовної підготовки молодь набуває військових знань і практичних навичок в обсязі, необхідному для успішного засвоєння програми бойової підготовки.

2. Допризовна підготовка включається до визначеної державою складової освіти вищих навчальних закладів I і II рівня акредитації, професійно-технічних і загальноосвітніх навчальних закладів (далі – навчальні заклади) та проводиться за затвердженими відповідно до законодавства програмами, погодженими з Міноборони.

Керівництво допризовною підготовкою

3. Керівництво допризовною підготовкою, програмним і методичним забезпеченням здійснює Міноборони, Міносвіти, а також інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, Рада міністрів

Автономної Республіки Крим, місцеві держадміністрації та органи місцевого самоврядування.

4. Міноборони з участю інших центральних органів виконавчої влади:

1) розробляє і затверджує нормативно-правові акти з питань допризовної підготовки;

2) організовує і проводить навчально-методичні збори офіцерів військових комісаріатів, які відповідають за допризовну підготовку;

3) бере участь у розробленні програм допризовної підготовки;

4) узагальнює досвід проведення допризовної підготовки.

5. Безпосереднє керівництво допризовною підготовкою в оперативних командуваннях покладається на управління оперативного командування.

Управління оперативного командування:

1) розробляють і здійснюють заходи щодо організації шефської роботи та патріотичного виховання юнаків силами військових частин і вищих військових навчальних закладів незалежно від їх підпорядкування, розташованих на території оперативного командування;

2) ведуть облік і звітність за визначеними Міноборони питаннями з допризовної підготовки;

3) проводять настановні збори для освоєння спеціальності особами, які призначаються вперше на посаду викладача допризовної підготовки;

4) забезпечують навчальні заклади озброєнням, боєприпасами і військовим майном відповідно до норм, визначених програмами допризовної підготовки;

5) надають допомогу Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевим держадміністраціям та органам місцевого самоврядування у створенні навчально-матеріальної бази навчальних закладів, необхідної для проведення допризовної підготовки.

6. Начальники гарнізонів, командири з'єднань і військових частин, начальники вищих військових навчальних закладів разом з військовими комісаріатами надають допомогу органам управління освітою, підпорядкованим місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування (далі – органи управління освітою), керівникам навчальних закладів в організації військово-шефської роботи з юнаками.

7. Разом з органами управління освітою у повсякденному керівництві допризовною підготовкою беруть участь військовий комісаріат Автономної Республіки Крим, обласні, Київський та Севастопольський міські, районні (міські) військові комісаріати.

Військовий комісаріат Автономної Республіки Крим, обласні, Київський та Севастопольський міські, районні (міські) військові комісаріати:

1) підбивають підсумки допризовної підготовки за минулий і ставлять завдання на новий навчальний рік;

2) організовують навчально-польові збори юнаків, які проходять допризовну підготовку в навчальних закладах;

3) провадять добір кандидатів на посаду викладача допризовної підготовки;

4) організовують і проводять методичну підготовку викладачів допризовної підготовки;

5) планують і організовують стрільби з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими патронами під час навчально-польових зборів юнаків, які проходять допризовну підготовку, показ їм науково-популярних, хронікально-документальних кінофільмів військово-патріотичної тематики; разом з начальниками гарнізонів, командирами військових частин і начальниками вищих військових навчальних закладів організовують військово-шефську роботу з юнаками;

6) вносять відповідні записи до облікової картки призовника і посвідчення про приписку юнаків, які закінчили повний курс допризовної підготовки, до призовної дільниці;

7) інформують місцеві держадміністрації та органи місцевого самоврядування про стан допризовної підготовки;

8) ведуть облік і звітність за визначеними Міноборони питаннями з допризовної підготовки.

8. Міносвіти, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади:

- здійснюють керівництво допризовною підготовкою;

- забезпечують навчально-методичну підготовку викладачів допризовної підготовки;

- планують і разом з управліннями оперативного командування організовують настановні збори для освоєння спеціальності особами, які призначаються вперше на посаду викладача допризовної підготовки;

- надають допомогу органам управління освітою в організації та проведенні допризовної підготовки, створенні навчально-матеріальної бази, зберіганні озброєння, боєприпасів і військового майна;

- вивчають, узагальнюють і поширюють позитивний досвід проведення допризовної підготовки.

9. Органи управління освітою:

- забезпечують виконання заходів з питань організації та проведення допризовної підготовки;

- забезпечують охоплення юнаків допризовною підготовкою і належну якість її проведення;

- сприяють створенню навчально-матеріальної бази і належних умов для одержання теоретичних знань і набуття практичних навичок юнаками під час проведення класних занять і навчально-польових зборів;

- надають допомогу навчальним закладам у встановленні та розвитку шефських зв'язків з розташованими на території області, міста, району військовими частинами, вищими військовими навчальними закладами;

- вивчають, узагальнюють і поширюють позитивний досвід проведення допризовної підготовки.

10. Керівник навчального закладу несе відповідальність за організацію та стан допризовної підготовки, військово-патріотичного виховання, створення і

вдосконалення навчально-матеріальної бази, підготовку юнаків до навчально-польових зборів, зберігання озброєння, боєприпасів і військового майна.

Керівник навчального закладу:

- забезпечує виконання програми допризовної підготовки і створення безпечних умов навчання;
- виділяє приміщення і майданчики для проведення практичних занять з допризовної підготовки;
- видає накази про початок і закінчення навчання з допризовної підготовки, призначення командирів взводів та відділень, проведення занять з стрільби з малокаліберної гвинтівки;
- організовує облік, зберігання, ремонт та списання озброєння, боєприпасів і військового майна відповідно до встановленого порядку, не менш як один раз на три місяці особисто перевіряє стан цієї роботи;
- контролює проведення занять викладачем допризовної підготовки, виносить на обговорення педагогічних рад не менш як один раз на рік питання щодо стану допризовної підготовки.

Викладачі допризовної підготовки

11. Викладачі допризовної підготовки (далі – викладачі) входять до штату навчальних закладів і є відповідальними за підготовку юнаків допризовного віку, облік, зберігання, технічний стан та видачу озброєння, боєприпасів і військового майна, додержання встановлених правил і запобіжних заходів під час проведення занять.

12. На посади викладачів призначаються офіцери запасу або у відставці, які мають вищу освіту, спроможні за віком і станом здоров'я якісно проводити заняття, а також випускники вищих педагогічних навчальних закладів за спеціальністю викладача допризовної підготовки і фізичного виховання.

У разі, коли немає можливості укомплектовувати ці посади офіцерами, викладачами можуть бути призначені добре підготовлені та досвідчені прапорщики (мічмани), сержанти (старшини), солдати (матроси) запасу з вищою освітою.

13. Підготовка викладачів допризовної підготовки і фізичного виховання проводиться на факультетах фізичного виховання та кафедрах військової підготовки вищих педагогічних навчальних закладів.

На навчання приймаються чоловіки віком до 25 років, які пройшли строкову військову службу або військову службу за контрактом і відповідають вимогам підготовки офіцерів запасу. Добір кандидатів провадять військові частини з числа військовослужбовців строкової служби, які підлягають звільненню в запас, а також військові комісаріати разом з органами управління освітою – з числа військовозобов'язаних, звільнених у запас після закінчення встановленого строку військової служби.

14. Викладач повинен знати вимоги щодо підготовки молоді до військової служби, постійно підвищувати свій професійний рівень.

Викладач:

- організовує і проводить заняття з допризовної підготовки;

- бере участь у створенні і вдосконаленні навчально-матеріальної бази, необхідної для проведення допризовної підготовки;
- веде облік, зберігає та видає озброєння, боєприпаси і військове майно, не менш як один раз на місяць перевіряє їх наявність і технічний стан;
- організовує разом з викладачем фізичної культури змагання з військово-прикладних видів спорту;
- бере участь в організації та проведенні районних (міських) змагань з військово-прикладних видів спорту і цивільної оборони;
- використовує військово-шефську допомогу для підвищення ефективності занять з допризовної підготовки;
- веде роботу з військово-професійної орієнтації юнаків, відбору і підготовки їх для вступу до вищих військових навчальних закладів;
- бере участь у складанні характеристик на юнаків допризовного і призовного віку, проведенні заходів, пов'язаних з припискою громадян до призовних дільниць, а також забезпечує своєчасне прибуття юнаків за викликом у військові комісаріати.

15. Викладач планує свою роботу за розкладом занять, що затверджується керівником навчального закладу.

16. Викладачі систематично підвищують свій професійний рівень під час настановних зборів, навчання на факультетах при інститутах підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів, навчально-методичних зборів перед початком навчального року, щомісячних одноденних методичних занять, триденних методичних занять у канікулярний період, роботи в методичній комісії навчального закладу і самостійно.

Курси підвищення кваліфікації викладачів організовують органи управління освітою один раз на п'ять років.

Навчально-методичні збори проводяться перед початком навчального року за програмою, затвердженою військовим комісаріатом за погодженням з відповідними органами управління освітою та у справах цивільної оборони.

Щомісячні одноденні методичні заняття проводяться військовим комісаріатом разом з органами управління освітою та у справах цивільної оборони відповідно до специфіки навчального процесу навчальних закладів. День проведення цих занять устанавлює військовий комісар за домовленістю з органом управління освітою.

Викладачам надається один день на тиждень для методичної підготовки.

17. Для забезпечення керівництва навчально-методичною роботою з допризовної підготовки при військових комісаріатах створюються позаштатні методичні ради. Робота позаштатної методичної ради планується на рік. Склад методичної ради, плани її роботи, розклад навчально-методичних зборів і методичних занять затверджує військовий комісар за погодженням з відповідним органом управління освітою.

18. У військових комісаріатах ведеться журнал обліку методичної підготовки викладачів допризовної підготовки, в органах охорони здоров'я – викладачів основ медичних знань навчальних закладів.

19. Оплата праці викладачів проводиться на умовах, передбачених для викладачів навчальних закладів відповідно до законодавства.

Позакласна робота з допризовної підготовки, військово-патріотична робота з юнаками, а також керівництво гуртками, обладнання військового кабінету, кімнати зберігання зброї та стрілецького тиру і завідування ними провадяться за додаткову плату у порядку і розмірах, установлених Міносвіти.

Організація та проведення допризовної підготовки

20. Допризовну підготовку організовують і проводять за відповідними програмами.

Згідно з програмами у навчальних закладах розробляється потижневий план допризовної підготовки на навчальний рік. Заняття з цього предмета включають до загального розкладу занять і проводять по класах та навчальних групах, що іменуються взводами. Взводи поділяються на відділення.

Керівник навчального закладу призначає командирів взводів і відділень.

21. Навчання юнаків умінню стріляти з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими патронами проводиться на стрільбищах і в тирах військових частин, вищих військових навчальних закладів, організацій Товариства сприяння обороні України (ТСО України) і спортивних організацій.

Час, місце і порядок проведення стрільб визначає військовий комісар, який їх організовує за погодженням з начальниками гарнізону, вищого військового навчального закладу, командиром військової частини і до початку навчального року повідомляє про це місцевій держадміністрації та органам місцевого самоврядування.

У разі організації стрільб на стрільбищах і в тирах, що належать організаціям ТСО України, керівництво стрільбами здійснює офіцер військового комісаріату разом з працівниками ТСО України. За розпорядженням управлінь оперативного командування для цього можуть бути призначені офіцери, прапорщики (мічмани), сержанти (старшини) військових частин і вищих військових навчальних закладів.

22. Після закінчення навчання за програмами допризовної підготовки в навчальному закладі організовуються змагання з військово-прикладних видів спорту.

Матеріально-технічне забезпечення допризовної підготовки

23. У навчальних закладах створюється і постійно вдосконалюється навчально-матеріальна база. У разі відсутності у навчальних закладах стрілецького тиру за рішенням місцевої держадміністрації або органу місцевого самоврядування заняття з вогневої підготовки проводяться у стрілецьких тирах інших навчальних закладів.

24. Навчальним закладам озброєння, боєприпаси і військове майно видають органи постачання оперативних командувань через військові комісаріати відповідно до встановлених норм.

Озброєння і боєприпаси видаються за наявності дозволу органу внутрішніх справ на їх зберігання.

Перевезення озброєння, боєприпасів і військового майна до навчальних закладів планують органи військових сполучень відповідно до заявок органів

постачання оперативних командувань і здійснюють у порядку, встановленому для військових перевезень, за рахунок Міноборони.

Ремонт озброєння і військового майна навчальних закладів проводиться у ремонтних підприємствах (майстернях) оперативних командувань.

25. Згідно з програмами допризовної підготовки органи управління у справах цивільної оборони та органи охорони здоров'я забезпечують навчальні заклади навчальним майном відповідно до заявок органів управління освітою.

Контроль за проведенням допризовної підготовки

26. Контроль за проведенням допризовної підготовки здійснюють Міноборони, Міносвіти, інші центральні органи виконавчої влади, яким підпорядковані навчальні заклади, а також управління оперативного командування, військові комісаріати разом з органами управління освітою, у справах цивільної оборони та органами охорони здоров'я.

27. Перевірка якості засвоєння юнаками програм допризовної підготовки, методичної підготовки викладачів допризовної підготовки, стану навчально-матеріальної бази та організації військово-патріотичного виховання молоді проводиться у навчальному закладі не менш як один раз на три роки.

За результатами перевірки складається акт, що затверджується особою, за дорученням якої проводиться перевірка.

Інтернет-ресурси з питань патріотичного виховання

1. Інститут проблем виховання НАПН України:

ipv.org.ua/publications/zbirnuk.html

2. Український науково-методичний центр практичної психології та соціальної роботи: psyua.com.ua

3. Український інститут національної пам'яті: memory.gov.ua/publication

4. Український інститут соціальних досліджень імені Олександра Яременка: uisr.org.ua

5. Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського: nuou.org.ua/nauka/naukovi-publikatsii.html

6. Рада Європи (посібник «Демократичне управління школою»): http://www.coe.int/t/dg4/education/edc/Resources/EDCPACK_EN.asp

7. Український державний центр туризму і краєзнавства учнівської молоді: ukrjuntur.org.ua

8. Пластовий портал: plast.org.ua

9. Благодійний фонд «Героїка»: <http://geroika.org.ua/>

10. Історична правда: istpravda.com.ua

11. Лікбез: likbez.org.ua

12. Пам'ятаємо загиблих: memorybook.org.ua

13. Центр досліджень визвольного руху: cdvr.org.ua

Лист Міністерства освіти і науки України
від 09.10.2002_ № 1/9-444
щодо поділу класів на групи
при здійсненні допризовної підготовки

Міністерство освіти і науки на численні запити щодо поділу класів на групи при здійсненні допризовної підготовки учнів-юнаків та медично-санітарної підготовки учениць роз'яснює.

Допризовна підготовка учнів-юнаків та медично-санітарна підготовка учениць у 10 і 11-му класах здійснюється за різними навчальними програмами окремо з юнаками та дівчатами по 1 годині на тиждень.

При наявності в групі менше 5 учнів підготовка здійснюється за індивідуальними навчальними планами в межах бюджетних коштів, затверджених для навчального закладу.

Заступник державного секретаря

Г. Г. Наumenко

РОЗДІЛ II.
З ДОСВІДУ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ УРОКІВ
З ПРЕДМЕТА «ЗАХИСТ УКРАЇНИ»

Організація і проведення уроків з предмета
«Захист України»

Під час організації навчання застосовуються такі форми проведення занять: теоретичні, практичні, комплексні, контрольні та гра на місцевості.

Урок починається із шикування, виконання Гімну України, перевірки готовності учнів до уроку і тренування за тематикою уроку протягом 3-5 хвилин. На заняттях стосунки між учнями та вчителем, а також учнів між собою підтримуються на зразок взаємовідносин між військовослужбовцями Збройних Сил України.

Теоретичні заняття проводяться переважно у формі розповіді чи бесіди з використанням дидактичного матеріалу та технічних засобів навчання. На цих заняттях розглядаються поняття, визначення, основні положення теми, аналізуються літературні джерела, вимоги статутів Збройних сил України, даються поради й рекомендації щодо використання набутих знань.

Практичні заняття передбачають формування навичок у процесі здобування, закріплення та контролю знань. Вони проводяться після вивчення уже відомого учням матеріалу.

Комплексні заняття передбачають логічно послідовне виконання прийомів, дій, нормативів, завдань із різних розділів програми на одному занятті (у комплексі). Вони проводяться з метою закріплення й удосконалення вмінь та навичок, сприяють формуванню готовності до дій в екстремальних умовах й обов'язково передбачають виконання нормативів та дій у вигляді ігрової ситуації, естафети та змагання.

Гра на місцевості організовується під час проведення навчально-польових зборів, це комплекс завдань, які виконуються в умовах тактичної обстановки, що

вимагає від учнів напруження фізичних сил, моральної й психологічної стійкості. Проводиться після здобуття знань на теоретичних і практичних заняттях.

Контрольні заняття застосовуються для визначення рівня знань і практичних навичок учнів із виставленням їм підсумкової оцінки. Заняття проводяться на завершальному етапі навчання під час навчально-польових зборів.

Метод навчання – спосіб упорядкованої взаємної діяльності вчителя та школярів, спрямованої на вирішення завдань, спрямованих на формування в учнів високих морально-бойових і психологічних якостей, розвиток їхніх здібностей в оволодінні військовою справою. Методи органічно поєднують викладання, навчання, керівництво пізнавальною діяльністю й чітко визначають функції вчителів та учнів.

Методи навчання поділяються на усні (словесні), наочні й практичні.

Усні (словесні) методи навчання

Розповідь – це короткий, образний виклад навчального матеріалу, що містить переважно фактичні дані. Під час розповіді використовуються такі прийоми: оповідання (логічно послідовне викладення матеріалу), опис (словесна передача зовнішнього вигляду та будови озброєння й бойової техніки, ходу сполучення), міркування (логічно послідовний хід думок, висновків).

Шкільна лекція – розгорнуте теоретичне повідомлення, аналіз викладеного матеріалу. Вона триваліша за розповідь, відрізняється послідовністю та повнотою викладу, залученням додаткового матеріалу, зв'язку із сучасністю. Цей метод застосовується для проведення лише вступного уроку на початку навчання. Основні вимоги до лекції – переконливість матеріалу та її доступність.

Пояснення – це метод, основним завданням якого є виявлення причинно-наслідкових зв'язків і закономірностей. Пояснення має бути переконливим і доказовим, має спиратися на глибокі знання навчального матеріалу вчителем, на систематизовані й дидактично відпрацьовані факти й приклади, бути логічним, послідовним і поєднуватися з іншими методами навчання.

Бесіда – метод навчання у формі діалогу вчителя з учнями або у формі запитань і відповідей. Учитель завчасно розробляє систему запитань, чітко їх формулює, стежить, щоб вони були посильними для учнів, водночас не підказували прямої відповіді та не дозволяли б обмежуватися односкладними відповідями «так» і «ні». Ставляться запитання одразу до всіх і дається час, щоб їх обміркувати. Запитувати слід тих учнів, які виявили бажання відповісти, але все ж таки треба залучати до відповіді й пасивних учнів. Оцінюючи знання учнів, доцільно зробити короткий аналіз відповідей на запитання, обов'язково звернути увагу на позитивні та негативні моменти.

Наочні методи навчання

Показ – сукупність дій, за допомогою яких в учнів створюється наочний образ виконання вправи чи прийому. Цей метод застосовується під час навчання різних розділів програми і є найбільш ефективним засобом навчання у випадках вивчення дисциплін практичного характеру.

Демонстрація – метод наочності, при якому в навчальному процесі використовуються різні засоби образотворчої, графічної та об'ємної наочності, а також зразки зброї, техніки, приладів та іншого наочного приладдя.

Практичні методи

Вправа – це кількаразове усвідомлене повторення певних прийомів та дій із метою вироблення та удосконалення вмінь і навичок.

За своїм характером вправи поділяються на три етапи: початковий, проміжний і заключний. На першому етапі прищеплюються вміння й навички правильного виконання дії чи прийому. На другому етапі якість виконання об'єднується із часовим нормативом. На заключному етапі виконання дії доводяться до автоматизму.

Вправи в навчальному процесі мають важливе значення й для виховання учнів. Вони формують у школярів високі морально-бойові та психологічні якості: високу дисципліну, ретельність, уважність, відповідальність, сміливість, наполегливість, ініціативність, кмітливість та ін., що необхідні для майбутнього захисника Вітчизни.

Тренування – різновид вправи. Воно призначене для закріплення та удосконалення вже сформованих умінь та навичок. Тренування проводяться після вивчення прийому або дії на заключному етапі навчання, яке забезпечує високу швидкість і точність дій.

Самостійна робота учнів – необхідний елемент навчального процесу. Без самостійної роботи неможливо розраховувати на міцне та глибоке засвоєння навчального матеріалу.

Велика роль у підвищенні якості самостійної роботи належить її організації, визначенню обсягу завдання, контролю й наданню вчителем допомоги учням.

У сучасних умовах одним з актуальних завдань є підвищення ефективності навчального процесу. Тому на основі досвіду вчителів-методистів, що викладають предмет «Захист Вітчизни» широкого розповсюдження набули такі ефективні методи: програмоване навчання, ситуативно-рольовий та проблемний метод, метод поетапного формування знань, умінь і навичок, навчання за опорними конспектами, змагальний метод тощо.

Метод програмованого навчання

Метод програмованого навчання передбачає раціональний розподіл навчального матеріалу на частини, а також безперервне отримання вчителем інформації з місць. Для цього доцільно використовувати підготовлений комп'ютерний клас та програмне забезпечення (програми розбирання автомату, виконання практичних стрільб, рішення вогневих задач тощо). Цей метод дає змогу видавати навчальний матеріал у найбільш доцільній послідовності та оптимальному обсязі.

Під час організації навчання застосовуються такі форми проведення занять: теоретичні, практичні, комплексні, контрольні та гра на місцевості.

Створення під час заняття проблемної ситуації підвищує інтерес учнів до навчального матеріалу й таким чином сприяє активізації їхньої розумової діяльності.

Метод поетапного формування знань, умінь та навичок

Полягає в застосуванні на заняттях зразкових схем дій або навчально-тренувальних карток (НТК), креслень, текстових вказівок, фото, операцій тощо, які відображають логіку та послідовність практичної роботи (наприклад,

накладання тугих пов'язок на частини тіла). Користуючись ними, учні виконують завдання, діючи спочатку в повільному темпі. Навчальні завдання обов'язково відпрацьовуються за командою вчителя.

Метод навчання за опорними конспектами

Полягає у тому, що навчальний матеріал викладається за допомогою конспектів, графіків та схем (види вогню та маневру).

Змагальний метод

Спрямований на розвиток в учнів змагального духу, прагнення рівнятися на найкращих, надавати допомогу відстаючим і підтягувати їх до високого рівня. Змагальний метод застосовується під час відпрацювання прийомів і виконання нормативів.

Вибір методів займає важливе місце в загальному плануванні навчального процесу й здійснюється в тісному зв'язку з добором усіх основних елементів навчання: завдань, змісту, форм і засобів.

Вибір сучасних та ефективних методів навчання є важливою складовою підготовки вчителя до уроку.

Застосування інтерактивних технологій на уроках

Багато основних методичних інновацій пов'язано із застосуванням інтерактивних технологій. Процес навчання – це не автоматичне вкладання навчального матеріалу до голови учнів. Він потребує напруженої розумової роботи учня та його власної активної участі в цьому процесі. Дану мету і переслідують інтерактивні технології.

Інтерактивні технології – це порівняно новий, творчий, цікавий підхід до організації навчальної діяльності учнів.

Слово «інтерактив» англійського походження: «interact». «Inter» – це взаємний, «act» – діяти. Інтерактивний – здатний взаємодіяти або перебувати в режимі бесіди, діалогу з будь-чим (наприклад, комп'ютером) або з будь-ким (людиною). Відповідно, інтерактивне навчання – це перш за все діалогічне навчання, під час якого взаємодіють учитель та учень.

Сутність інтерактивного навчання полягає в активному залученні всіх учнів до процесу пізнання, тобто навчальний процес відбувається за умов постійної активної взаємодії всіх, без виключення, учнів класу. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання в співпраці), де учень і вчитель є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання.

Педагог є лише організатором процесу навчання, лідером групи. Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне розв'язання проблем. Воно ефективно сприяє формуванню вмінь, навичок і цінностей, створенню атмосфери співпраці, взаємодії, дає змогу педагогу стати справжнім лідером учнівського колективу.

Отже, інтерактивні технології – це організація засвоєння знань і формування певних вмінь та навичок через сукупність особливим способом організованих навчально-пізнавальних дій, що полягають в активній взаємодії учнів між собою та побудові міжособистісного спілкування з метою досягнення запланованого результату.

Інтерактивний урок потребує певної зміни всього життя класу, а також значної кількості часу для підготовки як учнів, так і вчителя. Таке заняття має на меті створення комфортних умов навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність. Але педагогу слід чітко усвідомлювати, що змістом такого уроку є насамперед програмовий матеріал, а метою – реалізація навчальних та виховних цілей, загальний всебічний розвиток учнів, надання кожному з них оптимальної можливості в особистісному становленні й розширенні можливостей самовизначення. Результатом такого відношення до процесу здобуття знань є створення дидактичних умов для ситуації успіху дитини в процесі навчальної діяльності, збагачення її мотиваційної, інтелектуальної та інших сфер.

Організаційний момент (готовність до уроку)

Гра «Дивлюсь, бачу, чую»

Заходячи до класу, учитель вивчає аудиторію, звертає увагу на емоційний стан учнів та їхню здатність до спілкування й сприйняття матеріалу уроку. За допомогою стислої бесіди (цікава історія, факт) налаштовує школярів на позитивну роботу.

Емоційне налаштування

Презентація

Презентація – це послідовність слайдів, які змінюються по чергові. Показ слайдів може бути здійснено на екрані монітора комп'ютера (ноутбука) чи на великому екрані за допомогою мультимедійного проєктора. Учні бачать чергування зображень, на кожному з яких можуть бути текст, фотографії, малюнки, діаграми, історичні карти, відеофрагменти, і все це може супроводжуватися звуковим оформленням: астіше за все, коментарями вчителя. При здійсненні показу, об'єкти можуть одразу відображатися на слайдах, а можуть з'являтися на них поступово, у певний час, визначений учителем для підсилення наочності та акцентування уваги на особливо важливих моментах змісту матеріалу. За потреби можливо порушити визначену заздалегідь послідовність слайдів і перейти до будь-якого з них у довільному порядку.

Види презентацій: слайд-шоу, тільки текст, анімовані схеми, «опорні сигнали», заповнення таблиці, аналіз малюнку (фотографії, картини), тренажер, тестування.

Актуалізація опорних знань та їх корекція (перевірка домашнього завдання)

«Вірю – не вірю»

Кожне твердження починається словами: «Чи вірите ви, що...», а учні повинні погодитися із цим твердженням чи ні.

«Так – ні»

Це універсальна гра, яка залучає школярів до активної роботи на уроці. Учитель загадує щось (предмет, подію, термін та ін.) – учні намагаються знайти відповідь, ставлячи питання. На ці питання вчитель відповідає словами «так» чи «ні». Питання треба ставити так, щоб звужувати коло пошуку. Якщо питання некоректне або вчитель не може дати на нього відповідь із дидактичних міркувань, то він відмовляється від відповіді наперед обумовленим жестом. Після

гри обов'язково обговорюються питання: які з них були найвдалішими, а які ні. Головне в цьому прийомі – навчити виробляти стратегію пошуку, а не закидати педагога незліченною кількістю питань.

«Інтелектуальне лото»

На аркуші щільного паперу або на картоні великими буквами записують інформацію (умовні знаки, терміни, назви тощо), які були вивчені на попередньому уроці. Потім його розрізають так, щоб на кожній його частині залишилася окрема частина інформації. Розрізані частини лото (у двох екземплярах) перемішують на столі. Учитель викликає двох учнів до столу й пропонує за певний час скласти речення. Перемагає той, хто це зробить швидше й правильніше. До гри можна ввести рефері, який оцінить і прокоментує результати.

Для проведення такого заняття потрібно підготувати настільну гру «Лото» (картки, діжечки, фішки), аркуші паперу та ручку. Участь у грі може бути командною або індивідуальною.

Учасникам гри вручають ігрові картки, ведучий швидко називає числа, зображені на діжечках, які він дістає з торбинки. Усі гравці мають бути дуже уважними. Той, у кого на картці виявилось назване число, каже «стоп». Йому ставлять запитання під таким самим номером. Якщо гравець відповідає правильно, він має право закрити це число фішкою. Її він отримує у помічника ведучого. Якщо відповідь неправильна, неповна, – число залишається відкритим. Перемагає той учасник гри, який якнайшвидше закриє всі числа на картці фішками, тобто правильно відповість на запропоновані запитання. Стежити за дотриманням правил гри ведучому допомагають помічники (записують усі числа, що були у грі, фіксують правильні відповіді гравців тощо).

Формулювання мети. Мотивація

«Асоціації»

Має високий рівень зацікавленості й проводиться фронтально найчастіше під час мотивації вивчення теоретичного матеріалу. Учитель вертикально записує основне поняття, яке мають опрацювати учні. Далі він просить учнів назвати ознаки цього поняття або асоціації, яке воно в них викликає. Обов'язковою умовою є те, щоб слова мали спільні з основними поняттями літери.

«Незакінчене речення»

Учитель пропонує учням першу частину речення з теми уроку, і кожен із них повинен самостійно його закінчити. Після завершення роботи школярі по черзі зачитують речення й мають бути готові обґрунтувати свій варіант та обговорити відповідь товариша.

«Картинна галерея»

Учитель вивішує на дошці 4-5 малюнків (фотографій), які містять ознаки основного поняття або явища. Об'єднавши учнів у групи, він пропонує їхнім представникам через деякий час назвати ознаки поняття, що зображені на картинках. Після завершення роботи в групах представники називають одну ознаку. Учитель записує їх на дошці.

«Грунування»

Учні на вимогу вчителя добирають відповідні слова, які асоціюються в них із запропонованим учителем поняттям (визначенням, темою). Наприклад: складіть асоціативне гроно до слова «граната».

Робота з підручником

«Концентрація»

Клас ділиться на групи. Кожна група отримує текст на аркушах, підготовлених учителем. Аркуші перевернуті текстом униз. За сигналом усі перевертають аркуші, читають текст 1-2 хв, а потім знову перевертають аркуші та віддають їх учителю. Після цього кожен учень нотує в зошиті те, що запам'ятав із тексту. Далі група записує спільний текст на окремому аркуші. Виграє та команда, яка найповніше відтворила текст.

Первинна перевірка розуміння вивченого

«Кросворд»

Можливі різні варіанти організації діяльності учнів із кросвордами: розгадати його, заповнивши пропущені клітинки; сформулювати питання до слів, які подані в кросворді; заповнити кросворд, у якому виділені певні клітинки; із літер, що роздали учням, скласти ключове слово та розкрити зміст поняття; скласти кросворд, застосувавши поняття з тем, які визначив учитель.

«Вилучи зайве»

Школярам пропонується перелік слів із теми (заняття), серед яких зустрічаються поняття, що не мають відношення до неї. Завдання: провести смисловий аналіз понять і вилучити зайве. Наприклад: затвор-магазин-шомпол-калібр-цівка.

«Наведи порядок»

Учням роздаються папірці з написаними реченнями, у яких переплутані слова. Завдання полягає в тому, щоб правильно скласти речення.

Узагальнення (закріплення) і систематизація

«Я так думаю»

1. В основі цього прийому лежить інтерактивна технологія навчання «прес», яка використовується при обговоренні дискусійних питань з аргументуванням власної позиції. Школяр будує відповідь за такою схемою:

2. Висловіть свою думку, поясніть, у чому вона полягає. Починайте зі слів «Я вважаю, що...».

3. Поясніть, на чому ґрунтуються ваші докази. Починайте: «Тому що...».

4. Наведіть приклади. Починайте словом «наприклад».

5. Узагальніть свою думку. Починайте словами «Отже,...», «Таким чином,...».

«П'ятихвилинка»

На чистому аркуші за 5 хв слід написати якнайбільше засвоєних термінів із певної теми. Ведучий зачитує записані слова й закреслює раніше вже повторені. Учні пояснюють значення тих термінів, що залишилися. Виграє той, хто набрав більше балів.

Домашнє завдання

«Знайди завдання»

На дошці (аркуші паперу) написані слова з пропущеними літерами. Учні слід виписати літери та скласти з них слово, яке й визначить тип домашнього завдання. Наприклад: *охоплення – на-..туп – ман..вр*. Пропущені літери *е, с, е*, тобто вдома пропонується написати есе на запропоновану вчителем тему.

«Творче завдання»

Зазвичай виконується добровільно й стимулюється вчителем високою оцінкою: скласти кросворд, чайнворд; створити тематичні збірники цікавих фактів; комікси; плакати; презентацію; проєкт; портфоліо тощо.

«Створи тести»

Учням після пояснення правил та принципів складання пропонується створити систему тестів із певної теми (розділу) програми. Уточнюється рівень та тип текстів. Кожен із них необхідно супроводжувати варіантами відповідей і фактичними відповідями.

«Кубик»

За наявності великої кількості домашніх завдань різного типу, учні обирають своє, кидаючи кубик. На дошці записані номери завдань, і залежно від комбінації цифр, які випадуть на кубику, кожний учень вибирає свою частину завдання.

Методика проведення тренувань зі стрийової підготовки та під час вступної частини уроку

Тренування стрийових прийомів проводиться на спеціально обладнаному майданчику. Виконання стрийових прийомів на місці необхідно проводити в розімкнутому строї, а під час руху – на збільшених дистанціях, щоб учителю чітко були помітні помилки та неточності в діях кожного учня.

Тренування зі стрийової підготовки доцільно проводити за допомогою підготовчих вправ.

I. Методика проведення тренування (зразок):

- 1) перед виконанням вправи вчитель повинен дати команду «Струнко!»;
- 2) потім доцільно оголосити: «Стрийове тренування. Тренуємось виконувати стрийовий прийом «Прийняття стрийового положення». Вільно»;
- 3) також треба нагадати й показати вправу: «Нагадую й показую комплексну підготовчу вправу «Прийняття стрийового положення на вісім рахунків». Вправу за розділами: роби – раз, роби – два, ... роби – вісім»;
- 4) відпрацювавши дії за розділами, учитель переходить до тренування вправи в цілому. Озвучує наступну команду: «Вправу на вісім рахунків із рахунком уголос – почи-НАЙ». Далі стрийовим кроком проходить уздовж шеренг, перевіряє учнів, вимагаючи усунення помилок від тих, хто їх припускається. Після закінчення проходження подає команду: «Стій!»;
- 5) для злагодження дій доцільно здійснити тренування з рахунком самими учнями вголос.

II. Перелік підготовчих вправ.

1. Підготовчі вправи без зброї, тренування стрийових прийомів:
 - а) «Прийняття стрийового положення»;
 - б) «Зняття та надівання головного убору»;

- в) «Повороти на місці»;
- г) «Рух стройовим кроком»;
- д) «Поворот під час руху»;
- е) «виконання військового вітання на місці»;
- ж) «Виконання військового вітання під час руху»;
- з) «Підхід до начальника та відхід від нього»

2. Підготовчі вправи зі зброєю

- а) «Ремінь – послабити, підтягнути»;
- б) «Автомат НА – груди»;
- в) «Переведення автомата в положення «На ремінь» із положення «На груди»;
- г) «Переведення автомата в положення «За спину» із положення «На ремінь»;
- д) «Переведення автомата в положення «На ремінь» із положення «За спину»;
- е) виконання прийому «Покласти зброю»;
- ж) виконання прийому «За зброю»;
- з) «Розмикання взводу».

I. Зміст навчального матеріалу навчально-польових зборів і очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти

Очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти	Зміст навчального матеріалу
Розділ IV. Вогнева підготовка (4 години)	
Знаний та діяльнісний компоненти Учень (учениця): обґрунтовує основні правила стрільби; тренується в одноманітності прицілювання; вирішує завдання на визначення прицілу і точки прицілювання; виконує вправи зі стрільби, передбачені програмою, нормативи з вогневої підготовки (№№ 1, 2, 3, 4, 5) та початкову вправу зі стрільби з автомата бойовими патронами; дотримується правил безпеки під час стрільби; називає основні заходи безпеки при проведенні стрільб у тирі та на військовому стрільбищі; пояснює заходи безпеки при	Тренування в одноманітності прицілювання, вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. Виконання початкової вправи стрільби з автоматичної зброї. Удосконалення знань з будови автомата. Основні заходи безпеки при проведенні стрільб у тирі та на військовому стрільбищі.

проведенні стрільб у тирі; вказує організацію і порядок проведення стрільби з автомата; здійснює вибір цілі, прицілу та точки прицілювання; виконує підготовку упора, підготовку до стрільби; здійснює тренування у одноманітності прицілювання; розуміє вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання; називає умови виконання вправ стрільби з пневматичної гвинтівки; виконує вправи зі стрільби з пневматичної гвинтівки; узагальнює знання з будови автомата; бере участь у тренуванні стрільби з пневматичної гвинтівки; виконує прийоми стрільби (вогневі тренування); вміє готуватися до стрільби лежачи; знає прийоми і правила стрільби зі стрілецької зброї; визначає вибір і спосіб зайняття місця для стрільби; здобувач освіти вміє виконувати положення автоматника під час стрільби з місця та в русі, в пішому порядку; бере участь у підготовці до стрільби. Ціннісний компонент: дотримується правил безпеки при проведенні стрільби зі стрілецької зброї.	Організація і порядок проведення стрільби з автомата. Влучність стрільби. Вибір цілі, прицілу та точки прицілювання. Підготовка упора, підготовка до стрільби, лежачи з упору. Тренування в одноманітності прицілювання, вирішення завдань на визначення прицілу і точки прицілювання. Умови виконання вправ зі стрільби з пневматичної гвинтівки. Виконання вправ зі стрільби з пневматичної гвинтівки. Удосконалення знань будови автомата. Тренування вправ зі стрільби з пневматичної гвинтівки. Прийоми стрільби (вогневі тренування). Положення автоматника під час стрільби з місця та в русі, в пішому порядку. Вибір і зайняття місця для стрільби. Прийоми стрільби з автомата під час приготування до стрільби, проведення і припинення стрільби. Тренування у приготуванні до стрільби.
Розділ V. Тактична підготовка (11 годин)	
Тема 4. Дії солдата в бою у складі малих тактичних груп	
Знаннявий та діяльнісний	

компоненти Учень (учениця): характеризує дії відділення в обороні, наступі та в розвідувальному дозорі; дії солдат із початком вогневої підготовки в обороні, під час застосування зброї масового ураження; розуміє дії з початком вогневої підготовки, відбиття атаки танків і піхоти; називає способи боротьби з авіацією противника; володіє способами подолання місцевості з уражувальними факторами, з мінно-вибуховими загородженнями, дотримується при цьому правил безпеки; виконує дії солдата у наступі; здійснює висування на рубіж атаки, атака з подоланням мінно-вибухових та інших інженерних перешкод; називає способи подолання ділянки місцевості з радіоактивним зараженням; розуміє дії розвідувального дозору; виконує дії для обладнання та маскувannya вогневої позиції, ведення спостереження, у пересуванні на місцевості у складі підрозділу, огляді місцевості та місцевих предметів; називає дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, загороджень, мостів, різних перешкод, дії в засаді; знає бойові порядки та їх використання під час руху; вміє рухатися в колоні, шахматкою, клином, ланцюгом.	Дії солдата в обороні. Вибір вогневої позиції, її інженерне обладнання та маскувannya. Ведення спостереження. Дії з початком вогневої підготовки, відбиття атаки танків і піхоти. Способи боротьби з авіацією противника. Дії під час застосування зброї масового ураження. Дії солдата в наступі. Висування на рубіж атаки, атака з подоланням мінно-вибухових та інших інженерних перешкод. Подолання ділянки місцевості з радіоактивним зараженням. Поняття про дії розвідувального дозору. Дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, загороджень, мостів, різних перешкод. Дії в засаді.
--	---

Тема 5. Озброєння та бойова техніка військової частини (підрозділу)	
Знаннєвий компонент Учень (учениця): характеризує озброєння та бойову техніку військової частини; пояснює основи повсякденної життєдіяльності підрозділу (частини); має уявлення про демонстрацію озброєння та бойової техніки в дії.	Ознайомлення з озброєнням та бойовою технікою військової частини (підрозділу), їх призначенням, тактико-технічною характеристикою. Демонстрація озброєння та бойової техніки в дії. *При неможливості проводити урок у військовій частині проходить ознайомлення з роботою призовного пункту у РВК або здійснюється відвідування місць бойової слави.
Розділ VIII. Домедична допомога (3 години)	
Тема: Правила транспортування травмованих	
Діяльнісний компонент Учень (учениця): вміє застосувати на практиці різні способи транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях.	Способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях: перенесення на руках, на плечах, на спині, з використанням носильних лямок і підручних засобів, на санітарних ношах.
Тема: Надання домедичної допомоги в секторі обстрілу	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учениця (учень): вміє переводити пораненого в положення на боці (животі); володіє навичками зупинки кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок за допомогою спеціальних джгутів.	Алгоритм з надання домедичної допомоги в секторі обстрілу. Переведення пораненого в положення «на боці (животі)». Зупинка кровотечі з ран шиї, тулуба, кінцівок. Зупинка кровотечі з ран верхньої та нижньої кінцівок (взаємодопомога). Зупинка кровотечі за допомогою спеціальних джгутів (самодопомога).
Тема: Надання допомоги в секторі укриття	
Знаннєвий та діяльнісний компонент Учень (учениця): виконує алгоритм первинного огляду пораненого; визначає ознаки життя; вміє накладати пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, джгут на кінцівки; володіє навичками зупинки кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних	Алгоритм із надання домедичної допомоги в секторі укриття. Первинний огляд пораненого, визначення ознак життя. Переведення в стабільне положення. Накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт. Накладання джгута на кінцівки. Зупинка кровотечі з рани тулуба за допомогою гемостатичних засобів (самота взаємодопомога). Зупинка кровотечі з рани кінцівки за

засобів та кровотечі з рани кінцівки за допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів.	допомогою спеціальних перев'язувальних пакетів (само- та взаємодопомога).
---	---

Методика проведення навчально-польових зборів

Організація та проведення навчально-польових зборів планується керівником закладу освіти спільно з учителем предмета «Захист Вітчизни» відповідно до визначених вимог.

У навчальному закладі укладаються наступні документи.

1. Наказ про проведення навчально-польових зборів.
2. План проведення навчально-польових зборів на період... (додаток 1).
3. Розклад проведення занять на навчально-польових зборах (додаток 2).
4. Плани-конспекти занять.
5. Список здобувачів освіти ... класу, допущених за станом здоров'я до проходження зборів (додаток 3).
6. Відомість інструктажу з правил техніки безпеки під час проходження ...-денних навчально-польових зборів особовим складом здобувачів освіти ... класу (додаток 4).
7. Наказ про проведення стрільб.
8. Відомість інструктажу з правил поведінки на стрільбищі та техніки безпеки під час проведення стрільб особовим складом здобувачів освіти ... класу (додаток 5).
9. Відомість результатів складання нормативів з військової підготовки здобувачами освіти ... класу (додаток 6).
10. Звіт про результати проведення навчально-польових зборів.

Перед початком навчально-польових зборів керівник навчального закладу зобов'язаний особисто впевнитись, що для їх проведення створені безпечні умови, здобувачі освіти засвоїли вимоги безпеки під час проведення занять з озброєнням та військовою технікою, стрільб, під час здійснення маршу в район занять та мають достатні практичні навички щодо їх виконання.

Відповідальність за дотримання здобувачами освіти вимог безпеки на заняттях несуть учителі предмета «Захист Вітчизни». Вони зобов'язані:

- вивчити зі здобувачами освіти вимоги безпеки під час проведення занять, прийняти заходи зі знання цих вимог і забезпечити постійний контроль за їх дотриманням;
- перевірити справність озброєння, військової та іншої техніки, яка виводиться (вивозиться) на заняття, звернувши особливу увагу на знання здобувачами освіти правил поводження з ними;
- перевірити справність та припасування одягу (обмундирування), спорядження й засобів індивідуального захисту здобувачів освіти з урахуванням пори року;
- під час проведення занять з військовою технікою, з озброєнням, у лісистій місцевості, під час розташування табором та в інших пожежонебезпечних місцях вимагати від здобувачів освіти суворого дотримання вимог пожежної

безпеки;

- визначати маршрути руху у пішому порядку (маршрути руху машин) та порядок пересування (перевезення) здобувачів освіти до місць проведення занять;
- на заняттях використовувати тільки технічно справне навчальне обладнання, зразки озброєння та військову техніку.

Навчально-польові збори розпочинаються з шикування підрозділу, доведення наказу про їх проведення та розкладу занять, проведення інструктажу з правил поведінки та техніки безпеки під час занять.

Отримавши необхідні ввідні, підрозділ висувається до місця проведення занять з тактичної підготовки.

Рекомендуємо практичні заняття з тактичної підготовки спрямувати на оволодіння здобувачами освіти прийомами і способами дій солдата в бою, удосконалення дії солдата у складі відділення в основних видах бою: дії солдата в обороні (вибір вогневої позиції, її інженерне обладнання та маскування); дії з початком вогневої підготовки, відбиття атаки танків і піхоти; способи боротьби з авіацією противника; дії під час застосування зброї масового ураження; дії солдата у наступі (похідний і бойовий порядок механізованого відділення); висування на рубіж атаки (атака з подоланням мінно-вибухових та інших перешкод; подолання ділянки місцевості з радіоактивним зараженням); отримання знань про дії розвідувального дозору, про дії дозорних під час огляду місцевості та місцевих предметів, загороджень, мостів, різних перешкод; про дії в засаді.

Такі заняття доцільно супроводжувати з використанням зорових та звукових ефектів (запис вибухів снарядів, бомб тощо), створювати екстремальні та стресові ситуації за рахунок обмеження часу на виконання та ускладнення нормативних завдань, несподіваної постановки ввідних тощо. Саме така тактична підготовка сприятиме морально-психологічній готовності молоді до військової діяльності.

Ознайомлення з озброєнням та бойовою технікою військової частини (підрозділу), їх призначенням, тактико-технічною характеристикою рекомендуємо проводити у військовій частині. При неможливості проведення уроку у військовій частині, пропонуємо інші варіанти: ознайомити здобувачів освіти з роботою призовного пункту у районному військовому комісаріаті або відвідати місця бойової слави.

Одним з основних елементів навчально-польових зборів є набуття практичного досвіду з вогневої підготовки. На заняттях здобувачі освіти відпрацьовують одноманітність прицілювання, вибір цілі, прицілу та точки прицілювання, виконують початкову вправу стрільби з автоматичної зброї чи з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки, удосконалюють знання про будову автомата.

Під час вивчення основ стрільби зі стрілецької зброї застосовують такі методи: розповідь, показ і тренування у вирішенні вогневих завдань із використанням навчально-тренувальних засобів, наочних посібників.

Звертаємо увагу, що виконання початкової вправи стрільби з автоматичної зброї і вправи бойових стрільб під час навчально-польових зборів вимагає дотримання правил безпеки під час стрільби. На вогневих тренуваннях

рекомендуємо ознайомити здобувачів освіти з правилами та нормативами стрільби, сформувати навички стрільби, навчити їх вирішувати вогневі завдання та тренувати у спостереженні за полем бою, навчити виявляти цілі і визначати дальності до них.

Стрільба з автомата чи з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки проводиться на відповідно обладнаних стрільбищах і в тирах згідно з планами військових комісаріатів на підставі наказів, погоджених з начальником гарнізону (командиром військової частини), органом управління освітою і керівником закладу освіти.

Багато уваги під час проведення навчально-польових зборів відводиться домедичній допомозі, де здобувачі освіти виконують алгоритм первинного огляду пораненого, закріплюють навички з накладання пов'язки на грудну клітку, голову, живіт, кінцівки, зупинки кровотечі за допомогою спеціальних джгутів у секторі обстрілу та в секторі укриття, відпрацьовують способи та правила транспортування потерпілих при різноманітних ушкодженнях.

У процесі проходження навчально-польових зборів здобувачі освіти складають навчальні нормативи з тактичної, вогневої підготовки та домедичної допомоги й отримують підсумкову оцінку (додаток 6).

Організація військово-патріотичного виховання в навчальному закладі

Курс нашої держави на створення професійної армії (перехід Збройних Сил України на контрактну основу їх комплектування) передбачає зменшення кількості юнаків, котрі будуть призвані до війська для проходження строкової військової служби в мирний час, і одночасно збільшення числа випускників навчальних закладів, яких після досягнення 27-річного віку без проходження військової служби братимуть на облік військовозобов'язаних і призначатимуть для комплектування військових частин на воєнний час лише з допризовною підготовкою.

У зв'язку з цим значно зростає роль військової підготовки у стінах навчального закладу, який безпосередньо (і в більшості випадків – раз у житті) дає юнакові знання і вміння, пов'язані з його майбутньою військовою діяльністю.

Набуті в закладах освіти військові звання та навички визначатимуть рівень спроможності виконання конституційного обов'язку громадянином України щодо її захисту. На сьогодні навчальні заклади є єдиним центром з підготовки всіх без винятку юнаків (незалежно від того, будуть вони призвані на строкову військову службу чи ні в мирний час) до захисту України. В цій ситуації надзвичайно зростає роль предмета «Захист України» як складової частини військово-патріотичного виховання, спрямованої на підготовку юнаків у теоретичній, практичній, фізичній і психологічній площинах до майбутньої військової діяльності.

З огляду на ці обставини в кожному закладі освіти планується військово-патріотичне виховання молоді як окремий розділ річного плану роботи. Виходячи із вищенаведеного, варто викласти в цьому дослідженні концептуальні основи щодо організації військово-патріотичного виховання.

Завданнями військово-патріотичного виховання молоді є:

- формування почуття патріотизму, любові до свого народу, його історії, культурних та історичних цінностей;
- виховання громадянських почуттів і свідомості, поваги до Конституції та інших законів України, соціальної активності і відповідальності за доручені державні та громадські справи;
- формування здібностей до аналізу зовнішнього та внутрішньополітичного становища, вміння на цій основі самостійно адекватно оцінювати події, що відбуваються у державі та світі, свою роль та місце в цих подіях;
- створення нормативно-правової бази та комплексу заходів щодо виховання патріотичних почуттів і свідомості громадян України;
- формування прагнення до оволодіння військовими знаннями, відповідного рівня фізичної підготовки та витривалості;
- підвищення престижу військової служби, військова професійна орієнтація молоді, формування і розвиток мотивації, спрямованої на підготовку до захисту Української держави і служби у Збройних силах України та інших військових формуваннях, здійснення конкурсного відбору кандидатів для вступу у вищі військові навчальні заклади і проходження військової служби за контрактом;
- створення системи військово-патріотичного виховання.

Військово-патріотичне виховання здійснюється за такими напрямками:

- державний – базується на забезпеченні державою системи військово-патріотичного виховання;
- соціальний – ґрунтується на вивченні норм моралі, їх дотриманні, орієнтований на усвідомлення пріоритету загальнолюдських цінностей та інтересів, виховання шанобливого ставлення до культури, історії, мови, звичаїв і традицій українського народу;
- військовий – передбачає вивчення військової історії України, переможних битв українського війська, основних зразків техніки й озброєння Збройних Сил України, набуття початкових навичок користування ними, підвищення фізичної загартованості в інтересах підготовки до захисту України;
- психолого-педагогічний – ґрунтується на вивченні психологічних особливостей молоді, їх урахуванні у процесі підготовки юнаків до військової служби, проведенні методичної роботи з узагальнення та поширення передового досвіду військово-патріотичного виховання, вдосконаленні форм і напрямів цієї діяльності;
- правовий – передбачає формування глибоких правових знань, прищеплення високої правової культури.

Методами військово-патріотичного виховання молоді є:

- переконання – формування впевненості в суспільній корисності діяльності з підготовки до захисту Вітчизни;
- стимулювання – реалізується в різноманітних формах заохочення та змагання;
- особистий приклад – діяльність вихователя, який має бути взірцем для молоді, має забезпечувати педагогічні вимоги, вміє давати доручення і перевіряти його виконання;

▪ самопідготовка – процес активного формування і самовдосконалення молодшої людини, виховання почуття патріотизму, яке реалізується шляхом самозобов'язання, самостійного навчання та самоконтролю.

Військово-патріотичне виховання здійснюється у формі лекцій, бесід, розповідей, екскурсій до музеїв військових частин, зустрічей із ветеранами війни, праці та військової служби, походів місцями бойової слави, пошукової роботи, участі у роботі клубів та гуртків військово-патріотичного спрямування.

Однією з основних форм військово-патріотичного виховання є військово-шефська робота, яка полягає у встановленні та підтриманні зв'язків військових частин, вищих військових навчальних закладів з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, трудовими колективами, цивільними навчальними закладами, громадськими організаціями з метою проведення спільних заходів з військово-патріотичного виховання молоді, виховання у неї громадянських почуттів та якостей.

Формами військово-шефської роботи є:

- організація днів відвідування військових частин з нагоди державних та військових професійних свят, днів частин, днів складання військової присяги;
- запрошення представників підшефних колективів як спостерігачів під час проведення тактичних навчань, організація тематичних вечорів, зустрічей з особовим складом військових частин, сім'ями військовослужбовців;
- залучення молоді до участі в упорядкуванні меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни;
- надання допомоги місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у створенні навчально-матеріальної бази навчальних закладів, необхідної для проведення допризовної підготовки;
- організація змагань з військово-прикладних видів спорту;
- проведення стрільб з автомата (малокаліберної гвинтівки) бойовими патронами.

Організація взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування, громадських організацій, керівників навчальних закладів, підприємств, установ з органами військового управління, з'єднаннями, військовими частинами, військовими навчальними закладами, організаціями та установами з питань військово-патріотичного виховання здійснюється на підставі договорів про співпрацю, які укладаються, як правило, на рік і передбачають правові засади спільної роботи та порядок взаємодії сторін, їх взаємні зобов'язання. Як додаток до договору може бути розроблений план спільної роботи на рік, що затверджується посадовими особами, які підписують договір.

Спільні заходи плануються з урахуванням інтересів сторін та визначення розподілу їхніх повноважень і відповідальності.

Військово-патріотичне виховання здійснюється насамперед у процесі навчання, де в учнів закладається фундамент глибоких знань, формуються світогляд, національна самосвідомість.

Уже в молодших класах учні усвідомлюють такі поняття, як «Батьківщина», «подвиг», «патріот», вчать шанувати землю батьків, вивчають свій родовід.

Важко переоцінити значення предметів гуманітарного циклу в морально-політичній та психологічній підготовці майбутніх захисників України.

Уроки історії України озброюють учнів знаннями законів суспільного розвитку, допомагають засвоїти основні відомості про війну та армію. Школярі вивчають героїчні бойові та трудові традиції українського народу і його Збройних сил.

На уроках літератури формуються моральні ідеали молоді на прикладах позитивних героїв художніх творів, встановлюється живий зв'язок далекого минулого із сучасністю, виховується почуття гордості за свою державу, свій народ.

На уроках математики, фізики, хімії, біології учні одержують основи знань, без яких неможливо оволодіти сучасною військовою технікою і зброєю, засобами захисту від зброї масового ураження. В процесі вивчення цих предметів учні ознайомлюються з впливом науково-технічної революції на розвиток військової техніки, розв'язують завдання, в змісті яких відображена військова тематика.

Важливу роль у фізичній підготовці юнаків до військової служби мають уроки фізкультури. На них формуються якості, які необхідні солдатам: висока працездатність, витривалість, чітка координація і точність рухів.

Під час занять із допризовної підготовки (Захист України) учні знайомляться із специфікою військової праці, готуються до виконання обов'язків солдата, дізнаються про особливості служби в Збройних Силах України, виховують в собі якості, необхідні майбутньому воїнові. Програма допризовної підготовки (Захист України) дозволяє під час вивчення кожної теми використовувати матеріали із життя воїнів у мирний час і пропагувати на уроках приклади героїчного минулого українського народу. На заняттях з вогневої підготовки надається можливість показати переваги нашої стрілецької зброї. Вивчення військової присяги дозволяє розкрити важливі вимоги до морально-бойових якостей воїнів, формує почуття національної гордості за Збройні Сили України.

Військово-патріотичне виховання учнів здійснює весь педагогічний колектив школи. Для погодженого та цілеспрямованого проведення цієї роботи першорядне значення має конкретний розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу.

Приблизний їх розподіл може бути таким.

Директор навчального закладу:

- спрямовує діяльність педагогічного колективу та шкільних громадських організацій і керує всією роботою з військово-патріотичного виховання учнів;
- планує основні заходи з військово-патріотичної роботи, організовує і контролює їх виконання;
- організовує та готує обговорення питань військово-патріотичного виховання на засіданнях педагогічної ради, батьківського комітету;
- сприяє матеріальному забезпеченню заходів, які проводяться;
- організовує максимальне використання шефської допомоги підприємств і військових частин у військово-патріотичній роботі;

- організовує методичну роботу з особами, які займаються військово-патріотичним вихованням.

Заступник директора навчального закладу з виховної роботи:

- здійснює заходи з військово-патріотичного виховання в позаурочний час;
- контролює та координує діяльність класних керівників і надає їм постійно допомогу в організації військово-патріотичної роботи з учнями;
- залучає до військово-патріотичної роботи в навчальному закладі шефську військову частину, актив батьків та громадські організації;
- підтримує постійний контакт з викладачем предмета «Захист України» в організації військово-патріотичної роботи з учнями.
- планує й організовує роботу з військово-патріотичного виховання учнів у класі;
- бере участь у проведенні загальношкільних заходів;
- забезпечує активну участь учнів класу в різних заходах з військово-патріотичного виховання;
- надає допомогу викладачеві предмета «Захист України» у створенні в класі необхідних умов для оволодіння військовими знаннями та навичками;
- сприяє підвищенню військових знань шляхом залучення учнів до військово-технічних гуртків, конкурсів, тематичних вечорів, олімпіад та інших заходів, які проводяться в школі з метою підготовки учнів до військової діяльності.

Учитель:

- використовує навчальний матеріал із свого предмета в позакласній роботі з військово-патріотичного виховання;
- керує роботою гуртка з предмета, максимально використовуючи гурткові заняття для проведення військово-патріотичного виховання;
- допомагає організувати читацькі конференції, вечори, огляди, конкурси, виставки, зустрічі, перегляди кінофільмів і т. д. на військово-патріотичні теми.

У кожній школі конкретний розподіл обов'язків між членами педагогічного колективу визначається з урахуванням інтересів, можливостей, знань окремих учителів.

У сучасних умовах поряд із зростанням виховної функції школи підвищується роль сім'ї у вихованні дітей, підсилюється значення суспільного виховання.

Школа є центром виховної роботи в мікрорайоні і широко використовує допомогу громадськості та батьків у роботі з військово-патріотичного виховання учнів.

Роботу з батьківським активом проводять за такими напрямками:

- роз'яснення батькам завдань військово-патріотичного виховання учнів;
- ознайомлення батьків з основними методами військово-патріотичного виховання дітей;
- залучення батьків до участі в позакласній та позашкільній роботі (допомога в проведенні походів, екскурсій, військових ігор, керівництво гуртками, бесіди з учнями) на патріотичні теми, різноманітні форми спільної пошукової і творчої діяльності.

Різноманітні професійні знання та вміння батьків, їх захоплення при вмілому педагогічному керівництві з боку вчителів допоможуть збагатити позакласну військово-патріотичну роботу з учнями.

Батькам рекомендуємо такі форми та методи військово-патріотичного виховання учнів у сім'ї:

- ознайомлення дітей із сімейними бойовими та трудовими традиціями;
- бесіди про героїчні подвиги українського народу;
- читання та обговорення з дітьми книг на військово-патріотичну тематику;
- спільний перегляд героїко-патріотичних фільмів, телевізійних передач;
- заохочення дітей до участі в догляді за могилами воїнів та надання допомоги інвалідам війни;
- розвиток інтересу до військової професії і служби у Збройних Силах України;
- фізична підготовка та загартування дітей.

Досвід роботи передових шкіл показує, що військово-патріотичне виховання учнів у дусі постійної готовності до захисту своєї держави необхідно проводити систематично, цілеспрямовано і наполегливо.

**З досвіду переможців та лауреатів
другого (обласного) туру всеукраїнських конкурсів
«Учитель року – 2016» та «Учитель року – 2019».**

Номінація «Захист Вітчизни»

Прізвище, ім'я, по батькові	Савенко Сергій Іванович
Які вищі навчальні заклади закінчили, у якому році, спеціальність за дипломом	Чернігівський державний педагогічний інститут ім. Т. Г. Шевченка в 1990 році, спеціальність за дипломом – вчитель початкового військового навчання та фізичної культури
Педагогічний стаж роботи	25 років
Місце роботи (найменування навчального закладу відповідно до статуту)	Комунальний заклад «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів № 16 – Дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області» nvoznz16@ukr.net
Посада	Вчитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури
Кваліфікаційна категорія	Вища
Звання	Вчитель-методист
Класи, в яких викладаєте	10-11
Посилання на власний інтернет-ресурс	https://sites.google.com/a/kirovoggradschool16.klasna.com/kabinet-zv http://savenkoser.blogspot.com
Педагогічне кредо	
Якщо твої плани розраховані на рік – сій жито, на десятиліття – саджай дерево, на	

вічність – виховуй дітей.
Інноваційні форми роботи та технології, що використовуєте (обсяг – до однієї сторінки)
Враховуючи свої можливості як вчителя предмета «Захист Вітчизни» і маючи навички роботи з інтерактивними технологіями, я протягом останніх років поступово впроваджував уроки з використанням комп'ютерів. На заняттях із «Захисту Вітчизни» практикую за можливості більшість уроків з вивчення нового матеріалу, а саме ті, які потребують більше наочності, використовувати комп'ютер для демонстрації зразків озброєння, техніки, тих чи інших характеристик, перегляду відеофрагментів і т. д. Використання інтерактивних методів навчання на уроках захисту Вітчизни залишає звичну систему, де вчитель завжди перебуває в центрі уваги, звернений до учнів обличчям й підтримує постійний візуальний контакт із класом. Використання інтерактивних методів не вносить у педагогічну стратегію нічого принципово нового. Вибір її визначається індивідуальними особливостями, перевагами, кваліфікацією вчителя. Він працює так само, як і раніше, хоча можливості його значно розширюються. Будь-який урок має два суб'єкти – вчителя й учня. Комп'ютер третім суб'єктом стати все-таки не може. Але його можливості дозволяють збільшити час роботи на уроці, інтенсифікувати її навіть при різному рівні підготовки учнів. Кожен може бачити, чути, аналізувати. Тобто індивідуалізація навчання значно зростає. Але для цього урок повинен бути дійсно інтерактивним. І на це повинен працювати, насамперед, добір матеріалу, методична й технічна його обробка. Способи навчання із застосуванням комп'ютерної техніки повністю залежать від того, які мотиви рухають викладача, захопленого використанням комп'ютерних технологій в освіті. На сьогоднішній день такі уроки можуть бути й даниною моді, і експериментальною роботою педагога з пошуку нових форм навчання, і доведеною необхідністю. Визначаючи мету, завдання й можливості використання комп'ютерних технологій на уроці, я, насамперед, маю на увазі наступні принципові позиції: а) збереження психічного й фізичного здоров'я учнів; б) формування в учнів елементарних користувацьких умінь і навичок; в) допомога учням у засвоєнні навчального матеріалу на основі спеціально й грамотно створених для цієї мети прикладних комп'ютерних програм для вивчення предмета. Перераховані завдання повністю виключають таку структуру процесу навчання, як стовідсоткове сидіння учнів біля комп'ютера. Потрібні різноманітні форми навчальної діяльності: це й фронтальна робота з актуалізації знань, і групова або парна робота учнів для оволодіння конкретними навчальними вміннями, і дидактичні ігри, і робота консультативної служби, це й цікаві усні та письмові завдання. Усі вони повинні бути скомпоновані таким чином, щоб комп'ютер ставав не самоціллю, а лише логічним і дуже ефективним доповненням до навчального процесу.

Прізвище, ім'я, по батькові	Соловей Сергій Григорович
Які вищі навчальні заклади закінчили, у якому році, спеціальність за дипломом	Миколаївський державний педагогічний інститут, 1997 р.
Педагогічний стаж роботи	17 років
Місце роботи (найменування навчального закладу відповідно до статуту), телефон з кодом, електронна адреса	Покотилівський заклад загальної середньої освіти І-ІІ ступенів комунального опорного закладу «Підвисоцький заклад загальної середньої освіти І-ІІІ ступенів ім. Т.Г. Шевченка» Підвисоцької сільської ради Голованівського району Кіровоградської області
Посада	Вчитель фізичної культури та «Захисту Вітчизни»
Кваліфікаційна категорія	Спеціаліст першої категорії»
Звання	–
Класи, в яких викладаєте	5–11 класи
Посилання на власний інтернет-ресурс	http://ssoloveizv.blogspot.com/
Педагогічне кредо: «Дисципліна та порядок – запорука виконання поставлених завдань»	
Інноваційні форми роботи та технології, що використовую Сьогодні процес здобуття знань потребує сучасних, оновлених підходів, адже «ручні методи» навчання без використання інформаційних технологій вже практично вичерпали свої можливості. Найбільш доступною формою автоматизації навчання є застосування комп'ютера, що дозволяє видозмінити весь процес викладання, розвивати творчість, реалізувати модель особистісно-зорієнтованого навчання, а головне – вдосконалювати самопідготовку тих, хто навчається. Практикую мультимедійні уроки, адже розробка мультимедійних навчальних посібників (медіа-уроків) є актуальним завданням вчителя в умовах розвитку сучасної системи освіти та широкого впровадження ІКТ в навчальний процес. Мультимедійні засоби – один з потужних інструментів пізнання, тому що дозволяють одночасно сприймати інформацію різними органами чуття. Важливу роль у викладанні предмета «Захист Вітчизни» посідають інтерактивні методи навчання. Залежно від охопленості учнів, на уроках застосовую такі форми інтерактивного навчання: - парну (робота учня з учнем, учителем тощо); - фронтальну (учитель навчає одночасно групу учнів або увесь клас); - групову або кооперативну (усі учні активно навчають один одного); - індивідуальну (самостійну) роботу учня. Таким чином, використання інноваційних технологій допомагає вчителю підвищувати мотивацію навчання дітей та створює необхідний рівень якості, варіативності, диференціації та індивідуалізації навчання і виховання.	

Автопортрет учасника «Я – педагог і особистість» (у формі есе обсягом до однієї сторінки)	
Я – вчитель... Два слова, які змушують зазирнути у власне серце, в свої думки, подумати про себе. Чи вистачить мені сил йти в ногу з часом, бути цікавим, різним, новим? Учитель – це стан душі. Це спосіб життя. Професія вчителя – одна з найвідповідальніших. Особистість вчителя... Це завжди пошук, сумнів, тривога і співпереживання. Від особистих якостей вчителя залежить те, якими стануть його учні. Завдання вчителя вбачаю в тому, щоб допомогти дитині увійти в недосконалий світ не як гостю, який потребує пояснення і постійного супроводу, а як життєво компетентній особистості. Вчити нелегко, а зрозуміти сутність цього процесу ще важче. Тому моєю самоціллю завжди є глибинне розуміння своєї діяльності. Вмотивувати, спонукати до результативної роботи, до отримання успіху та насолоди самим процесом вчення і є одним із головних завдань, яке турбує мене сьогодні і спонукає шукати нові шляхи реалізації проблеми. Особистим прикладом, способом життя намагаюсь побудувати такі відносини в колективі, щоб кожна дитина відчувала свою значимість, особливість. Робота в школі надає багато тепла, радості, впевненості в собі, в своїх діях, проте це неможливо без терпіння, поваги та любові до своїх учнів.	

Прізвище, ім'я, по батькові	Матвійчук Юрій Іванович
Які вищі навчальні заклади закінчили, у якому році, спеціальність за дипломом	Володимир-Волинське педучилище, 1978 (початкові класи); Черкаський педінститут, 1990 (фізкультура)
Педагогічний стаж роботи	37
Місце роботи (найменування навчального закладу відповідно до статуту)	Комунальний заклад «Заваллівський ліцей-мистецька школа» Заваллівської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області
Посада	Вчитель фізкультури та предмета «Захист Вітчизни»
Кваліфікаційна категорія	Спеціаліст I категорії
Звання	–
Класи, в яких викладаєте	5–11 кл. (фізкультура), 10–11 кл. (захист Вітчизни)
Посилання на власний інтернет-ресурс	http://matvichuk.blogspot.com
Педагогічне кредо: «Вірю в талант і сили кожного вихованця. В здоровому тілі – здоровий, розумний, патріотичний дух»	
Інноваційні форми роботи та технології, що використовуєте	
Уроки предмета «Захист Вітчизни» дуже специфічні. Програмовий матеріал з військової справи сухий і безпосередній. Але я стараюсь використовувати особистісно орієнтовані технології, так як дитина для мене – точка відліку в різних життєвих ситуаціях. Намагаюсь розвивати індивідуальні пізнавальні здібності кожної дитини, допомагаю особистості підняти себе, самовизначитися та самореалізуватися. Часто використовую особистісно орієнтовані педагогічні	

ситуації, коли дитина повинна шукати сенс, або дати критичну оцінку. Застосовуючи технологію розвивального навчання, даю дитині самостійно осмислити матеріал або допомагаю, творчо застосувати в нестандартних умовах та свідомо запам'ятати його. На уроках застосовую колективне творче виховання. Віддаю перевагу практичним методам навчання. На уроках використовую такі вправи, як: «Комунікативна атака», «Лото», «Світлофор», «Асоціації», «Незакінчене речення», «Пазли», «Гронування», «Диктант для "шпигуна"», «Вартові» та інші.

Автопортрет учасника

«Я – педагог і особистість» (у формі есе обсягом до однієї сторінки)

Учитель – людина, якій за фахом належить відкривати молодій генерації глибини наук, життєву мудрість, передавати навички діяльності. Від нього залежить розвиток особистості і міцність основ суспільства. Справжнім учителем може стати людина з високими моральними якостями та рівнем культури, яка потребує праці над собою, постійного самоформування і самовдосконалення. Все це я добре знаю зараз, коли за плечима понад 30 років вчителювання тільки в КЗ «Заваллівський ліцей-мистецька школа». А оглянувшись назад, бачу своє рідне село на Волині. Босоноге дитинство пройшло серед людей з чудовими українськими традиціями.

Волинський край, чудовий край,
Озерними очима дивишся ти в далі.

Заходжу я сюди немов би в рай,
Нема в душі моїй печалі.

У школі вчителі навчали не тільки науці писати і читати, але й поважати, цінувати, любити і захищати.

Прийшли у школу ми малі,
Не знали, як писати,
А терпеливі вчителі
Могли для нас усе віддати.

Бачив, як поважають мою маму-вчительку, і це зіграло не останню роль у тому, що вступив до Володимир-Волинського училища за спеціальністю «Вчитель початкових класів». І тут вчителі старались якнайглибше зрозуміти учня-студента, задовольнити його запити, допомогти у становленні особистості. Почав займатися спортом, написанням статей у місцеву газету, а згодом і віршів. Серйозними були спортивні досягнення: призер міських, районних змагань з легкої атлетики. Найкращим був виступ на Всеукраїнських змагання з легкої атлетики у Донецьку, де став чемпіоном з бігу на 400 м.

З Волинського краю приїхав працювати на батьківщину Тараса Шевченка і Богдана Хмельницького – Черкащину. Працюючи в селі, побачив, що професія вчителя дуже важлива. Завдяки педагогічній діяльності не переривається зв'язок поколінь. Без неї складно уявити розвиток суспільства чи окремої людини. У процесі взаємодії вчителя і учня народжуються нові ідеї, формуються духовні і матеріальні цінності, творчий потенціал особистості. Виконуючи свій конституційний обов'язок, служив 3 роки на флоті. Після закінчення служби твердо вирішив присвятити себе педагогічній роботі і вступив до Черкаського

педінституту на факультет фізичного виховання. Попрацював у школі міста Умані, а потім доля розпорядилася так, що із сім'єю переїхав до селища Завалля і почав працювати в школі-інтернаті. Побачив дітей з різними важкими долями і зрозумів, що тут зможу навчити їх використовувати знання, здобуті в школі, в подальшому самостійному житті. І так уже 30 років навчаю учнів, а з випускниками зустрічаюся і радію їхнім успіхам, хвилююся про їхні негаразди. Є учні, які вже стали моїми вчителями-колегами, закінчивши педагогічні заклади. Пройшовши вивчення курсу «Захист Вітчизни», хлопці зараз захищають рідну землю від ворога на Сході. І мені приємно кожного ранку йти «дорогою вітань», коли всі діти, з якими я зустрічаюся, вітаються. Я знаю, що у школі біля мого кабінету мене вже чекають – і знову починається, і продовжується моя педагогічна наука: я вчу, я вчусь, мене вчать. З Богом!

**Інформаційні картки переможця та лауреатів II (обласного) туру
всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2019»**

Прізвище, ім'я, по батькові	Шолудько Петро Михайлович
Посада	викладач
Місце роботи (найменування закладу освіти відповідно до статуту)	Регіональний центр професійної освіти імені О.С. Єгорова
Освіта (найменування закладу вищої освіти, рік закінчення навчання)	Базова вища. Васильківське військово-авіаційно-технічне училище, 1981 р. Вища. Кіровоградський державний педагогічний університет імені В. Винниченка, 2001.
Самоосвіта (за останні 3 роки)	2015 р. – підвищення кваліфікації у сфері цивільного захисту МНС у Кіровоградській області; 2015 р. – курси учителів, які викладають предмети «Захист Вітчизни» (для юнаків) та «Фізична культура» в КЗ «КОППО імені Василя Сухомлинського»; 2017 р. – проходження курсів підвищення кваліфікації в БІНПО з професійно-теоретичної підготовки; 2018 р. – участь у XXIV Всеукраїнській науково-практичній конференції «Фізичне виховання і спорт у навчальних закладах України на сучасному етапі і стан, напрямки та перспективи розвитку».
Загальний стаж роботи	36 років
Педагогічний стаж	36 років

Стаж роботи у даному закладі освіти	13 років
Кваліфікаційна категорія	Спеціаліст вищої категорії
Педагогічне звання	Старший викладач
Науковий ступінь	–
Посилання на інтернет-ресурси, де ви представлені	http://kpl-2.com.ua/ http://kpl-kaf-fizruk.ucoz.ua/
Посилання на відеореєструме**	
Педагогічне кредо	Вимогливість до учнів у поєднанні з повагою до їхніх особистостей.

Автопортрет учасника

«Я – педагог і особистість» (у формі есе обсягом до однієї сторінки)

У своїй роботі вважаю головним завданням виховання у молодого покоління почуття патріотизму, активної громадянської позиції становлення громадянина-патріота України, готового самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єднанню українського народу та встановленню громадянського миру й злагоди у суспільстві.

Сьогодні, коли наша держава перебуває у стані неоголошеної війни, надзвичайно зростає роль предмета «Захист Вітчизни» як складової частини військово-патріотичного виховання, спрямованої на підготовку юнаків у теоретичній, практичній, фізичній і психологічній царинах до майбутньої військової діяльності.

Військово-патріотичне виховання здійснюю насамперед у процесі навчання у формі лекцій, бесід, розповідей, де в учнів закладається фундамент знань, формуються світогляд, національна самосвідомість. Під час занять учні знайомляться зі специфікою військової праці, готуються до виконання обов'язків солдата, дізнаються про особливості служби у Збройних Силах України, виховують у собі якості, необхідні майбутньому воїнові. На заняттях з вогневої підготовки надається можливість показати переваги нашої стрілецької зброї. Вивчення військової присяги дозволяє розкрити важливі вимоги до морально-бойових якостей воїнів, формує почуття національної гордості за Збройні Сили України, за Батьківщину. Важливу роль у фізичній підготовці юнаків до військової служби мають заняття з прикладної фізичної підготовки, де формуються якості, які необхідні солдатам: висока працездатність, витривалість, чітка координація і точність рухів.

Військово-патріотичне виховання здійснюю, організовуючи зустрічі з ветеранами військової служби, учасниками АТО, організовую походи місцями бойової слави, проводжу пошукову роботу, беру участь у роботі гуртка військово-патріотичного спрямування.

Важливою формою військово-патріотичного виховання вважаю військово-шефську роботу, яка постійно проводиться і полягає у відвідуванні військових частин з нагоди державних та військових професійних свят, днів частин, днів складання військової присяги, екскурсій до музеїв військових частин, залучення

молоді до участі в упорядкуванні меморіальних комплексів, пам'ятників, братських могил, інших поховань захисників Вітчизни.

В позакласній роботі традиційними є заходи з військово-прикладних видів спорту, конкурс «Козацька наснага» до дня захисника України та українського козацтва, конкурс строю і пісні, конкурс «Нумо-хлопці!» до Дня Збройних Сил України; організовую проведення стрільб з автомата бойовими патронами на полігоні.

Прізвище, ім'я, по батькові	Ващень Петро Анатолійович
Посада	Вчитель предмета «Захист Вітчизни»
Місце роботи (найменування закладу освіти відповідно до статуту)	Першотравенська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Компаніївської селищної ради Кіровоградської області
Освіта (найменування закладу вищої освіти, рік закінчення навчання)	Закінчив КДПУ ім. В.Винниченка у 2012 році
Самоосвіта (за останні 3 роки)	Курси підвищення кваліфікації, КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2017 р.
Загальний стаж роботи	6 років
Педагогічний стаж	6 років
Стаж роботи у даному закладі освіти	6 років
Кваліфікаційна категорія	ІІ
Педагогічне звання	—
Науковий ступінь	—
Посилання на відеореферат	https://www.youtube.com/watch?v=1AicDvNoyXM
Педагогічне кредо	Усі здобутки та перемоги залежать від твоїх дій

Автопортрет учасника

«Я – педагог і особистість» (у формі есе обсягом до однієї сторінки)

Пройшовши війну на Сході України, я маю певний досвід і знаю, як та чому треба навчати майбутніх захисників Вітчизни, тому що хочеться, щоб мої знання, які колись допомогли мені, стали в пригоді моїм учням та допомогли їм бути мужніми і сміливими. Викладаю предмет «Захист Вітчизни» на основі вимог загальновійськових статутів – регламентованих законів військового життя, служби, особистісних стосунків, і проводжу заняття в режимі підвищених вимог до дисципліни, організованості і порядку. Розумію, що велика відповідальність лежить на моїх плечах за навчання і виховання майбутніх воїнів, підготовку їх до нелегких та непростих умов військової служби. Необхідно застерегти їх від помилок, націлити на успіх і звитягу, допомогти у становленні.

Звісно, я маю знати набагато більше, щоб бути для них цікавим, завжди новим,

аби зустрічі зі мною викликали у дітей радість та очікування чогось нового. Впевнений, що вчити і виховувати може лише той, хто сам наполегливо вчиться. Вчителю просто необхідно багато вчитися, не боятися ламати стереотипи, опановувати нові технології. Постійно, кожен день іти далі, пізнавати нове. І ніколи не можна зупинятися на досягнутому, тому що запізнишся. Інтерес до вчителя та його предмета зникає тоді, коли його самого перестає цікавити те, чому він вчить. Вчитель сам повинен бути готовим вчитися із задоволенням. Досконалість не має меж, а отже, самовдосконалення і робота над собою нескінченні.

Я люблю своїх дітей – незалежно від того, як вони вчаться. Намагаюся прищепити їм паростки свого оптимізму, позитивного ставлення до життя, упевненості в тому, що кожна людина унікальна, талановита і може досягти усього, чого забажає, потрібно лише йти до мети.

Власне, усе, що я роблю в школі, – ділюся зі своїми учнями тим, що знаю, у що вірю і що люблю.

Міський проєкт «майбутній захисник України»

Комунальний заклад «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад І-ІІІ ступенів №16 – дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Навчальний предмет «Захист України»

З 1 вересня 2014 року управлінням освіти Кіровоградської міської ради втілюється у життя міський проєкт «Майбутній захисник України», метою якого було створення базових навчальних закладів, наповнення їх необхідною навчально-матеріальною базою для реалізації ефективного викладання предмета «Захист України» за програмою для юнаків і дівчат.

Проєкт реалізується у трьох базових навчальних закладах, у тому числі і в нашому закладі, як основному.

10–11 класи з усіх навчальних закладів міста формуються у взводи, окремо для юнаків та дівчат, і проходять заняття раз на місяць, протягом 6 годин одного дня.

Для ефективного проведення занять відразу було створене локальне освітнє середовище, яке об'єднало основні складові нашого проєкту – навчальний заклад та військову частину. Створена власна навчальна інтерактивна платформа з можливістю використання сучасних новітніх технологій. Наша базова школа об'єднує 14 навчальних закладів міста – близько 700 учнів 10-х та 11-х класів. Була укомплектована потужна навчально-матеріальна база – навчальні кабінети окремо для юнаків і дівчат, оснащені мультимедійними засобами, комп'ютерами та планшетами для проведення теоретичних занять, масогабаритні макети зброї, мультимедійний тир-тренажер, тренажер-манекен для відпрацювання питань серцево-легеневої реанімації, тактичний комплекс «Лазертаг» для практичних занять у польових умовах, а також військове екіпірування сучасного військовослужбовця та багато іншого необхідного оснащення.

Протягом навчального року відбуваються тісні контакти з військовослужбовцями військової частини, проводяться уроки на базі частини з залученням учасників бойових дій до проведення практичних занять, а військовослужбовці, у свою чергу, регулярно відвідують наш навчальний заклад. У рамках профорієнтаційної роботи нашу школу щороку відвідують представники основних вищих військових закладів України.

На всіх уроках учні працюють з масогабаритними макетами автоматів та штурмових гвинтівок, напрацьовуючи основні навички поводження зі зброєю. В класі відпрацьовуються практичні вправи роботи зі зброєю, а саме: способи носіння, приготування до стрільби, прицілювання, правила неповного розбирання та складання автоматів, а також їх чищення, змащення, обслуговування та зберігання. На тактичному полі та полігоні відпрацьовується робота в малих бойових групах – двійках, трійках та робота у складі відділення за різних тактичних обставин.

Тактичні тренування та двосторонні бойові навчання відбуваються за допомогою сучасного тактичного комплексу

«Лазертаг». Стрілець оснащується гвинтівкою (тагером) та наголівним датчиком. Навчання можна проводити за будь-яких погодних умов та на будь-якій місцевості.

Перевірка теоретичних знань, тематичне тестування відбуваються за допомогою власних інтерактивних програм на комп'ютерах та планшетах, якими укомплектовані кабінети.

Також на комп'ютери встановлені додатки-симулятори для тренування питань з різних розділів програми.

Протягом року учні беруть активну участь у міських військово-патріотичних заходах, а в кінці навчального року демонструють свої навички з тактичної, вогневої, домедичної підготовки всім учням шкіл міста, які в майбутньому приєднаються до нашого проєкту.

У 2018 році міністр освіти України відвідала місто Кропивницький з робочим візитом і ознайомила з досвідом роботи нашого проєкту, схваливши ідею створення базових навчальних закладів з предмета «Захист України».

Для постійного контакту з учасниками освітнього процесу в період між заняттями, а також для дистанційного навчання учнів, які

з певних причин не змогли відвідати уроки, була створена навчальна інтерактивна платформа, в якій викладені необхідні теоретичні матеріали всіх уроків, вимоги нормативів, тестові завдання та інше. Платформа доступна в будь-якому місці, де є доступ до інтернету. Учасники освітнього процесу можуть зайти на платформу з

комп'ютера, планшета або смартфона. Також у неї вбудовані електронні журнали, доступ до яких мають тільки учасники освітнього процесу.

Продовженням реалізації проєкту стало відкриття в нашому навчальному закладі класів з військово-спортивним профілем. У 2020 році відбувся перший випуск. Четверо юнаків стали курсантами вищих військових навчальних

закладів, двоє підписали контракт зі Збройними Силами України, троє вибрали подальше навчання в закладах силових відомств. Загалом за весь період реалізації проєкту більше 40 випускників стали курсантами вищих військових навчальних закладів, велика кількість юнаків та дівчат пов'язали своє життя зі Збройними Силами України.

Навчальний проєкт «Моє покликання – військовий».

Тема: «Основи стрільби зі стрілецької зброї».

Автор: С.Г. Соловей, учитель предмета «Захист України», спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії комунального опорного закладу «Підвисоцький заклад загальної середньої освіти I-III ступенів ім. Т.Г. Шевченка» Підвисоцької сільської ради Голованівського району Кіровоградської області, вчитель-методист.

Актуальність проблеми:

Історичні факти. Багатовікове цілеспрямоване нищення національної свідомості народу, нищення самої ідеї державності й незалежності України, фальсифікація історії України, приниження культури та мови, які є фундаментом патріотизму кожного народу.

Нормативні документи. Національна доктрина освіти, концепція допризовної підготовки та військово-патріотичного виховання молоді, концепція національно-патріотичного виховання дітей і учнівської молоді в Україні.

Висновки призовних комісій. Готовність допризовної молоді до захисту України загалом не повністю відповідає державним вимогам, більшість призовників мають незадовільний стан здоров'я, низький рівень сформованості мотивів до служби у Збройних Силах України.

Традиції та духовні цінності народу України. Відсутність у молоді ґрунтовних знань про духовні та військово-патріотичні традиції українського народу, його ідеали і прагнення.

Ключові запитання: Що ми знаємо про стрілецьку зброю? Яку роль відіграє військово-патріотичне виховання у формуванні громадянина-патріота?

Мета проєкту

■ Теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити систему виховання старшокласників шляхом удосконалення військово-патріотичного виховання в процесі допризовної підготовки.

■ Навчити основам стрільби зі стрілецької зброї.

■ Формувати національну свідомість та самосвідомість особистості.

■ Виховувати громадянина України – патріота та захисника української держави.

Завдання

1. Ознайомити учнів з основами стрільби зі стрілецької зброї.

2. Поглибити і систематизувати знання учнів про військові професії.

3. Активізувати професійне самовизначення учнів.

4. Зорієнтувати учнів на вибір профілю навчання.

Очікувані результати

1. Становлення, розвиток та виховання в дитині благородної людини шляхом розкриття її особистих якостей за допомогою змісту спеціальних методик та методичних прийомів, серед яких гуманізм, індивідуальний підхід, майстерність спілкування, резерви сімейної педагогіки, навчальна діяльність.

2. Подальше ефективне використання нових педагогічних технологій на уроках захисту України, що стимулюватиме процес пізнання, спосіб мислення та діяльності учня, розвиток пізнавальних сил, творчого потенціалу, сприятиме всебічному розвитку особистості.

3. Урізноманітнення та вдосконалення роботи з військово-патріотичного виховання в результаті приведе до підвищення ефективності роботи з юнаками та дівчатами щодо вибору та освоєння військових професій, патріотичного ставлення до своєї Батьківщини, формування в учнів мотивації та готовності до захисту України.

Етапи, термін реалізації проєкту

Підготовчий

1. Назва навчального проєкту, визначення мети і завдань.

2. Вивчення потреб та можливостей проведення навчального проєкту.

3. Визначення залучених осіб до проєкту.

4. Вивчення та формування груп учнів за вподобаннями (релігійними, патріотичними тощо), обізнаністю у військовій справі, медичними висновками.

5. Вивчення матеріально-технічної бази щодо забезпечення проведення навчального проєкту.

6. Короткий опис проєкту, презентація перед адміністрацією закладу, учнями та батьками.

Організаційно-мотиваційний

1. Конкретизація завдань відповідно до визначення рівня поінформованості з теми.

2. Формування програми діяльності учнів щодо реалізації проєкту (збір інформації, аналіз, корегування).

3. Вибір способів збору інформації, форм і методів.

4. Передбачення учнями результатів роботи, усвідомлення поставлених завдань.

5. Розробка критеріїв оцінки результату і процесу реалізації проєкту.

Конструктивний

1. Реалізація вибраних методів та способів координації та корекції навчального проєкту з боку вчителя.

2. Збір інформації.

3. Робота з літературою та засобами ІКТ.

4. Проведення експериментів у вигляді військово-патріотичних ігор, заходів, уроків мужності, військово-патріотичних фестивалів, військово-польових зборів та ін.

Оціночно-рефлексивний

1. Оцінка як самої діяльності, так і кінцевого продукту, формулювання висновків.

2. Підготовка результатів у формі: звіту з демонстрацією матеріалів, письмового звіту, презентацій.

3. Самооцінка результатів за встановленими критеріями.

Презентаційний

1. Контроль результатів та співвіднесення їх з поставленою метою проєкту.

2. Проведення контрольних нормативів та зрізів знань.

3. Представлення матеріалів та захист результатів роботи учнів.

4. Оцінка роботи учнів над проєктом.

Система організації і контролю за ходом виконання проєкту

На I етапі відбувається презентація теми майбутнього проєкту, обговорюються основні аспекти її реалізації, а саме – формуються групи за інтересами, обумовлюються джерела інформації. Учні за бажанням об'єднуються у три групи (по 5 чи 6 учнів у групі в залежності від кількості учнів у класі). Групи обирають та готують доповіді про важливість військових професій та рід військ Збройних сил України (їх історичні фактори виникнення, характеристики, озброєння), використовуючи історичні відомості. Визначають назву групи, напрям роботи і особисте завдання кожного члена групи. (Наприклад, групи «Снайпер», «Сапер», «Розвідник» та ін.).

На II етапі діти працюють із джерелами інформації над розкриттям вибраної підтеми до основної теми проєкту. Робота відбувається індивідуально, в парах та колективним обговоренням відомостей, які вони дістали з переглянутої літератури чи інтернету. На цьому етапі учитель проводить консультації з членами груп щодо доцільності здобутого матеріалу. Відбуваються корекція та подальший пошук інформації.

На III етапі проводиться оформлення матеріалів, узагальнення здобутих даних та аналіз нових фактів. У групах обговорюються результати роботи кожного члена команди. Проводяться військовопатріотичні заходи, уроки

мужності тощо. Повідомлення до заходів готуються з урахуванням наочності та зацікавлення учнів інших груп.

На IV етапі, як підсумок своєї роботи, учні показують презентації, напрацювання та готуються до представлення своїх набутих знань, умінь і навичок військової справи на військово-польових зборах. Проводиться самооцінка роботи над проектом та оцінка товаришів.

На V етапі (військово-польові збори) проходить узагальнення роботи над проектом, співвіднесення результатів з поставленою метою. Проводиться тестування: прийом зрізів знань, практичні роботи та контрольні нормативи.

Основна діяльність учителя під час проекту:

Контроль та корекція роботи учнів над навчальним проектом «Моє покликання – військовий!» проводиться постійно, протягом усього проекту (5 етапів). На п'ятому етапі проекту (військово-польові збори) вчитель проводить оцінювання знань умінь та навичок, набутих учнями під час навчального проекту. Оцінювання треба проводити відповідно до вимог навчальної програми «Захист Вітчизни».

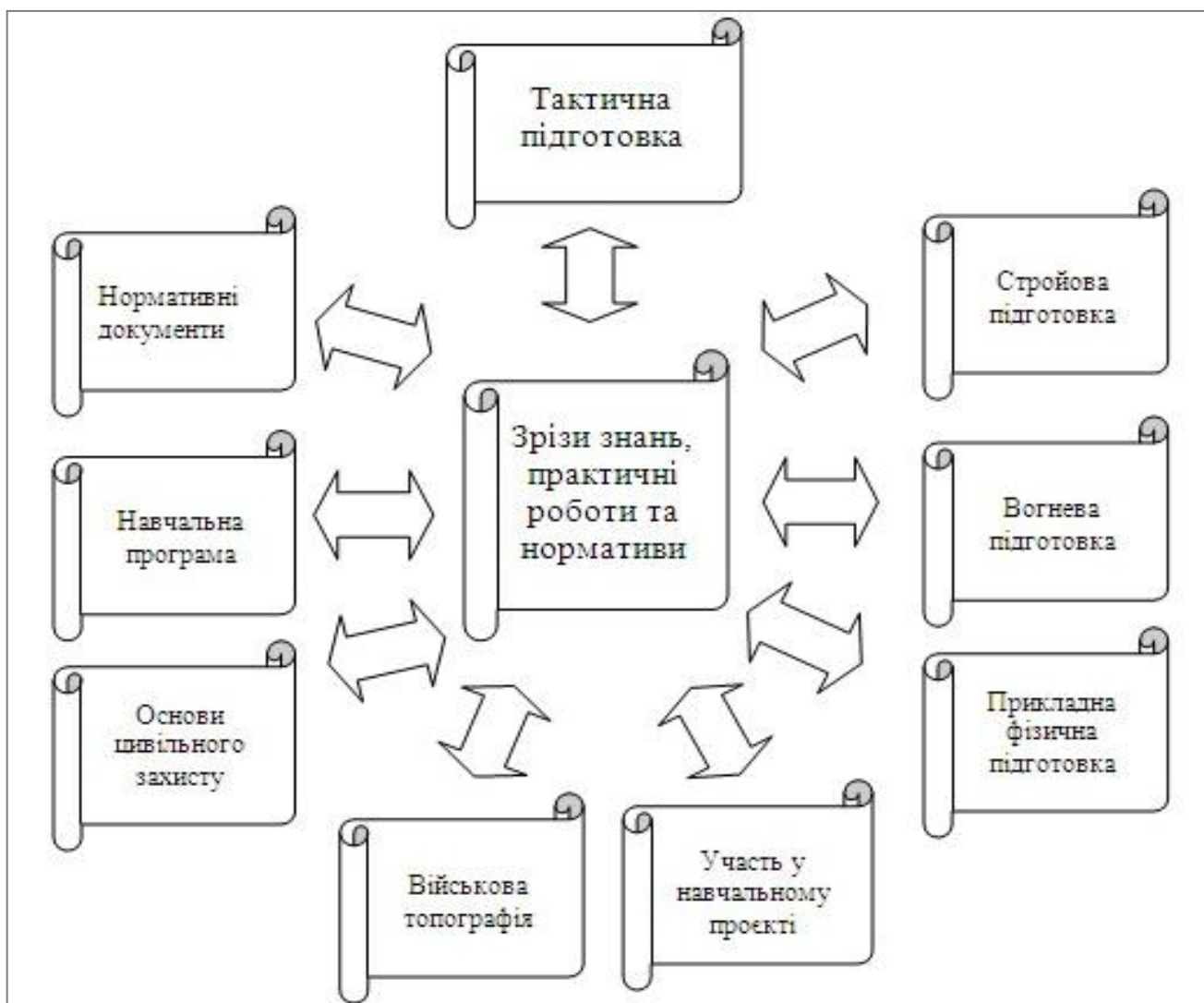
Забезпечення проекту:

- Навчально-методичне (література: фахова, методична, художня, навчальні посібники, історичні знахідки, нормативні документи різних часів, інструктивні методичні листи, навчальні плакати, плакат з Державною символікою та Гімн України).

- Матеріально-технічне (комп'ютер з програмним забезпеченням, інтерактивна дошка, проєктор, принтер, диски з художніми та документальними фільмами, муляжі зброї, навчальні гранати, майданчики для стрийової та фізичної підготовки, мішені та ін.

- Критерії оцінки очікуваних результатів (оцінювання проводиться відповідно до вимог навчальної програми «Захист Вітчизни» за основними напрямками: знання нормативних документів ЗСУ, знання навчальної програми, знання з основ цивільного захисту, тактична підготовка, військова топографія, стрийова підготовка, вогнева підготовка, прикладна фізична підготовка, участь у навчальному проекті).

Оцінювання проекту проходить відповідно до суми набраних балів за 9 складових. За кожен вид учень може отримати максимально 2 бали, мінімально – 1 бал. Таким чином: 16-18 балів – високий рівень, 13-15 балів – достатній, 10-12 балів – середній, 9 балів – низький рівень.

Методичне забезпечення: комп'ютер з програмним забезпеченням, диски з художніми та документальними фільмами, слайди про стрілецьку зброю, заходи безпеки під час її використання.

Стислий опис

Виховання молоді на військово-патріотичних традиціях вимагає від педагогів створення умов для формування необхідних і достатніх умінь для розвитку національної свідомості і самосвідомості особистості кожного учня.

Клас, готуючись до проєкту, об'єднується у три групи, кожна з яких презентує певну надзвичайну ситуацію. До кінця проєкту всі учні мають усвідомити й оволодіти знаннями про надзвичайні ситуації мирного і воєнного часу та захист від них. Тому кожному учню необхідно бути уважним під час відповіді товаришів і законспектувати в робочому зошиті ті питання, які не розглядалися під час уроків, що допоможе краще запам'ятати матеріал.

Навчальні предмети, з якими пов'язаний навчальний проєкт: хімія, фізика, географія, інформатика, історія, математика, фізична культура. Клас, якого стосується навчальний проєкт: 10–11. Термін, необхідний для реалізації навчального проєкту: 2 навчальні роки.

Учні́вський навчальний проєкт на тему «Дії солдата в бою»

Керівник проєкту:

Савенко Сергій Іванович, учитель предмета «Захист України» та фізичної культури комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів №16 - дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Розділ програми, який охоплює проєкт – тактична підготовка.

Вид проєкту – навчальний, дослідницький.

Учасники проєкту – юнаки 10-х класів.

Термін виконання – чотири тижні.

За тривалістю – довгостроковий.

За суб'єктами виконання – груповий.

Мета проєкту

- Ознайомити учнів з основними обов'язками і діями солдата в бою, способами пересування на полі бою під час дій у пішому порядку, поняттям про вогневу позицію в обороні, вимогам до вибору місця для ведення вогню і спостереження, способами боротьби з танками за допомогою ручних гранат та інших засобів озброєння механізованого відділення.

- Розвивати дослідницькі вміння і навички.

- Розвивати уміння і навички аналізу основних положень тактичної підготовки.

- Виховувати почуття патріотизму та активної громадянської позиції, впевненості у своїх діях.

Завдання проєкту.

- Створити мотивацію до вивчення і набуття основних практичних тактичних навичок.

- Формувати інформаційну, комунікативну, громадянську компетентність.

- Формувати навички індивідуальної та групової пізнавальної діяльності.

- Підготувати учнів до практичних занять з визначеної теми на тактичному полі.

- Усвідомити особисту відповідальність кожного учня при виконанні покладених на нього тактичних завдань.

- Підготовка до здачі контрольних нормативів з тактики.

Етапи проєкту

1. Підготовчий або допроєктний етап

(Реалізується вчителем)

1.1. Створення додаткових матеріалів для ефективної роботи з учнями:

- буклети та тематичні друковані матеріали;
- мультимедійний посібник з усіх розділів навчальної програми;
- створення сайту кабінету та наповнення його необхідними матеріалами;
- створення локальної мережі в кабінеті для інтерактивної роботи в групах над проєктами та з сайтом, як у стаціонарному режимі, так і дистанційно;
- впровадження онлайн-журналу успішності для постійного оцінювання роботи учнів з проєктами в класі і в режимі дистанційного навчання.

1.2. Залучення до проєкту партнерів:

- Військовослужбовців військових частин нашого міста, а саме – офіцерів та солдатів 3-го полку спеціального призначення.
- Наукових співробітників підприємства «Герц».

1.3. Побудова карти нового проєкту:

- вибір теми проєкту;
- вибір назви;
- вибір проблемних питань;
- формування мети проєкту;
- створення моделі реалізації;
- підготовка навчально-методичного супроводу.

2. Планово-прогностичний етап

Створення плану реалізації проєкту:

2.1. Виявлення поінформованості учнів з даної теми:

- мозковий штурм;
- представлення ввідної презентації вчителем;

2.2. Кожному відділенню надається тема пошукової та аналітичної роботи відповідно до плану:

- 1 відділення – тема «Обов'язки солдата в бою. Особиста зброя та екіпіровка солдата. Способи пересування на полі бою під час дій у пішому порядку».

- 2 відділення – тема «Поняття про вогневу позицію в обороні. Вимоги до вибору місця для ведення вогню і спостереження. Послідовність обладнання і маскуванню окопу для стрільби лежачи. Вибір місця для ведення спостереження. Способи вивчення місцевості, виявлення цілей та доповідь про їх знаходження».

- 3 відділення – тема «Способи боротьби з танками за допомогою ручних гранат та інших засобів озброєння механізованого відділення. Основні види інженерних загороджень. Способи застосування (встановлення) мінно-вибухових загороджень та їх демаскуючі ознаки, порядок їх подолання».

3. Пошуково-дослідницький етап

Робота цього етапу починається в класі.

3.1. Поради по пошуку інформації в інтернеті: правила безпечної роботи в мережі інтернет.

3.2. Пошук основної інформації в дидактичних буклетах і брошурах, підручниках, які знаходяться в класі.

3.3. Використання матеріалів та навчально-матеріальної бази, наданих нашими партнерами.

3.4. Перегляд навчального відео з тактичної підготовки. Обговорення переглянутих тактичних прийомів. Аналіз тактичних дій відповідно до поставлених задач кожному відділенню.

3.5. Створення кожним учнем контрольних листів просування по проєкту.

Робота продовжується в домашніх умовах в період дистанційного навчання:

3.6. Пошук інформації в мережі інтернет, консультація зі знайомими військовослужбовцями та використання інших джерел інформації.

3.7. Використання дидактичних матеріалів, розміщених на сайті кабінету (тести, кросворди, дидактичні ігри).

3.8. Координація пошукової роботи у групах. Діагностика труднощів учителем.

3.9. Консультація з учителем з усіх невизначених питань.

4. Практичний етап

Робота полягає у систематизації отриманої інформації і створенні презентаційного матеріалу.

4.1. Створення мініпрезентацій, вікі-статей, буклетів на визначену тему і відправлення їх на електронну адресу вчителя. Педагог координує роботу й оцінює її результати.

4.2. Заповнення контрольних листів просування по проєкту.

4.3. Координація роботи в групі під керівництвом командира відділення. Взаємооцінка роботи в групах. Діагностика труднощів вчителем.

4.4. Консультація з учителем з усіх невизначених питань.

5. Заключний етап

Розподіляється на три частини. Перший проводиться в класі:

5.1. Представлення та захист проєктів-презентацій кожним відділенням.

5.2. Підсумкове обговорення презентацій.

Другий етап проводиться на тактичному полі.

5.3. Вихід взводу на тактичне поле для проведення тренувань і практичного закріплення опрацьованих питань проєкту.

Під час пересування на тактичне поле перше відділення рухається в авангарді взводу, демонструє способи переміщення на різних ділянках місцевості – в лісі, на підйомах, спусках.

5.4. Кожне відділення представляє взводу своє вирішення тактичної задачі. Вчитель у ролі командира взводу координує дії підрозділу, дає тактичні ввідні задачі, оцінює дії підлеглих.

Третій етап проводиться в класі:

5.5. Підсумкове обговорення проєкту.

5.6. Загальне оцінювання проєкту.

Висновок

1. Під час реалізації проєкту учні набули початкових компетенцій основних тактичних понять.

2. Усвідомили особисту відповідальність за виконання покладених на них тактичних завдань підрозділу.

3. Підготувалися до здачі контрольних нормативів з тактики.

4. Удосконалили свою інформаційну, комунікативну, громадянську компетентність.

5. Набули навичок індивідуальної та групової пізнавальної діяльності.

6. Удосконалили навички дослідницької роботи.

Урок з предмета «Захист України»

10 клас

Розділ 1. Збройні Сили України на сучасному етапі.

Тема 1. Нормативно-правова база з військових питань. Історія розвитку українського війська.

Савенко Сергій Іванович, учитель предмета «Захист України» комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів № 16 – дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

Мета уроку:

1. Ознайомити з історично-політичними умовами формування Збройних Сил України.
2. Окреслити головні напрямки політики Уряду України в галузі оборони і безпеки країни.
3. Ознайомити з призначенням та організаційною структурою Збройних Сил України.
4. Виховувати почуття патріотизму та гордості за Збройні Сили України.

Навчальні питання уроку

1. Нормативно-правова база з військових питань.
2. Міжнародне військове співробітництво та участь збройних формувань України в миротворчих місіях ООН.
3. Організаційна структура Збройних Сил України.
4. Історія розвитку українського війська:
 - давньослов'янське військо;
 - військо Київської держави (10-13 ст.);
 - військо періоду козаччини (15-18 ст.);
 - січовий стрілецький рух (кінець 19-початок 20 ст.);
 - ЗСУ в період визвольної боротьби 1917–1920 років);
 - військові формування періоду Другої світової війни.

Перевірка знань з попереднього уроку

Тема: Військові звання і знаки розрізнення.

1. Нормативно-правова база з військових питань

Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього українського народу.

Оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності покладаються на Збройні Сили України.

Забезпечення державної безпеки і захист державного кордону України покладається на відповідні військові формування та правоохоронні органи держави, організація і порядок діяльності яких визначаються законом.

Україна 24 серпня 1991р. проголосила незалежність і відсутність будь-яких посягань на територію або майно інших країн.

6 грудня 1991р. Верховна Рада прийняла постанову про утворення Збройних сил, а 19 жовтня 1993р. постановила вважати цей день святом – Днем Збройних Сил України.

В основу процесу створення власного війська були закладені політичні рішення керівництва України стосовно без'ядерного і позаблокового статусу держави. У стислі терміни Верховною Радою України був прийнятий пакет законодавчих актів стосовно воєнної сфери.

На ті ж роки припадає й реалізація ядерного роззброєння України. Воно є однією із найзначніших історичних подій, оскільки вперше в історії людства держава добровільно відмовилася від володіння ядерною зброєю. На 1 червня 1996 року на території України не залишилося жодного ядерного боєзаряду або боєприпасу.

2. Закони, які забезпечують обороноздатність держави:

- Конституція України – ч. 2 ст. 65 Конституції України, згідно із якою «Захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України. Громадяни відбувають військову службу відповідно до закону».

- «Про оборону України» (система структур, які всебічно забезпечують захист держави від внутрішніх і зовнішніх впливів або втручань).

- «Про Збройні Сили України» (Збройні Сили України як ланка системи, яка відповідає за захист держави).

- «Про прикордонні війська України».

- «Про цивільну оборону України» (захист як у мирний час, так і під час бойових дій чи терористичних актів).

- «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців і членів їх сімей».

- «Про військовий обов'язок і військову службу».

▪ «Про воєнну доктрину України» (ключовий закон під час вибору політичного напрямку розвитку країни).

Воєнна доктрина України – документ, який визначає державну політику України у сфері оборони.

Перша редакція Воєнної доктрини України була прийнята Постановою Верховної Ради України 19 жовтня 1993 року, N 3529-XII.

Друга редакція Воєнної доктрини України була прийнята Указом Президента України 15 червня 2004 року, N 648/2004. Доктрина має оборонний характер, охоплює воєнно-політичні, воєнно-технічні та воєнно-економічні аспекти.

Третя редакція Воєнної доктрини України прийнята РНБО України 2 вересня 2015 року, під час російської збройної агресії проти України 2014 – 2015 рр, і введена в дію 24 вересня Указом Президента України. Доктрина визначає як актуальні воєнні загрози для України: збройну агресію Росії проти України; нарощування військової потужності Російської Федерації (далі РФ) в безпосередній близькості до державного кордону, у тому числі можливість розгортання тактичної ядерної зброї на території Криму; мілітаризацію тимчасово окупованої території, присутність військового контингенту РФ у Придністровському регіоні Молдови, активізацію російськими спецслужбами розвідувально-підривної діяльності в Україні з метою дестабілізації внутрішньої ситуації. Також до загроз віднесено діяльність на території України незаконних збройних формувань, спрямовану на залякування населення та порушення функціонування органів державної влади.

3. Організаційна структура збройних сил України.

Верховний головнокомандувач

Домашнє завдання

1. Опрацювати самостійно 4-те питання плану уроку і створити проект з теми «Історія розвитку українського війська до прийняття Україною незалежності».
2. Опрацювати за підручником стор. 23–38.
3. Відвідати сайт кабінету і виконати завдання на сторінці дистанційного навчання.

**Учнівський навчальний
проект з предмета
«Захист України»**

Назва: «Дії солдата в бою».

Автор: **Матвійчук Юрій Іванович**, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Заваллівський ліцей-мистецька школа» Заваллівської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області.

Актуальність проблеми

Тема є надзвичайно важливою, тому що від знання теми залежать:

- результат бою;
- життя солдата.

Навчальні цілі:

1. Формувати в учнів навички окопування і маскування, вибору місця для ведення вогню і спостереження.

2. Вдосконалювати техніку метання ручної гранати.

3. Формувати вміння формулювати визначення «вогнева позиція в обороні», «види інженерних загороджень».

4. Розвивати навички визначати розташування цілей відносно орієнтирів.

5. Формувати навички та вміння формулювати, аналізувати та вирішувати проблеми; підбирати необхідну інформацію з друкованих джерел і електронних ресурсів; створювати презентації; готувати виступи; презентувати власний інтелектуальний продукт.

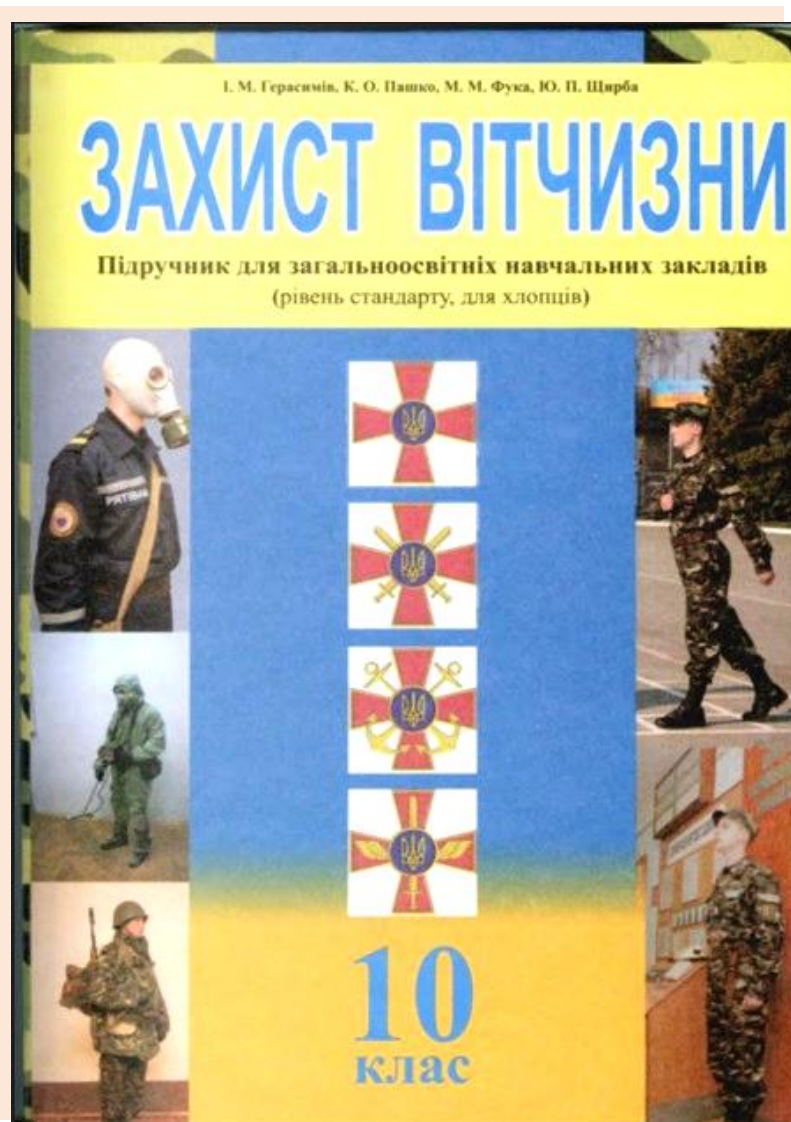
Вік учнів, клас: 10 клас, 16 років.

Стислий опис проекту

Учням 10 класу пропонується взяти участь у проєктній діяльності з метою розгляду питань, що стосуються навчального матеріалу теми «Дії солдата в бою».

Предмет дослідження школярів трактується в аспекті засвоєння теоретичного матеріалу та практичного його застосування у процесі вирішення проблемного питання.

Під час виконання завдань навчального проєкту учні набувають практичного досвіду збору, аналізу, узагальнення, систематизації, оцінювання інформації з метою створення власного інтелектуального продукту та його презентації.

Особливістю реалізації навчального проєкту є досягнення учнями результату через:

- здійснення чіткої диференціації завдань для учнів, відповідно до рівня навчальних досягнень школярів;
- організацію спільної роботи учнів з документами через здійснену індивідуальну роботу.

Очікувані результати

Після роботи над проєктом учні зможуть:

- розпізнавати такі поняття: «види окопів», «вогнева позиція в обороні», «види інженерних загороджень»;
- діяти швидко і злагоджено під час вибору вогневої позиції;
- підбирати необхідну інформацію з друкованих джерел і електронних ресурсів;
- створювати презентацію;
- презентувати власний інтелектуальний продукт.

Етапи роботи над проєктом

Назва етапу	Основні напрями діяльності вчителя	Основні напрями діяльності учнів
Підготовчий	Учитель розробляє плани вивчення теми і реалізації проєкту; дидактичний матеріал (тести, картки допомоги); критерії оцінювання презентації	
Організаційно-мотиваційний	Учитель проводить тестування учнів, щодо обізнаності з теми «Дії солдата в бою»	Учні дають відповіді на питання тестів; виконують запропоновані завдання; об'єднуються у 3 групи під керівництвом вчителя. Учні починають роботу над проєктом.
Конструктивний		Збір інформації кожним членом групи. Обговорення учнями зібраної інформації. Її узагальнення. Створення презентації. Спілкування з учителем з метою отримання консультації. Проведення самооцінювання та взаємооцінювання в процесі виконання завдань.

Оціночно-рефлексивний		Проводять самооцінювання і взаємооцінювання діяльності у групі над виконанням завдань проєкту. Створюють презентаційні матеріали для конференції.
Презентаційний	Учитель оцінює роботу учнів щодо виконання завдань проєкту; проводить корекційну роботу.	На конференції захищають отримані результати. Виконують контрольну роботу.

Термін реалізації проєкту: 5 тижнів.

Система організації і контролю за ходом виконання проєкту:

1 тиждень

На першому уроці вивчення теми «Дії солдата в бою» вчитель розповідає про важливість теми.

Проводить тестування учнів, встановлюючи рівень обізнаності учнів з теми проєкту.

Учні об'єднуються у 3 групи відповідно до розданих різнокольорових стрічок червоного, синього та жовтого кольорів.

Учитель на уроці демонструє та обговорює з учнями організацію діяльності над проєктом.

Учні створюють середовище спілкування між собою.

Кожна група створює презентацію на тему:

I група – «Пересування на полі бою».

II група – «Вибір та обладнання позиції для стрільби і місця для спостереження».

III група – «Боротьба з танками та іншими броньованими машинами противника».

2-3 тиждень

Учитель на уроці демонструє і обговорює презентацію «Про авторське право».

Учні самостійно збирають інформацію, відповідно до поставлених завдань.

Учитель на уроці пропонує адреси документів, які учні повинні опрацювати у групах (зокрема: «Критерії оцінювання учнівської презентації»), надає список рекомендованої літератури та перелік інтернет-ресурсів.

У цей час учні обговорюють, аналізують, узагальнюють зібраний матеріал.

Проектування та обговорення презентаційних матеріалів.

4 тиждень

Учні розробляють презентації:

I група – «Пересування на полі бою».

II група – «Вибір та обладнання позиції для стрільби і місця для спостереження».

III група – «Боротьба з танками та іншими броньованими машинами противника».

Учитель роздає матеріали: «Рекомендації щодо підготовки до публічного виступу».

5 тиждень

Після вивчення теми «Дії солдата в бою» (на 5 уроці) проводимо конференцію, на якій учні захищають свої презентації.

Вчитель оцінює роботу учнів щодо виконання завдань проєкту; проводить корекційну роботу.

Забезпечення проєкту

1. Тести.
2. Картка допомоги.
3. Критерії оцінювання презентації.
4. Презентація «Про авторське право».
5. «Рекомендації щодо підготовки до публічного виступу».
6. Список рекомендованих джерел.

Матеріально-технічне забезпечення проєкту:

1. Комп'ютер.
2. Проєктор.

Конспект

уроку з предмета «Захист України»

10 клас

Розділ III. Статути Збройних Сил України.

Тема 1. Урок 1. Військовослужбовці та стосунки між ними. Військова дисципліна.

Мета уроку:

навчальна – сформувати поняття про військові статuti, військові звання і знаки розрізнення; сформувати поняття про військову дисципліну, військову ввічливість, статутні, нестатутні відносини; сформувати переконання в необхідності знання основ військової дисципліни для виконання бойових завдань; ознайомити учнів з правилами військової ввічливості і поведінки військовослужбовців; з порядком звернення до начальників, віддання і виконання наказів; з обов'язками військовослужбовців з дотримання військової дисципліни;

розвивальна – навчити виконувати звернення до начальників; тренувати виконувати отримання наказів, виконання наказів та доповідь про виконання наказів; відповідати на оголошення заохочення та стягнення; розвивати соціальну та громадянську компетентності;

виховна – виховувати уміння співпрацювати в колективі, співпрацювати у групі для вирішення проблеми відносно вивчення та впровадження статутних положень про військову дисципліну, правил поведінки військовослужбовця; виховувати основи військової дисципліни та військового етикету, особисту дисциплінованість, відповідальність, військову ввічливість; сприяти розвитку освітньої готовності до захисту України.

Методи проведення: розповідь, показ, рольова гра «військовий квест», проблемна технологія навчання; рефлексивна технологія навчання; моделювання

навчальної ситуації (учні – учасники «бойових груп»), тактика *групової роботи*, стройове тренування, використання ІКТ (*інформаційно-комунікативних технологій*): мультимедійної презентації, відео.

Місце проведення: кабінет «Захист Вітчизни».

Базові поняття й терміни: військові статuti, військові звання, військова дисципліна, військовий етикет.

Навчальні питання:

1. Поняття про військові статuti.
2. Військові звання та знаки розрізнення.
3. Стосунки між військовослужбовцями.
4. Військова дисципліна, її суть і значення.
5. Обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни.

Форма проведення: інтерактивна технологія – *урок- рольова гра* «військовий квест».

Тип уроку: комбінований (урок повідомлення нових знань та формування умінь / навичок).

Обладнання та матеріально-технічне забезпечення:

- 1) ноутбук ;
- 2) мультимедійна дошка;
- 3) презентація № 1 «Військовослужбовці та стосунки між ними»;
- 4) презентація № 2 «Військова дисципліна»;
- 5) відео «Гімн України»;
- 6) відео «Армія України»;
- 7) електронна версія підручника у Вайбері: Захист Вітчизни: підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти. Рівень стандарту. / / І.М. Герасимів, К.О. Пашко, М.М. Фука, Ю.П. Щирба, – Тернопіль: Астон, 2018. – 256 с.;
- 8) теки для кожної мобільної (бойової) групи з інструкцією учасника квесту, маршрутними картами – описом серії завдань квесту для кожної групи, з критеріями оцінювання кожного блоку завдань;
- 9) бейджі учасників бойових груп.

Учні мають знати:

- назви статутів Збройних Сил України, основні їх вимоги;
- обґрунтовувати: поняття військова ввічливість, статутні, нестатутні відносини;
- мати уявлення: про порядок звернення до начальників, віддання і виконання наказів;
- характеризувати: правила військової ввічливості і поведінки військовослужбовців;
- характеризувати: поняття щодо суті і значення військової дисципліни.

Учні повинні вміти:

- виконувати команди, які подаються в строю;
- виконувати військове вітання на місці і під час руху;
- розуміти військові звання і знаки розрізнення;

- пояснювати обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни; заохочення та стягнення, що накладаються на солдат (матросів), сержантів (старшин);
- виконувати звернення до начальників;
- виконувати отримання наказів, виконання наказів та доповідь про виконання наказів;
- наводити приклади щодо заохочення та стягнення, що накладають на солдат;
- відповідати на оголошення заохочення та стягнення.

Х і д у р о к у

Вступна частина – 10 хвилин.

I. Організаційний етап (вступна частина) – 5 хв.

1. Шикування особового складу (двошеренговий стрій).
2. Привітання та доповідь викладачу.
3. Виконання Гімну України у супроводі відео.
4. Оголошення теми та мети уроку.

II. Стройове тренування особового складу – 5 хв.

Тренування у виконанні стройових прийомів на місці: виконання команд «СТАВАЙ! РІВНЯЙСЬ! СТРУНКО! ВІЛЬНО! Ліво-РУЧ!, Право-РУЧ, Кру-ГОМ! Відділення – РОЗІЙДИСЬ! Відділення – ДО МЕНЕ! В одну шеренгу – ШИКУЙСЬ! Відділення, на перший та другий – РОЗПОДІЛИСЬ! Відділення, у дві шеренги – ШИКУЙСЬ! Відділення, в одну шеренгу – ШИКУЙСЬ!»

Дії викладача: звертає увагу на одночасне та якісне виконання, виправляє помилки.

Основна частина – 30 хвилин.

III. Актуалізація опорних знань з теми та мотивація навчальної діяльності.

Вступне слово вчителя. Ми з вами живемо у складний час. Сучасна криза суспільства загострила низку проблем у ВЗАЄМИНАХ між людьми. Сучасне життя насичене конфліктами – особистими, політичними, військовими. Україна вже шостий рік поспіль знаходиться в стані війни, яку нав'язала сусідня держава. Не дарма говорять: «Якщо політики НЕ ДОМОВИЛИСЯ, замість людей починають говорити ГАРМАТИ». Тому тема сьогоднішнього уроку є досить актуальною і пов'язаною із сьогоденням:

«Статути Збройних сил України. Військовослужбовці та стосунки між ними. Військова дисципліна».

**Кожний урок Захисту Вітчизни – це вже своєрідна модель взаємовідносин між командирами і підлеглими, між учасниками уявних бойових груп. Чому?*

**Тому що стосунки на заняттях між вами і вчителем, а також між собою наближені до статутних стосунків між військовослужбовцями Збройних Сил України.*

Тому сьогоднішній урок стане черговим тренуванням, відпрацюванням:

- на прикладі виконання елементів стройової підготовки;
- на прикладі роботи в мікрогрупах саме теми військових стосунків та військової дисципліни.

Урок проходитиме у формі квесту. Давайте пригадаємо, що таке квест? Квест (від англ. quest – пошук, пошук щастя / знання / істини, пошук пригод) – інтелектуальне змагання з елементами *рольової гри*, основою якого є послідовне виконання заздалегідь підготовлених завдань командами або окремими учасниками за *маршрутним листом*.

IV. Сприймання і усвідомлення нового матеріалу, осмислення зв'язків і відношень в об'єктах вивчення.

1-ий етап військового квесту. *Вступ, керівництво до дії* – визначення часових рамок, головних ролей учасників або сценарій квесту, попередній план роботи, ознайомлення зі змістом квесту в цілому.

Перш ніж почати виконання веб-квесту, уважно причитайте інструкцію учасника:

1. *Проходити квест ви будете у складі бойових груп.*
2. *Кожному з учасників старший групи визначає завдання.*
3. *Бойова група повинна пройти всі 4 етапи квесту за 30 хвилин.*
4. *Оцінювання здійснюється за сумою балів, набраних всіма членами відділення.*
5. *Правильні відповіді на додаткові та уточнювальні запитання теж приносять групі додатковий бал.*
6. *Маршрутні листи квесту містять теоретичні, практичні і творчі завдання.*

Вчитель: В результаті проходження військового квесту учасники мають відповісти на проблемне питання: «Навіщо у військових статутах ЗСУ чітко прописані норми стосунків між військовослужбовцями та норми військової дисципліни?».

2-ий етап веб-квесту. *Головне завдання* – виконання серії завдань.

Маршрутна карта для бойової групи № 1

1. *Дати визначення поняттю «Статуту Збройних Сил України». Які є загальновійськові статуту ЗСУ?*
2. *Назвіть основний принцип керівництва Збройними Силами України. В чому він полягає (розкрийте його суть)? Яку роль відіграє цей основний принцип командування у виконанні бойових завдань?(творче завдання).*
3. *Які обов'язки військовослужбовців з дотримання військової дисципліни?*
4. *Практичне завдання: на прикладі елементів стройової підготовки продемонструвати віддання наказів командиром та виконання його підлеглими «Вихід зі строю і постановка в стрій. Підхід до командира – відхід від командира».*

Маршрутна карта для бойової групи № 2

1. *Який саме Статут регламентує взаємовідносини між військовослужбовцями? Розкрийте його суть. Розведіть поняття «статутні» – «нестатутні» взаємовідносини між військовослужбовцями.*
2. *Що таке «військова ввічливість»?*
3. *Чим визначають стан військової дисципліни у військовій частині, закладі, установі та організації? Оцініть за цими критеріями стан дисципліни у вашому класному колективі (творче завдання).*

4. *Практичне завдання: на прикладі елементів стройової підготовки продемонструвати віддання наказів командиром і виконання його підлеглими: «Розподіл на перший – другий. Розмикання вліво – вправо на один крок. Перешикування з однієї шеренги в 2 шеренги».*

Маршрутна карта для бойової групи № 3

1. *Який саме Статут викладає суть військової дисципліни? У чому вона полягає? Розкрийте значення військової дисципліни.*

2. *Які заохочення і стягнення використовують у Збройних силах України для зміцнення військової дисципліни.*

3. *Яку роль відіграє дисципліна і самодисципліна в житті кожної людини? Чи можна без неї досягнути життєвого успіху? (Творче завдання)*

4. *Практичне завдання: на прикладі елементів стройової підготовки продемонструвати віддання наказів командиром і виконання його підлеглими: «Порядок оголошення заохочень і стягнень. Відповідь підлеглих на оголошення заохочень і стягнень».*

▪ Виконання групами блоків завдань (теоретичних та творчих), що супроводжується відео-презентаціями «Військовослужбовці та стосунки між ними»; «Військова дисципліна».

▪ Вчитель: Третій етап військового квесту за маршрутними картами пройдено групами успішно!

*На прикладі роботи в мікрогрупах у військовому квесті ми опрацювали тему військових стосунків та військової дисципліни;

*в рольовій грі вчилися моделювати такі стосунки на прикладі взаємодії в бойових групах.

3-ій етап квесту. *Висновок* – аналіз досвіду, отриманого учасниками квесту

Підводимо підсумки теоретичного етапу квесту.

Учасники квесту, продовжіть фразу: «У ході військового квесту ми...»

*Рефлексія: «У ході військового квесту ми...».

Старші груп, зробіть висновок – дайте відповідь на проблемне запитання квесту: «Навіщо у військових статутах ЗСУ чітко прописані норми стосунків між військовослужбовцями та норми військової дисципліни?».

▪ Перегляд відео «Збройні Сили України».

IV. Узагальнення і систематизація знань, застосування їх у різних ситуаціях.

Учитель. Починаємо виконання четвертого етапу квесту – практичних завдань: *на прикладі виконання елементів стройової підготовки продемонструвати, як саме будуються стосунки між військовими командирами і підлеглими.*

▪ Виконання групами блоку завдань (практичних): на прикладі елементів стройової підготовки продемонструвати віддання наказів командиром і виконання його підлеглими.

V. Підбиття підсумків уроку і повідомлення домашнього завдання.

Заключна частина – 5 хвилин.

V. Підсумки заняття. Заключне слово вчителя.

Заклучний етап військового квесту пройдено групами успішно.

Здобувачі освіти у результаті роботи здобули уміння і здатність:

- будувати *конструктивні взаємовідносини* з іншими людьми;
- працювати *в команді*, співпрацювати;
- розв'язувати *конфлікти*, домовлятися;
- вирішувати *проблеми*, долати *труднощі*;
- діяти і приймати рішення *в умовах стресу*;
- контролювати свій *внутрішній стан* та виражати *емоції* так, щоб не порушувати права оточуючих, не зачіпати їх *чесні* та *гідності*.

Сподіваюсь, що наш урок сприяв *розвиткові тих життєво важливих навичок*, які у майбутньому будуть дійсно гарантувати вам *життєвий успіх*.

Оцінки за урок (з коментуванням).

Домашнє завдання – опрацювати §10, стор. 42-46 підручника, дати відповіді на запитання після параграфу.

Команда вчителя: «Відділення, рівняйся, струнко! Особовому складу відділення за успішне проходження військового квесту оголошую подяку!».

Служимо народові України!

До побачення, товариші!

До побачення, товаришу полковнику!

Вільно! Кінець заняття!

Організація і проведення військово-спортивного свята

Важливе завдання з визначення рівня готовності випускників освітніх закладів до захисту Вітчизни вирішує підведення підсумків вивчення предмета «Захист України». Для того, щоб надати йому урочисто-святкової, емоційної атмосфери, проводиться військово-спортивне свято.

Однією із форм позакласної роботи з виховання молоді є проведення військово-спортивного свята після закінчення курсу допризовної підготовки учнів у навчальному закладі.

Це свято є важливим заходом військово-патріотичної роботи і проводиться з метою підведення підсумків допризовної та фізичної підготовки учнів. Воно сприяє подальшому покращенню військово-патріотичного і фізичного виховання, а змагання з військово-прикладних видів спорту дозволяє виявити найбільш підготовлених учнів і класи у школі.

Його завдання полягає в тому, щоб в урочистих обставинах:

- підвести підсумки допризовної та фізичної підготовки;
- узагальнити позитивний досвід роботи;
- розкрити недоліки у допризовній та фізичній підготовці учнів та визначити шляхи їх подолання.

Під час свята важливо відмітити найкращих учнів, які досягли високих результатів у вивченні військової справи та у фізичній підготовці.

Загальне керівництво військово-спортивним святом здійснює викладач допризовної підготовки (предмета «Захист України») або начальник оборонно-спортивного оздоровчого табору з участю представників:

- комітетів по роботі з молоддю;
- фізкультури та спорту;

- ТСОУ;
- військових комісаріатів;
- військових частин.

На свято запрошуються ветерани війни та праці, військовослужбовці військових частин та військово-навчальних закладів, воїни-інтернаціоналісти, батьки учнів.

Найактивнішу участь у підготовці та проведенні військово-спортивного свята бере викладач допризовної підготовки (предмета «Захист України») та вчитель фізкультури під керівництвом директора школи, який видає декілька наказів. Перший з них – «Про підготовку і проведення військово-спортивного свята, присвяченого закінченню курсу з допризовної підготовки». У цьому наказі директор школи призначає день і дату проведення свята, склад організаційного комітету розподіляє обов'язки серед членів цього комітету.

Потім викладач допризовної підготовки (предмета «Захист України») разом з учителем фізичної культури розробляють план проведення свята, підбирають та готують учасників змагань з військово-прикладних видів спорту, піклуються про оформлення наочної агітації, забезпечення заходів безпеки, вирішують питання матеріального забезпечення, підготовку суддівської колегії та інше.

Особливою турботою викладача предмета «Захист України» є залучення до цієї роботи самих учнів, використання їх ініціативи та творчості.

Викладач предмета «Захист України» повинен:

- визначити учнів, які будуть брати участь у показових виступах або змаганнях;
- визначити види змагань для надання безпосередньої допомоги при підготовці до них команд;
- брати активну участь у роботі суддівської колегії;
- надати допомогу класним керівникам (вчителям) у тренуванні взводів до виконання заходів, до проходження урочистим маршем з піснею, у шикуванні, відповіді на привітання та іншому.

Таким чином, важливе місце у проведенні цього свята відводиться викладачу предмета «Захист України», тому що проведення його є безпосереднім обов'язком викладача предмета «Захист України» і включається до річного плану позакласної роботи.

З метою якісної підготовки до проведення свята, тренувань учасників змагань, підготовки матеріальної бази приблизно за місяць складається план підготовки і проведення військово-спортивного свята, де визначаються види змагань, надаються завдання класним керівникам із забезпечення явки команд та учнів на свято, на змагання і своєчасне прибуття їх на урочисте шикування.

Методика підготовки та проведення військово-спортивного свята

Як уже зазначалося вище, план проведення військово-спортивного свята розробляється завчасно.

Після проведення контрольних занять з учнями випускних класів викладач допризовної підготовки предмета «Захист України» складає проєкт наказу «Про підсумки навчального року з предмета “Захист України”», у якому відмічаються успіхи та недоліки учнів під час вивчення предмета «Захист України» у школі та їх успішність в 10-11 класах у відсотках.

У наказовій частині кожен учень 11-го класу оцінюється особисто, зазначається, хто вартий нагородження грамотою, цінним подарунком, кому оголошується подяка тощо. У цьому наказі доцільно найбільш підготовлених та зацікавлених випускників рекомендувати до вступу у вищі військово-навчальні заклади.

Крім того, у наказі відмічаються учні, які виконали на «відмінно» всі фізичні нормативи, а також вправи зі стрільби.

Списки юнаків, які закінчили повний курс допризовної підготовки «Захист України», з підсумковими оцінками направляється до військкомату за місцем приписки юнаків.

Планування заходів свята та кількість залучених учнів залежить від рівня матеріального забезпечення школи, кількості учнів у кожному класі. Після того, як видано наказ та складено план підготовки і проведення військово-спортивного свята, класні керівники спільно з викладачем «Захисту України» та вчителем фізичної культури визначають склад команд та призначають учнів, які будуть брати участь у тому чи іншому виді змагань (кожен учасник – тільки у 2-х видах змагань, не враховуючи виконання стройових прийомів у складі відділення). При цьому враховуються індивідуальні якості та рівень підготовки учнів.

Після того, як визначили учасників змагань, починається їх підготовка. Вона проводиться під керівництвом викладача «Захисту України» та вчителя фізичної культури.

Питання забезпечення змагань доводяться до суддівської комісії. Кожен із суддів повинен знати, як буде забезпечено матеріально той чи інший вид змагань. Наприклад: змагання з розбирання та збирання автоматів повинні бути забезпечені зброєю, столами, секундомірами.

У наказі директора про підготовку та проведення військово-спортивного свята призначається суддівська колегія у складі: головного судді – директора школи або його заступника, суддів: викладача допризовної підготовки, вчителя фізичної культури, запрошених представників військових частин та громадських організацій.

Члени суддівської колегії повинні прибути на місце змагань завчасно, щоб перевірити обладнання та матеріальне забезпечення.

У ході проведення змагань всі члени суддівської колегії повинні керуватися у своїй роботі наступними принципами:

- сумлінним відношенням до своєї справи, обов'язків роботи по суддівству;
- справедливим вирішенням спортивних питань та суперечок;

▪ прагненням створити учасникам змагань рівні умови, які забезпечать високі спортивні результати.

Секретар змагань повинен прийняти заявки учасників змагань, скласти протокол всіх видів змагань.

Залік ведеться за загальною сумою балів, які набрала команда. Клас (взвод)-переможець свята визначається по найбільшій сумі балів, які набрали учасники змагань.

Заявки на учасників змагань подаються за декілька днів до початку проведення свята.

Військово-спортивне свято складається із декількох частин:

1. *Урочиста частина*, яка включає в себе шикування учасників, де кожний клас /взвод/ шикується в колону по три, на правому фланзі командир взводу.

На правому фланзі школи у строю – командуючий парадом (викладач предмета «Захист України»), асистенти з прапором школи, почесні гості.

Командувач параду доповідає директору школи про готовність учнів до проведення військово-спортивного свята: «Парад, рівняйсь! Струнко! Рівняння на середину. Товаришу директоре! Учні школи № __ для проведення військово-спортивного свята, присвяченого закінченню курсу допризовної підготовки, вишикувані! Командувач параду _____».

Директор школи або особа, якій віддається рапорт, вітається з учасниками параду, вітає їх із святом та промовляє коротке вступне слово. Після нього можуть виступати представники державних та громадських організацій, військкоматів, військових частин, ветерани війни та Збройних Сил.

Потім викладач предмета «Захист України» оголошує наказ про закінчення курсу допризовної підготовки (предмета «Захист України»).

Після цього відбувається (при наявності) урочиста передача зброї учнів 11-го класу учням 9-го класу.

Далі відбувається проходження класів (взводів) урочистим маршем з піснею. У ході огляду перевіряються та оцінюються дисципліна взводу, зовнішній вигляд, форма одягу, рух стройовим кроком, рівняння в шеренгах та проходження з піснею. Бали нараховуються за кожний елемент огляду за 5-тибальною системою.

Урочиста частина, як правило, закінчується показовими виступами випускників та військовослужбовців.

2. *Змагання з військово-прикладних видів спорту* починаються після проведення огляду-конкурсу строю та пісні (після показових виступів). Вони можуть включати: подолання смуги перешкод, воєнізований крос на 1 км, комбіновану естафету, метання гранат на точність, розбирання та збирання автомату (при наявності), рух за азимутом. Комбінована військово-спортивна естафета може проводитися в декілька етапів: біг 50 м розбирання автомату, біг на 50 м, збирання автомату, переповзання по-пластунськи, перенесення пораненого 50 м, біг у протигазі (засобах загальновійськового захисту від зброї масового ураження), стрибки зі зв'язаними ногами тощо.

3. *Спортивні змагання можуть включати:* підтягування на перекладині, стрибки в довжину, біг на короткі дистанції, віджимання від полу, гирьовий спорт та інше.

4. *Змагання з цивільної оборони* можуть включати виконання нормативів та надання першої медичної допомоги.

5. *Змагання з кульової стрільби* можуть включати змагання та стрільбу із малокаліберної та пневматичної зброї (стрільба із пневматичної зброї може включатися до комбінованої військово-спортивної естафети).

6. *Заклучна частина свята* включає загальне шикування, оголошення результатів змагань, нагородження переможців, винесення шкільного прапору.

Після завершення змагань директор школи видає наказ «Про підсумки військово-спортивного свята, присвяченого закінченню курсу допризовної підготовки (предмета «Захист України»», який доводиться до учнів на загальному шикуванні. Потім за підсумками свята випускаються стінні та фотогазети.

Таким чином, ретельна організація та якісне проведення військово-спортивного свята після закінчення курсу допризовної підготовки сприяє розвитку в учнів фізичних та моральних якостей, їх фізичному гартуванню та дає можливість перевірити підготовку випускників за програмою допризовної підготовки предмета «Захист України».

Положення про проведення військово-патріотичних змагань «Нумо, хлопці!», присвячених Дню Збройних Сил України

1. Мета і завдання:

- 1) розвиток в учнів почуття патріотизму, готовності до захисту України;
- 2) прищеплення учням знань, умінь та навичок, необхідних під час служби в Збройних Силах України;
- 3) формування всебічно розвиненої особистості;
- 4) підвищення мотивації дітей до систематичних занять фізичною культурою та спортом;
- 5) профілактика шкідливих звичок – наркоманії, тютюнопаління, алкоголізму;
- 6) виховання товариських, доброзичливих відносин між учнями, взаємоповаги та взаєморозуміння між учасниками змагань;
- 7) визначення найкращих спортсменів та команд.

2. Керівництво змаганнями.

Загальне керівництво змаганнями здійснює оргкомітет з числа педпрацівників: директор, заступник директора з виховної роботи, класні керівники, які беруть участь у змаганнях, педагог-організатор, вчителі фізичної культури та захисту України.

Безпосереднє керівництво покладається на журі та суддівську колегію, затверджену оргкомітетом.

3. Час і місце проведення змагань.

Змагання проводяться напередодні або в День Збройних Сил України у спортивний залі. Початок о 15.00 год.

4. Учасники змагань.

У змаганнях беруть участь команди, що складаються з юнаків та дівчат 10-11 класів, які не мають протипоказань за станом здоров'я. Склад команд визначається оргкомітетом змагань щорічно, виходячи з контингенту учнів.

5. Програма змагань.

Конкурси та естафети розробляються вчителями предметів «Захист України та «Фізична культура». Змагання командні та індивідуальні. Розклад змагань, порядок проведення визначається на нараді оргкомітету за два тижні перед початком змагань.

6. Визначення переможця.

Команда, яка набрала найменшу суму місць, стає переможцем змагань. У разі однакового результату у двох або більше команд проводиться додатковий конкурс капітанів, завдання якого попередньо визначені оргкомітетом.

7. Нагородження.

Команда переможців нагороджується кубком. Переможець та призери змагань нагороджуються грамотами та цінними подарунками.

8. Фінансові витрати.

Кубок для команди переможниці, грамоти – за рахунок адміністрації. Цінні призи та подарунки – за рахунок зовнішнього інвестора. Забезпечення спортивним інвентарем – за рахунок школи.

Орієнтовні конкурси до військово-патріотичних змагань «Нумо, хлопці!», присвячених Дню Збройних Сил України

1. *Візитна картка (бере участь вся команда).* Оцінюється виконання стройових прийомів, зовнішній вигляд учасників, виконання стройової пісні.

2. *Силова підготовка (індивідуальні змагання).* Оргкомітет відбирає вправи в залежності від контингенту учнів (згинання та розгинання рук в упорі лежачи, підтягування, штовхання гир 2 x16 кг, піднімання тулубу та ін.).

3. *Конкурс капітанів (індивідуальні змагання).* Оргкомітет підбирає вид змагань (відповіді на запитання, гумористична вікторина, фізичні вправи та ін.).

4. *Воєнізована естафета (командні змагання).* Включає в себе фізичні та військові вправи, які учні виконують по черзі, намагаючись зробити це за найкоротший час. Оргкомітет може змінювати кількість та вид вправ.

5. *Розбирання та складання автомата Калашникова (індивідуальні змагання).* Учні по черзі виконують вправу на час.

6. *Одягання ЗЗК (індивідуальні змагання).* Учні по черзі виконують вправу на час.

7. *Одягання протигаза (індивідуальні змагання).* Учні по черзі виконують вправу на час.

8. *Конкурс медсестер (індивідуальні змагання).* Дівчата виконують вправи з медичної підготовки.

9. *Конкурс строю та пісні (загальнокомандний).* Вся команда або клас виконують українську чи патріотичну пісню в русі.

10. Конкурс «Як ти знаєш історію України та Збройних Сил України». Оргкомітет готує запитання до вікторини.

11. *Перетягування канату* (загальнокомандні змагання. Зустріч проводиться за правилами до 2-х перемог із заміною сторін. Система проведення – з вибуванням.

12. *Конкурс танцювальний* (загальнокомандний). Команда або клас виконують український танок.

13. *Конкурс вболівальників*. З числа добровольців вболівальників вибираються по одному або групи, які виконують силові чи інтелектуальні завдання, підготовлені оргкомітетом.

14. *Конкурс «Домашнє завдання»* (загальнокомандний). Класи завчасно готують конкурс за темою, визначеною оргкомітетом.

Кількість та перелік конкурсів визначаються оргкомітетом в залежності від умов і контингенту класів. Оцінюються конкурси за зайнятими місцями, а підсумок – за сумою місць.

За порушення та помилки учасників під час проведення конкурсів суддями нараховуються штрафні бали або додається штрафний час. Результати конкурсів, час та штрафи оголошуються відразу після закінчення кожного конкурсу.

**Учителі захисту України –
переможці та лауреати обласних турів
Всеукраїнського конкурсу «Учитель року»
в номінації «Захист Вітчизни» (України)
«Учитель року – 2016»**

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові конкурсанта	Присвоєна категорія участі у Конкурсі
1.	Савенко Сергій Іванович , учитель предмета «Захист Вітчизни» комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів №16 – Дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області»	Переможець
2.	Соловей Сергій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» загальноосвітньої школи I-III ступенів Новоархангельської районної ради	Лауреат
3.	Будяк Юрій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» комунального закладу «Молодіжненська загальноосвітня школа I-III ступенів Долинської міської ради»	Лауреат
4.	Павленко Руслан Олександрович, вчитель предмета «Захист Вітчизни» комунального закладу «Червоновершська загальноосвітня	Лауреат

	школа I-III ступенів Компаніївської селищної ради Кіровоградської області	
5.	Матвійчук Юрій Іванович, вчитель предмета «Захист Вітчизни» комунального закладу «Заваллівський ліцей-мистецька школа» Заваллівської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області	Лауреат

«Учитель року – 2019»

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові конкурсанта, навчальний заклад	Присвоєна категорія участі у Конкурсі
1.	Горбачов Олег Ілліч , Помічянська загальноосвітня школа I-III ступенів №1 імені Героя України Березняка Євгена Степановича Помічянської міської ради Кіровоградської області	Переможець
2.	Шолудько Петро Михайлович, Регіональний центр професійної освіти ім. О.С. Єгорова	Лауреат
3.	Ващенько Петро Анатолійович, Першотравенська загальноосвітня школа I-III ступенів Компаніївської селищної ради Кіровоградської області	Лауреат
4.	Муржак Сергій Олексійович, комунальний заклад «Хашуватський ліцей» Гайворонської міської ради Кіровоградської області	Лауреат
5.	Нетребенко Олексій Олександрович, Карлівський заклад загальної середньої освіти I-III ступенів Соколівської сільської ради Кропивницького району Кіровоградської області	Лауреат

**Найкращі конкурсні матеріали учасників очного етапу
другого (обласного) туру всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2016».
Номінація «Захист Вітчизни»**

Навчальний проєкт

Матвійчук Юрій Іванович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Заваллівський ліцей-мистецька школа» Заваллівської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області. Модель навчального проєкту:

<https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmV0gtODlsU3BaQms/view>.

Савенко Сергій Іванович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання

«Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів № 16 – дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області». Модель навчального проєкту:

<https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmR1dzeGNCWUJtUW8/view>.

Соловей Сергій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» Покотилівського закладу загальної середньої освіти I-II ступенів комунального опорного закладу «Підвисоцький заклад загальної середньої освіти I-III ступенів ім. Т.Г. Шевченка» Підвисоцької сільської ради Голованівського району Кіровоградської області. Модель навчального проєкту: <https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmNDIzSjdpcS1tV0E/view>.

Урок

Будяк Юрій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Молодіжненська загальноосвітня школа I-III ступенів Долинської міської ради». Конспект уроку: <https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmMHZJWWFvVGlzWWM/view>.

Савенко Сергій Іванович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів № 16 – дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області». Презентація до уроку: <https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmeHdFWllQSzRTTUE/view>.

Соловей Сергій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» Покотилівського закладу загальної середньої освіти I-II ступенів комунального опорного закладу «Підвисоцький заклад загальної середньої освіти I-III ступенів ім. Т.Г. Шевченка» Підвисоцької сільської ради Голованівського району Кіровоградської області. Відеозапис уроку: <https://www.youtube.com/watch?v=Zs2W6yc9beY&feature=youtu.be>.

Майстер-клас

Павленко Руслан Олександрович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу Червоновершська загальноосвітня школа I-III ступенів Компаніївської селищної ради Кіровоградської області. <https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmZ0QwdDUxcWU5cTA/view>.

Савенко Сергій Іванович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів № 16 – дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області». Презентація: <https://drive.google.com/file/d/0BxSDFF0TkfrmQmJpcS0yaS15cXc/view>.

Соловей Сергій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» Покотилівського закладу загальної середньої освіти I-II ступенів комунального опорного закладу «Підвисоцький заклад загальної середньої освіти I-III ступенів ім. Т.Г. Шевченка» Підвисоцької сільської ради Голованівського району Кіровоградської області. Відеозапис: https://www.youtube.com/watch?v=9g_Rvo98iS0&feature=youtu.be.

Інтернет-ресурси

Будяк Юрій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Молодіжненська загальноосвітня школа I-III ступенів Долинської міської ради». Блог: <http://budyakyuriy.blogspot.com/>.

Матвійчук Юрій Іванович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Заваллівський ліцей-мистецька школа Заваллівської селищної ради Голованівського району Кіровоградської області». Блог: <http://matvichuk.blogspot.com/>.

Савенко Сергій Іванович, учитель предмета «Захист Вітчизни» та фізичної культури комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання «Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів № 16 – дитячий юнацький центр «Лідер» Кіровоградської міської ради Кіровоградської області». Сайт: <https://sites.google.com/a/kirovogradschool16.klasna.com/kabinet-zv/>.

Соловей Сергій Григорович, учитель предмета «Захист Вітчизни» Покотилівського закладу загальної середньої освіти I-II ступенів комунального опорного закладу «Підвисоцький заклад загальної середньої освіти I-III ступенів ім. Т.Г. Шевченка» Підвисоцької сільської ради Голованівського району Кіровоградської області.. <http://ssoloveizv.blogspot.com/>.

Завдання

для проведення конкурсного випробування «Фахова майстерність».

Предмет «Захист Вітчизни»

Прочитайте уважно завдання. Літеру, що позначає правильну відповідь, закресліть.

Запитання на 1 бал	Запитання на 2 бали
1. При ушкодженні внутрішніх органів кровотеча має характер: а) венозної; б) капілярної; в) артеріальної; г) паренхіматозної.	1. Перша допомога при проникаючих пораненнях живота: а) промити рану антисептичним засобом; б) внутрішні органи, що виглядають назовні, запхнути в черевну порожнину; в) покласти хворого на спину, зігнувши ноги у колінах і підставивши під них валик з одягу; г) зробити ватно-марлеве кільце навколо рани, наклавши поверх стерильну тампонаду.
2. Час горіння запалу гранати РГД-5: а) 4,5-6,5 с; б) 5,5-7,2 с; в) 3,2-4,2 с; г) 3 або 4 с.	2. Кількість нарізів в каналі ствола пістолета ПМ: а) 3; б) 4; в) 8; г) 3 або 4.
3. Вкажіть, яка із форм доповіді	3. Вкажіть, які із наведених вимог

спостерігача є правильною: а) орієнтир два – вліво 50, ближче 100, біля куща – кулемет противника; б) в напрямку орієнтира №2 біля куща – кулемет противника; в) виявлено кулемет противника, орієнтир два – вліво 50, ближче 100; г) всі відповіді вірні.	необхідно забезпечити для ефективного спостереження: а) забезпечити належний огляд місцевості; б) прихований підхід до місця спостереження; в) маскування і захист від ураження вогневими засобами противника; г) розташування якнайближче до противника (в межах прямого пострілу з АК).
4. Укажіть відповідність між термінами та їх визначеннями (розмістити правильні відповіді в таблиці). 1) охоплення: глибший маневр, який здійснюється з метою виходу для удару по противнику з тилу. 2) обхід: маневр, який застосовується з метою виводу своїх підрозділів з-під удару противника і зайняття вигідного положення. 3) відхід: маневр, який здійснюється з метою виходу для удару у фланг противника.	4. Вкажіть розміри контрольно-вивірочної мішені: а) 20-30 см; б) 40-50 см; в) 60-70 см; г) 30-40 см.
5. Юнаки вивчають такі розділи програми предмета «Захист Вітчизни»: а) тактична підготовка; вогнева підготовка; статuti Збройних сил України; стройова підготовка; б) Збройні Сили України на сучасному етапі; прикладна фізична підготовка; основи цивільного захисту; основи медичних знань і допомоги; в) Збройні сили України на захисті Вітчизни; військова топографія; прикладна фізична підготовка; основи медичних знань і допомоги; основи цивільного захисту;	5. У бойовому наказі на наступ командир відділення вказує завдання особовому складу (розмістити правильні відповіді в таблиці): 1) всьому особовому складу – напрямок, порядок руху в атаку, подолання загороджень і перешкод; 2) навіднику-оператору (кулеметнику бронетранспортера), кулеметнику і гранатометнику, а при необхідності і решті особового складу – цілі для ураження і порядок ведення вогню; 3) механіку-водію (водію) – місце і порядок спішування, місце кожного солдата в ланцюгу відділення,

г) прикладна фізична підготовка; основи цивільного захисту; основи медичних знань і допомоги; Збройні сили України на захисті Вітчизни.	порядок подолання загороджень і перешкод.
---	---

ДОДАТКИ

Додаток 1

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор _____

« ____ » _____ 20__ р.

ПЛАН

проведення навчально-польових зборів на період з __ по __ _____ 20__ року
для здобувачів освіти 11-го класу _____

(назва закладу загальної середньої освіти)

№ з/п	Зміст занять	Час проведення	Місце проведення	Відповідальний за проведення
1 день				
2 день				
3 день				

Учитель предмета «Захист України» _____

(підпис)

(ПІБ)

**ОРІЄНТОВНИЙ ПЛАН ПРОВЕДЕННЯ
НАВЧАЛЬНО-ПОЛЬОВИХ ЗАНЯТЬ (ЗБОРІВ)**

№ з/п	Назва розділу	Кількість годин	1 день	2 день	3 день
1	Тактична підготовка	11	6	5	
2	Вогнева підготовка	4		1	3
3	Домедична допомога	3			3
	Всього:	18	6	6	6

Додаток 2

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор _____

«___» _____ 20__ р.

РОЗКЛАД

проведення занять на навчально-польових зборах

з ___ по _____ 20__ року

№ з/п	Назва розділу	Тема занять	ПІБ керівника занять	Місце та час проведення занять		
				1 взвод	2 взвод	3 взвод
1 день						
2 день						
3 день						

Учитель предмета «Захист України» _____

(підпис)

(ПІБ)

Додаток 3

СПИСОК здобувачів освіти 11-го класу

_____,
(назва закладу загальної середньої освіти)

допущених за станом здоров'я до навчально-польових зборів
на період з ____ по _____ 20__ року

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові здобувачів освіти	Дата народження	Прізвище, ім'я, по батькові одного із батьків, контактний телефон	Дозвіл лікаря (дата, підпис, печатка)
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Лікар

(підпис)

(ПІБ)

Учитель предмета
«Захист України»

(підпис)

(ПІБ)

Директор школи

М.П.

(підпис)

(ПІБ)

Додаток 4

ВІДОМІСТЬ

інструктажу з правил поведінки та техніки безпеки
під час проходження триденних навчально-польових зборів
особовим складом здобувачів освіти 11-го класу

(назва закладу загальної середньої освіти)

на період з ____ по _____ 20__ року

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка проводила інструктаж	Підпис	
				особи, яка проводила інструктаж	особи, яку інструктують

Учитель предмета «Захист України»

(підпис)

(ПІБ)

Директор школи

М. П.

(підпис)

(ПІБ)

Додаток 5

ВІДОМІСТЬ

інструктажу з правил поведінки на стрільбищі та техніки безпеки
під час проведення стрільб особовим складом здобувачів освіти 11- го класу

(назва закладу загальної середньої освіти)

№ з/п	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яку інструктують	Дата проведення інструктажу	Прізвище, ім'я, по батькові особи, яка проводила інструктаж	Підпис	
				особи, яка проводила інструктаж	особи, яку інструктують

Учитель предмета «Захист України»

(підпис)

(ПІБ)

Директор школи

М. П.

(підпис)

(ПІБ)

ВІДОМІСТЬ

результатів складання нормативів з військової підготовки здобувачами освіти 11- го класу

(назва закладу загальної середньої освіти)

під час проходження навчально-польових зборів з ____ по _____ 20__ р.

Окремі положення курсу стрільби зі стрілецької зброї

Керівник стрільб відповідає за точне дотримання стріляючими правил безпеки, встановленого порядку, а також умов виконання вправи тими, хто стріляє. Йому підпорядковується оператор пункту управління мішеневим полем і всі посадові особи, призначені для обслуговування стрільб на дільниці.

Він зобов'язаний:

№ з/п	Прізвище, ім'я здобувачів освіти	Тактична підготовка				Домедична підготовка				Вогнева підготовка				Підсумкова
		Способи пересування на полі бою	Обладнання окопу для стрільби з автомата лежачи	Рух за азимутом	Одягання проти-газа	Тимчасова зупинка кровотечі	Накладання пов'язки	Надання першої допомоги при переломах	Приготування до стрільби і ведення вогню з автомата	Неповне розбирання автомата	Складання автомата після неповного розбирання	Спорядження магазину патронами	Виконання практичної стрільби	

а) перед початком стрільби: довести до всього особового складу підрозділу сигнали про припинення вогню; перевірити стан та відповідність мішеневого обладнання умовам навчальної вправи і наявність зв'язку зі старшим керівником стрільб; перевірити готовність навчальних місць до занять; організувати контроль за проведенням стрільб; доповісти старшому керівникові про готовність до стрільби, кількість особового складу, що стріляє, та виставити на пункті управління візуальний сигнал червоного кольору;

б) під час стрільби: керувати стрільбою на ділянці; вести облік снарядів (гранат), що не розірвались; при порушенні заходів безпеки негайно припинити стрільбу та доповісти старшому керівникові стрільби;

в) після закінчення стрільби: доповісти старшому керівникові про закінчення стрільби; організувати збирання гільз; доповісти старшому керівникові про результати стрільби. Провести аналіз стрільби, оголосити оцінки кожному учаснику стрільби.

Організація виконання вправ стрільби

При виконанні вправ дотримується такий порядок: командир взводу наказує командирі відділення, що буде стріляти, поставити бойове завдання підлеглим і одержати на пункті боєпостачання боєприпаси на чергову зміну тих, хто стріляє.

Боєприпаси видаються поштучно за відомістю або у споряджених магазинах. Вони можуть видаватися інструкторами. Здобувачі освіти, отримавши боєприпаси, оглядають їх, споряджають патронами магазини, вкладають магазини, гранати в сумки та під керівництвом командира відділення (старшого зміни) прямують на вихідне положення, яке знаходиться не ближче 10 м від рубежу відкриття вогню.

Після прибуття зміни на вихідне положення керівник стрільб уточнює кожному учаснику стрільби порядок виконання вправи (вогневу позицію, місце і положення для стрільби, сектор стрільби, черговість стрільби тих, хто навчається, заходи безпеки).

Переконавшись у готовності зміни та дільниці до стрільби, керівник наказує підняти на дільничному пункті управління червоний прапор і доповідає про готовність до стрільби старшому керівникові стрільб.

За командою керівника стрільб «На вогневий рубіж уперед!» зміна виходить на вогневий рубіж.

Після сигналу «Вогонь!» за командою керівника стрільб на дільниці «До бою!» здобувачі освіти готуються до стрільби, заряджають зброю і доповідають: «... до бою готовий». При виконанні вправ стрільби з місця здобувачі освіти, діючи відповідно до отриманого завдання, ведуть спостереження у вказаному секторі обстрілу, самостійно виявляють і уражають цілі із положення для стрільби, передбаченого умовами вправи.

Закінчивши виконання вправи, здобувачі освіти розряджають зброю, керівник стрільб на дільниці проглядає її, повертає зміну на вихідне положення, дає розпорядження замінити на пункті керування червоний прапор білим і заслуховує доповідь кожного здобувача освіти про його дії під час виконання вправ, про спостереження за результатами стрільби, витратами боєприпасів, поломками та затриманням зброї.

Приблизна форма доповіді: «Товаришу майоре, учень Петренко виконав вправу контрольної стрільби з автомата. Під час стрільби спостерігав: грудна фігура уражена, атакуючий стрілець уражений, патрони використані повністю (не повністю, залишилось ... патронів), затримок під час стрільби не було (були ... затримки)».

Заслухавши доповіді здобувачів освіти та зробивши короткий розбір виконання вправ, керівник стрільб наказує здати на пункт бойового постачання або роздавальнику боєприпасів невикористані боєприпаси та перейти на чергове навчальне місце. Після цього доповідає старшому керівникові стрільб про закінчення стрільби зміною.

Після повернення зміни у вихідне положення старший керівник стрільб дає розпорядження підняти на командному пункті білий прапор, подати команду «Відбій» і, якщо це необхідно, оглянути мішені.

Вправи зі стрільби з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки

Вправа 1. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки

Умови виконання:

- ціль – (мішень № 4) грудна фігура з колами, зменшена в 4 рази, нерухома;
- відстань до цілі – 25 м;
- кількість патронів – 3 шт.;
- час на стрільбу – необмежений;
- положення для стрільби – лежачи з упору.

Оцінка: 12 балів – вибити 25 очок; 11 балів – вибити 24 очки; 10 балів – вибити 23 очок; 9 балів – вибити 22 очок; 8 балів – вибити 21 очко; 7 балів – вибити 20 очок; 6 балів – вибити 19 очок; 5 балів – вибити 17 очок; 4 бали – вибити 15 очок; 3 бали – вибити 12 очок; 2 бали – вибити 10 очок; 1 бал – менше 10 очок.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м по мішені «П».

Вправа № 2. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки

Умови виконання:

Ціль – мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома. Відстань до цілі – 25 м. Кількість патронів – 3 шт. Час на стрільбу – необмежений. Положення для стрільби – лежачи з упору.

Оцінка:

Мішень поділити на три рівні частини.

12 балів – уразити мішень трьома пострілами, з яких три у верхню частину мішені; 11 балів – уразити мішень трьома пострілами, з яких два у верхню частину мішені; 10 балів – уразити мішень трьома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 9 балів – уразити мішень трьома пострілами, з яких три у середню частину мішені; 8 балів – уразити мішень трьома пострілами, з яких два у середню частину мішені; 7 балів – уразити мішень трьома пострілами, з яких один у середню і два у нижню частину мішені; 6 балів – уразити мішень двома пострілами, з яких один у верхню частину мішені; 5 балів – уразити мішень двома пострілами, з яких один у середню частину мішені; 4 бали – уразити мішень двома пострілами, з яких два у нижню частину мішені; 3 бали – уразити мішень одним пострілом у верхню частину мішені; 2 бали – уразити мішень одним пострілом у середню частину мішені; 1 бал – уразити мішень одним пострілом у нижню частину мішені.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки, стрільба ведеться з положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м по мішені «П».

Вправа № 3. Стрільба з малокаліберної (пневматичної) гвинтівки по двом цілям

Умови виконання:

Цілі – мішень № 8 (ростова фігура, що біжить), зменшена у 8 разів, нерухома, та мішень № 4 (грудна фігура з колами), зменшена в 4 рази, нерухома. Відстань до цілі – 25 м. Кількість патронів – 6 шт. Час на стрільбу – не обмежений. Положення для стрільби – лежачи з упору.

Оцінка:

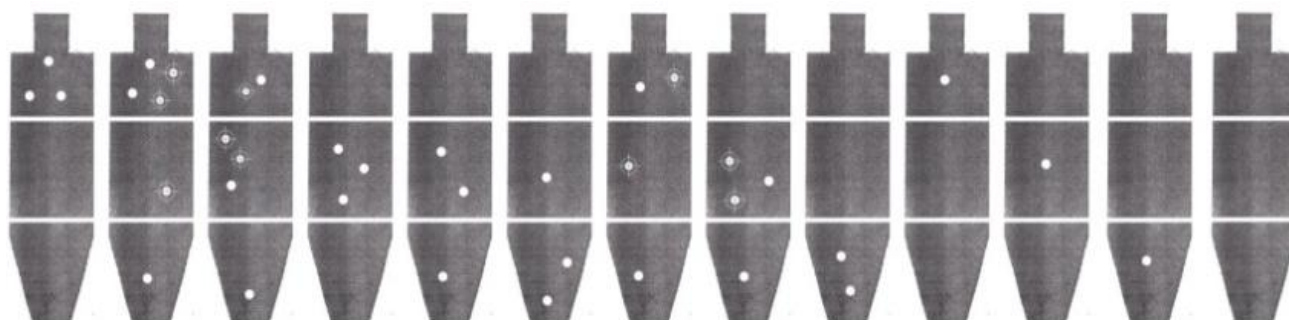
Пробні постріли виконуються по мішені № 8.

12 балів – уразити обидві мішені та вибити 28 очок; 11 балів – уразити обидві мішені та вибити 26 очок; 10 балів – уразити обидві мішені та вибити 24 очок; 9 балів – уразити обидві мішені та вибити 23 очок; 8 балів – уразити обидві мішені та вибити 21 очко; 7 балів – уразити обидві мішені та вибити 19 очок; 6 балів – уразити обидві мішені та вибити 18 очок; 5 балів – уразити обидві мішені та вибити 16 очок; 4 бали – уразити обидві мішені та вибити 14 очок; 3 бали – уразити обидві мішені та вибити 13 очок; 2 бали – уразити обидві мішені та вибити 10 очок; 1 бал – уразити одну мішень № 8.

Примітка: при стрільбі з пневматичної гвинтівки важливе положення «сидячи за столом з опорою на лікті» з відстані 5 м по мішенях: № 4 – зменшеною в 20 разів, № 8 – зменшеною в 40 разів.

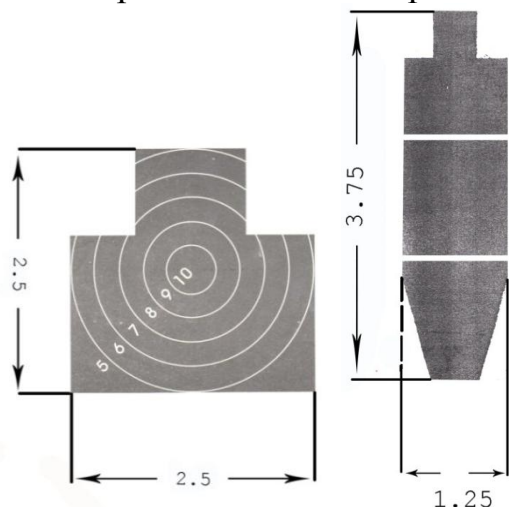
Оціночні показники при стрільбі по мішені № 8

12	11	10	9	8	7	6	5	4	3	2	1	0
----	----	----	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

- варіант

Розміри мішеней для стрільби з пневматичної гвинтівки (в сантиметрах)

Початкова вправа стрільби з автомата

Стрільба з місця по нерухомим цілям і цілям, що з'являються. Цілі:

▪ грудна фігура з колами (мішень № 4) на щиті 0,75x0,75 м, нерухома; щит установлюється на рівні ґрунту (без просвіту);

▪ атакуючий (контратакуючий) стрілець – ростова фігура (мішень № 8), яка з'являється на необмежений час.

Відстань до цілей:

▪ до грудної фігури – 100 м;

▪ до атакуючого (контратакуючого) стрільця – 200 м.

Положення для стрільби – лежачи з упору. Кількість патронів – 9 (3+6).

Оцінка: (12-11-10 балів) – уразити обидві цілі та вибити (27-26-25 очок); (9-8-7 балів) – уразити обидві цілі та вибити (22-21-20 очок); (6-5-4 бали) – уразити обидві цілі та вибити (17-16-15 очок); (3-2-1 бал) – уразити одну ціль або обидві цілі та вибити (12-11-10 очок).

Типовий перелік

**засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів
предмета «Захист України» закладів освіти, які забезпечують
здобуття повної загальної середньої освіти**

№ з/п	Найменування	Кількість
1	2	3
I. Допризовна підготовка та цивільний захист		
1.	Бронежилет	до 2 шт.
2.	Гвинтівка пневматична	до 5 шт.
3.	Гранати навчальні в розрізі	до 5 шт.
4.	Жилет розвантажувальний	до 5 шт.
5.	Загальновійськовий захисний комплект	до 5 шт.
6.	Індивідуальний протихімічний пакет	до 5 шт.
7.	Інтерактивний лазерний стрілецький тренажер (тир)	1 шт.
8.	Карабін	до 15 шт.
9.	Карти топографічні	
10.	Командирський ящик	1 шт.
11.	Компас	до 15 шт.
12.	Комплект індивідуальних дозиметрів	1 компл.
13.	Комплект погонів Збройних сил України	1 компл.
14.	Кулі до гвинтівки пневматичної	
15.	Легкий захисний костюм	1 шт.
16.	Ліхтарик польовий індивідуальний	1 шт.
17.	Магазин автомата	до 2 шт.
18.	Макет автомата для тактичної підготовки	до 15 шт.
19.	Мала піхотна лопата з чохлам	до 15 шт.
20.	Навчальна граната (болванка) для метання	до 20 шт.
21.	Навчальна зброя (автомат) або масогабаритні макети зброї	до 5 шт.
22.	Наколінники тактичні	до 15 пар
23.	Налокітники тактичні	до 15 пар

24.	Окуляри захисні	до 15 шт.
25.	Патрони навчальні	до 60 шт.
26.	Плащ-палатка	до 2 шт.
27.	Прилад військової хімічної розвідки	1 шт.
28.	Прилад радіаційної розвідки і дозиметричного контролю	1 шт.
29.	Протигаз фільтрувальний	до 30 шт.
30.	Протипилова тканинна маска	до 15 шт.
31.	Протипіхотна міна навчальна	до 5 шт.
32.	Протипіхотна міна навчальна в розрізі	1 шт.
33.	Протитанкова міна навчальна	до 3 шт.
34.	Протитанкова міна навчальна в розрізі	1 шт
35.	Ремені для масогабаритних макетів зброї	
36.	Ремінь поясний тактичний	до 5 шт
37.	Респіратор	до 15 шт
38.	Рукавички тактичні	до 15 пар
39.	Спорядження для виживання	
40.	Стропи евакуаційні	
41.	Сумка для магазинів	до 5 шт
42.	Сумка для скидання магазинів	до 5 шт
43.	Шолом балістичний	до 5 шт
II. Основи медичних знань і домедична допомога		
1.	Аптечка медична загальновійськова індивідуальна	до 15 шт
2.	Бандаж	до 15 шт
3.	Бинт для тампонади ран	до 15 шт
4.	Бинт еластичний трубчастий	до 15 шт
5.	Бинт марлевий медичний нестерильний	до 15 шт
6.	Вата гігроскопічна нестерильна, 500 г	до 10 шт
7.	Вата компресна, 100 г	до 5 шт
8.	Грілка гумова	1 шт
9.	Джгут кровоспинний гумовий	1 шт
10.	Жилет світловідбиваючий	до 5 шт
11.	Затискач кровоспинний прямий	1 шт
12.	Косинка медична (перев'язувальна)	до 5 шт
13.	Лейкопластири різних розмірів	
14.	Лямка медична носильна (стропа евакуаційна)	2 шт
15.	Манекен для постановки назофарингеального повітроводу	1 шт
16.	Манекени для відпрацювання медичних навичок	до 5 шт
17.	Марля медична гігроскопічна	
18.	Маска з клапаном для штучної вентиляції легень	до 30 шт
19.	Маска медична	до 30 шт
20.	Назофарингеальний повітровід	1 шт
21.	Ножиці для перев'язувального матеріалу, прямі	1 шт
22.	Ноші	до 5 шт

23.	Пакет перев'язувальний індивідуальний	до 10 шт
24.	Пінцет	1 шт
25.	Пов'язка медична велика стерильна	до 10 шт
26.	Пов'язка медична мала стерильна	до 10 шт
27.	Пов'язка оклюзійна клапанна	2 шт
28.	Прилад для вимірювання артеріального тиску	1 шт
29.	Простирadlo	1 шт
30.	Рукавички нестерильні	до 30 шт
31.	Серветки антибактеріальні	
32.	Термоковдра	до 5 шт
33.	Термометр медичний	1 шт
34.	Тренажер для проведення серцево-легеневої реанімації	1 шт
35.	Трубка для дихання	1 шт
36.	Турнікет	до 15 шт
37.	Шини м'які різних розмірів	до 5 шт
38.	Шинний матеріал (цупкі шмати картону, рейки різної довжини та інші матеріали)	
39.	Шпилька безпечна	до 20 шт
40.	Шприци одноразові (2, 5, 10, 20 мл)	до 20 шт
41.	Шприц-тюбик (без наповнювача)	до 10 шт
42.	Щиток для ока захисний	1 шт
III. Навчально-наочне обладнання		
1.	Стенди тематичні	
2.	Плакати відповідно до тем навчальної програми	
3.	Комплекти таблиць	
4.	Електронні освітні ресурси	
5.	Дидактичні матеріали	

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бех І. Д. Програма українського патріотичного виховання дітей та учнівської молоді / І. Д. Бех, К. І. Чорна. – К., 2014. – 29 с.
2. Зубалій М. Д. Сутність і зміст поняття «Військове-патріотичне виховання» // Освіта і управління – 2003. – №2. – Т.6. – С.110–116.
3. «Захист України». Навчальна програма для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти (рівень стандарту). – Наказ МОН України від 04.11.2020 р. № 1377 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/2020/11/Zakhyst%20Ukrayiny%2010-11%20klas%20Standart.pdf> – Назва з екрана.
4. Остапенко О.І. Концептуальні засади реформування військово-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді України / М. Д. Зубалій, О. І. Остапенко, Б. Б. Шаповалов // Фізичне виховання в рідній школі. – 2016. – № 6. – С. 33–35.

Internet-джерела

1. Міністерство освіти і науки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>
2. Рада національної безпеки і оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rainbow.gov.ua/>.
3. Закон України «Про правовий режим надзвичайного стану» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1550-14>
4. Міністерство оборони України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mil.gov.ua/>
5. Сайт науково-методичної лабораторії фізичної культури, спорту і захисту України КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://fk-koippo.edukit.kr.ua/>
6. Блог науково-методичної лабораторії фізичної культури, спорту і захисту Вітчизни КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського». «Про викладання предметів «Фізична культура» та «Захист України» у 2020-2021 навчальному році» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mikolakola61.blogspot.com/>

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Микола КОРОБОВ, завідувач науково-методичної лабораторії фізичної культури, спорту і захисту України комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського».

Сергій САВЕНКО, учитель предмета «Захист України» комунального закладу «Навчально-виховне об'єднання "Загальноосвітній навчальний заклад I-III ступенів № 16 – дитячий юнацький центр "Лідер" Кіровоградської міської ради Кіровоградської області».

М. Г. КОРОБОВ
С. І. САВЕНКО

Організація і проведення навчально- виховного процесу з допризовної підготовки в школі

Підписано до друку 12.11.2021 р.
Формат 60х84 1/16. Папір офсетний. Гарнітура «Times New Roman».
Друк – принтер. Тираж – 100 прим.
Зам. № 370

КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика Перспективна,
39/63, Кропивницький, 25006

Віддруковано в лабораторії інформаційно-методичного забезпечення
освітнього процесу КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», вул. Велика
Перспективна, 39/63, Кропивницький, 25006